Saulius Čaplinskas
Gediminas Navaitis

ŽINIASKLAIDOS NUOSTATŲ Į ŽIV UŽSIKRĖTUSIUS ASMENIS TURINIO ANALIZĖ

Metodinė medžiaga

VILNIUS
Lietuvos AIDS centro leidykla
2007

UDK 616.98:578
Na 282

Autoriai:

Doc.dr.Saulius Čaplinskas, M.Romerio universitetas, Lietuvos AIDS centras
Doc.dr.Gediminas Navaitis, M.Romerio universitetas

Recenzentai:

Prof. Vytautas Vaičiuvėnas, Kauno Medicinos universitetas
Doc. Violeta Ivanauskienė, Vytauto Didžiojo universitetas

Mykolo Romerio universiteto Socialinio darbo katedros 2006 10 13 d. protokolu Nr. 1SDK-3 metodinė medžiaga „Žiniasklaidos nuostatų į ŽIV užsikrėtusius asmenis turinio analizė“ yra rekomenduojama naudojimui socialinio darbo programose

ISBN 9986 – 720 – 23 – 0 **©Lietuvos AIDS centras, 2007**

Turinys

PRATARMĖ 4
ŽIV INFEKCIJOS EPIDEMIJOS ISTORINĖ APŽVALGA 5
KAS YRA ŽIV IR AIDS 5
ŽI VIRUSO PLITIMO BŪDAI 6
Per lytinius santykius 6
Per kraują 6
Iš motinos vaikui 7
ŽIV NEPLINTA 7
ŽINIASKLAIDOS NUOSTATOS Į ŽIV INFEKUOTUS ASMENIS 8
UŽDUOTYS 12
MOKSLO POPULIARINIMO STRAIPSNIŲ PAVADINIMAI 2002 m. 13
MOKSLO POPULIARINIMO STRAIPSNIŲ PAVADINIMAI 2004 m. 16
MOKSLO POPULIARINIMO STRAIPSNIŲ PAVADINIMAI 2006 m. 18
UŽDUOTYS 23
UŽSIKRĖTUSIŲJŲ ŽIV IR PRIKLAUSOMŲ NUO NARKOTIKŲ ASMENŲ ISTORIJOS 24
Baimė didesnė už pavojų 24
Į laisvę - su virusu 25
Infekuoti kaliniai imasi keršto prieš ŽIV aukas laisvėje 27
Iš kolonijos į laisvę – gyvos ŽIV bombos 29
Išpažintis, po kurios nepalengvėja 30
Kanalizacijos angelai 31
XXI amžiaus atstumtieji 33
Įveikti virusą padeda meilė 35
ŽIV baimė slopinama narkotikais 37
ŽIV infekuotasis nenori slėptis 39
ŽIV infekuotieji reikalauja lygių teisių su sveikaisiais 40
Kaimas nepasmerkė AIDS aukos 42
ŽIV nešiotojo išpažintis AIDS dieną 43
GYVENANČIŲJŲ SU UŽSIKRĖTUSIAIS ŽIV IR PRIKLAUSOMAIS NUO NARKOTIKŲ ASMENIMIS ISTORIJOS 44
Tiltas per bedugnę 44
Šalia AIDS 47
VISUOMENĖS NUOSTATOS Į ŽIV/AIDS 50
Lietuvos gyventojų informuotumas apie ŽIV/AIDS 50
Žinių apie ŽIV/AIDS šaltiniai 50
Gyventojų nuostatos į ŽIV/AIDS 51
Lietuvos gyventojų tolerancijos į pažeidžiamas grupes pokyčiai 53
JUNGTINIŲ TAUTŲ AIDS PROGRAMOS (UNAIDS) REKOMENDUOJAMA TERMINOLOGIJA 56
LITERATŪROS SĄRAŠAS 57

PRATARMĖ

Lietuva – ES šalis, kurioje, palyginus su kitomis Rytų Europos šalių grupei priklausančiomis šalimis, pavyko pristabdyti ŽIV infekcijos plitimo tempus. ŽIV infekcijos prevencija Lietuvoje pradėta ypač anksti, t.y. užfiksavus pirmuosius ŽIV infekcijos atvejus šalyje (1988 m.). Pirmaisiais ŽIV infekcijos plitimo metais mūsų šalyje pagrindinis dėmesys buvo sutelktas ŽIV problemos organizaciniams klausimams: įkurtas nacionalinę ŽIV prevencijos strategiją koordinuojantis Lietuvos AIDS centras (1989 m.) bei parengta pirmoji Nacionalinė AIDS profilaktikos ir kontrolės programa (1990 m.).

Nuo pat ŽIV infekcijos registravimo pradžios iki šiol teko eiti dar „nepramintais keliais“. Buvo nuodugniai analizuojama gera kitų šalių praktika ir atsižvelgus į Lietuvos socialines-kultūrines aplinkybes - diegiama šalyje. ŽIV infekcija tarsi lakmuso popierėlis dažnai atskleisdavo vis naujas aktualias sritis, kur buvo skiriamas pagrindinis dėmesys.

Aktyvus bendradarbiavimas, patirties kaupimas ir jos skleidimas – yra svarbi ŽIV prevencijos prielaida, kurios realizavimas leido suburti specialistus, suvokiančius ŽIV infekciją ir AIDS ne tik kaip medicininę, bet ir kaip socialinę, ekonominę bei kultūrinę problemą. Pavojingiausia ŽIV infekcijos plitimo prielaida – abejingumas.

Ieškant partnerių informuojant ir formuojant visuomenės nuostatas apie ŽIV infekciją, AIDS ir susijusias problemas milžiniškas vaidmuo tenka žiniasklaidai. Prie ŽIV infekcijos ir AIDS problemos destigmatizacijos procesų bei politinio palaikymo formavimo prisidėjo ir žiniasklaida.

Bendradarbiavimas su žiniasklaida itin atsakingas darbas. Tenka pripažinti, kad žurnalistai dažnai vadovaujasi ne troškimu šviesti, o noru pranešti „reikšmingą naujieną“. Suprantama, kad dauguma žiniasklaidos atstovų žavisi sensacingumu, ieško šokiruojančių ar neįprastų dalykų, siekdami sulaukti didžiausio publikos dėmesio ir padidinti leidinio tiražą. Toks paviršutiniškas AIDS temos nagrinėjimas žiniasklaidoje daro daugiau bėdos, t.y. sustiprina neigiamą nuostatą ir homofobiją ŽIV užsikrėtusiems ir AIDS sergantiems asmenims bei skatina žmones galvoti apie AIDS kaip apie gėdingą reiškinį. Iš kitos pusės, niekas kitas tik žiniasklaida turi daugiausiai galimybių veikti visuomenės nuomonę.

Lietuvos AIDS centro specialistai kiekvieno susitikimo su žiniasklaidos atstovais metu stengiasi paaiškinti ar išdalinti informaciją, kaip svarbu nesėti neapykantos ŽIV užsikrėtusiems asmenims, kad pagrindinis visų mūsų uždavinys – infekcijos stabilizavimas šalyje, t.y. elgesio keitimas, o ne sensacijų ieškojimas.

Informavimo per žiniasklaidą tikslas – ne tik pateikti tikslią informaciją, bet ir veikti elgesio keitimo kryptimi. Informacijos pateikimo formos, kurios nebus vienodos skirtingo amžiaus, išsilavinimo, socialinės padėties auditorijoms, gali lemti rizikingo elgesio pokyčius į saugesnį.

Siekiant geresnio bendradarbiavimo su žiniasklaida aktualu objektyviai įvertinti žiniasklaidos nuostatą į ŽIV užsikrėtusius asmenys. Tokį objektyvų įvertinimą leidžia atlikti socialiniuose moksluose plačiai taikomas turinio kokybinės – kiekybinės analizės (*content* analizės) metodas.

Parengta metodine medžiaga ir skiriama supažindinti socialinius mokslus studijuojančius studentus su šiuo metodu bei jo taikymo analizuojant žiniasklaidos nuostatos į ŽIV/AIDS savitumu.

Metodinėje medžiagoje glaustai apžvelgiama ŽIV epidemijos paplitimas bei ŽIV paplitimų būdai, aptariamas turinio analizės metodas ir pateikiami spaudoje skelbti straipsniai ŽIV/AIDS tematika. Pateikti straipsniai nėra išsiskirtinai. Jie reprezentuoja žiniasklaidoje dažniau pasitaikančias nuostatas į ŽIV/AIDS.

Nagrinėjant ŽIV/AIDS tematiką tikslinga apžvelgti ir metodinėje medžiagoje nepateiktus straipsnius.
Tinkamos medžiagos galite rasti http://www.aids.lt ir kitur.

dr. Saulius Čaplinskas,
dr. Gediminas Navaitis

ŽIV INFEKCIJOS EPIDEMIJOS ISTORINĖ APŽVALGA

Vyraujanti žmogaus imunodeficito viruso (ŽIV) atsiradimo teorija aiškina, kad į ŽIV panašus virusas, cirkuliavęs tarp primatų, mutavo ir Afrikoje pateko į žmonių organizmą. Manoma, kad tai atsitiko XIX ar XX amžiuje [1]. Virusas ilgą laiką galėjo egzistuoti ribotose vietose neišplisdamas, kol jo plitimui nesusidarė palankios demografinės ir socialinės sąlygos: masinė migracija iš kaimo į miestą, susijusi su darbo paieška, pradėjusios irti šeimos, atsitiktiniai lytiniai partneriai, komercinio sekso darbuotojų gausėjimas, kraujo perpylimai. Dėl intensyvėjančio turizmo ir tarpkontinentinių prekybos ryšių ŽIV infekcija išplito ir kitose pasaulio šalyse.

Nors pirmieji ŽIV infekcijos atvejai buvo identifikuoti tik 1981 metais, panašūs atvejai JAV užfiksuoti dar 1979 metais. Dėmesys buvo atkreiptas 1980–1981 metais diagnozavus 6 neįprasto tipo plaučių uždegimo atvejus [2]. Šio tipo plaučių uždegimas (sukeltas *Pneumocystis carinii*) yra sutinkamas retai ir pavojingas tik žmonėms su nusilpusia imunine sistema. Šiais atvejais buvo neaišku, kodėl jaunų, iki tol sveikų vyrų imuninė sistema buvo pažeista.

Beveik tuo pačiu metu prasidėjo ir vėžio (*Kapoši sarcoma*) atvejų protrūkiai. Šiuos susirgimus siejo vienintelis faktorius – užsikrėsdavo jauni vyrai, turintys lytinius santykius su vyrais. 1981 metų viduryje JAV ligų kontrolės centras (CDC) išleido pranešimą apie minėtus plaučių uždegimo bei vėžio atvejus, informuodamas gydytojus apie galimą naujos ligos atsiradimą [2]. Buvo rengiamos medicininės programos, skirtos naujiems ligos atvejams stebėti ir pradėti tyrimai, siekiant nustatyti ligos plitimo kelius.

Iš pradžių buvo manoma, kad AIDS sukelia virusas, plintantis lytiniu būdu, tačiau kurį laiką buvo laikomasi nuostatos, jog šia liga gali užsikrėsti tik vyrai, turintys lytinius santykius su vyrais, todėl visuomenė nekreipė tinkamo dėmesio į šią problemą.

Epidemijai plintant, buvo išsiaiškintos ir kitos rizikos grupės bei plitimo būdai. ŽIV infekcija užsikrėtė daug injekcinių narkomanų, todėl konstatuota, jog virusas plinta per kraują. 1982 metais JAV ligų kontrolės centras pranešė apie pirmąjį AIDS atvejį po kraujo perpylimo [2]. Per keletą metų tūkstančiai hemofilija sergančių žmonių užsikrėtė ŽI virusu, perpilant užkrėstą kraują.

Infekcijos mastai Afrikoje įrodė, kad virusas lytiniu keliu gali efektyviai plisti ir tarp heteroseksualių žmonių. 1983 metais JAV ligų kontrolės centras pranešė apie dvi moteris, užsikrėtusias ŽIV: vienos partneris buvo biseksualus, kitos – vartojantis injekcinius narkotikus [2].

Mokslininkai intensyviai ieškojo ligos sukėlėjo. 1984 metais skirtingos tyrėjų grupės išskyrė AIDS sukeliantį virusą. 1986 metais šis virusas pavadinamas ŽIV (žmogaus imunodeficito virusu) [2].

Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) duomenimis, beveik visose pasaulio šalyse yra užregistruota bent po vieną ŽIV infekcijos ar AIDS atvejį [3].

KAS YRA ŽIV IR AIDS

AIDS (angl. *Acquired Immune Deficiency Syndrome*) yra retroviruso – žmogaus imunodeficito viruso (ŽIV) sukelta liga, kuriai būdinga stipri imunosupresija, lemianti indikacines ligas, antrinius navikus ir neurologinius pokyčius.

ŽIV – retrovirusas, priklausantis lentivirusų šeimai. Išskirtos dvi genetiškai skirtingos ŽIV formos/tipai: ŽIV–1 ir ŽIV–2. ŽIV–1 yra labiausiai paplitęs Europoje, JAV ir Centrinėje Afrikoje, ŽIV–2 – Vakarų Afrikoje. Nustatyta, jog viruso tipas turi įtakos klinikinei ŽIV infekcijos eigai. ŽIV–1 tipo sukelta liga greičiau progresuoja iki AIDS [4].

ŽI viruso tipai dar turi subtipus. Pavyzdžiui, nustatyta, jog ŽIV-1 subtipas C lengviau plinta heteroseksualių santykių metu, nei subtipas B. Lietuvoje vyrauja ŽIV–1 subtipas A, tačiau jau yra nustatytas ir subtipas B [4]. Identifikavus viruso subtipus šalyje, galima tiksliau detalizuoti individualias ir bendras prevencijos priemones.

ŽIV infekcija užsikrėtusio žmogaus organizme nustatoma metodais, kuriais aptinkami antikūnai prieš ŽIV arba sudėtingais virusologiniais tyrimo metodais, nustatančiais ŽIV genetinę medžiagą DNR

arba RNR. Antikūnai organizme randami po užsikrėtimo praėjus nuo 3–4 savaičių iki kelių mėnesių [5]. Žmonės, kurių organizme aptinkamas ŽIV, vadinami užsikrėtusiais ŽIV. Užsikrėtus ŽIV, iš karto nesusergama AIDS liga. Pirmieji AIDS požymiai, priklausomai nuo įvairių organizmo faktorių, pasireiškia po penkerių ar net dešimties metų, kai virusas smarkiai pažeidžia imuninę sistemą. Laiku nustačius gydymą ir reguliariai vartojant vaistus, ŽIV užsikrėtęs žmogus gali ilgai gyventi ir mažiau užkrečia kitus.

ŽI VIRUSO PLITIMO BŪDAI

Infekcijos šaltinis – žmogus užsikrėtęs ŽIV. Specifinės imunoprevencijos priemonių nėra – vakcina dar tik kuriama.

Didžiausia ŽI viruso koncentracija randama kraujyje, makšties išskyrose, spermoje, motinos piene. Seilėse, šlapime, ašarose, prakaite ŽIV koncentracija yra nedidelė, todėl nekelia užsikrėtimo pavojaus.

ŽIV užsikrečiama, kai tiesiogiai į kraują, pro gleivines ar sužeistą odą patenka ŽIV užkrėsti organizmo skysčiai, kuriuose viruso koncentracija didžiausia.

Skiriami trys ŽI viruso plitimo būdai:

1) lytinis;

2) per kraują;

3) iš motinos vaikui.

Per lytinius santykius

ŽIV gali plisti per visų rūšių (heteroseksualius, homoseksualius, oralinius) lytinius santykius, jeigu vienas iš partnerių yra užsikrėtęs. ŽIV užsikrėtimo tikimybė per lytinius santykius didėja:

1) jei vienas iš partnerių serga kita lytiškai plintančia liga (chlamidioze, lytiniu herpesu, sifiliu, gonorėja ir kt.);

2) jei santykiaujama menstruacijų metu;

3) jei vieno iš partnerių yra pažeista gleivinė (lytinių organų, išeinamosios angos ar burnos);

4) jei santykiai buvo prievartiniai, žalojantys gleivinę;

5) pirmųjų lytinių santykių metu;

6) jei vienas iš partnerių yra pirminėje ŽIV infekcijos ar AIDS stadijoje (tada jo organizmo biologiniuose skysčiuose ypač didelė viruso koncentracija).

Vyrai, kurių varpos apipjaustytos turi 8 kartus mažesnę tikimybę užsikrėsti ŽIV infekcija. ŽIV perdavimo rizika iš vyro moteriai 20 kartų didesnė analinių santykių metu nei santykiaujant vaginaliai. Kas penkti santykiai su asmeniu, ką tik užsikrėtusiu ŽIV, baigiasi ŽIV perdavimu. Jungtinių Tautų AIDS Programos (UNAIDS) duomenimis, apie 80 proc. užsikrėtusiųjų ŽIV pasaulyje užsikrėtė nesaugių (nenaudojo prezervatyvo) lytinių santykių metu. Nustatyta, kad heteroseksualių santykių metu labiau pažeidžiamos yra moterys. [6].

Per kraują

Injekcinių narkotikų vartojimas. Galima užsikrėsti traukiant į švirkštą narkotiką iš bendro indo arba plaunant švirkštą bendrame inde, be to, naudojantis svetimais švirkštais ir adatomis. Lietuvoje ŽIV infekcija tarp injekcinius narkotikus vartojančių asmenų pradėjo plisti 1994 metais. Vyraujantis (74 proc.) ŽIV infekcijos plitimo būdas, kaip ir ankstesniais metais, išlieka injekcinių narkotikų vartojimas. Panašiai kaip ir ŽIV plinta hepatitų B ir C virusai.

Kraujo perpylimai. Perpylus ŽIV užsikrėtusiojo asmens kraują, tikimybė užkrėsti žmogų siekia iki 90 procentų [8]. Lietuvoje donorų kraujas dėl ŽIV antikūnų pradėtas tirti nuo 1987 metų.

Po Nepriklausomybės atkūrimo Lietuvoje kraujo donorystės įstaigose nustatyta 15 ŽIV infekcijos atvejų (2004 m. duomenys). Iš minėtų 15 žmonių keturiolikai ŽIV buvo nustatyta, kai jie pirmą kartą kreipėsi į donorystės įstaigą ir ketino tapti mokamais donorais [7]. Pasaulio sveikatos organizacijos dokumentuose pabrėžiama, kad neatlygintinos, altruizmu grindžiamos donorystės plėtra – gerokai efektyvesnis būdas sumažinti kraujo perpylimų metu perduodamų infekcijų grėsmę, negu donorų kraujo tyrimai.

Tatuiruotės ir kraujo ritualai. Tatuiruotėms naudojamos adatos ar peiliai, jei jie po naudojimo netinkamai dezinfekuojami, gali tapti infekcijos šaltiniu.

Organų transplantacija. Kaip ir kraujo perpylimas yra pavojinga, nors visi organų ir audinių donorai tiriami dėl ŽIV. Saugumą persodinant organus ar audinius apsunkina ŽIV infekcijai (ir kitoms virusinėms infekcijoms) būdingas inkubacinis periodas, vadinamas „lango“ periodu [9]. Tai yra pirmosios trys savaitės po užsikrėtimo, kai viruso koncentracija yra labai aukšta ir įprastais tyrimo metodais dar negalima nustatyti antikūnų prieš ŽIV, tačiau išlieka didelė galimybė užkrėsti kitą asmenį.

Iš motinos vaikui

Tikimybė, kad motina, užsikrėtusi ŽIV, perduos ŽIV kūdikiui nėštumo, gimdymo metu ar maitindama krūtimi sudaro 13–30 procentų [2].

Gimdymo metu naujagimis paprastai užkrečiamas, kai jo oda ir gleivinės susiliečia su motinos krauju ar gimdos kaklelio išskyromis. ŽIV gali būti perduotas po gimdymo, jei kūdikis maitinamas krūtimi (10–15 proc.) [10]. Besilaukiančioms ŽIV užsikrėtusioms moterims, jei ŽIV infekcija diagnozuojama laiku, taikant tinkamą gydymą (antiretrovirusiniais vaistais) ir kitas priemones (Cezario pjūvis, nemaitinimas krūtimi), kūdikių užsikrėtimo galimybė sumažinama iki 2 procentų ir mažiau.

Perinatalinį ŽIV perdavimą skatina keletas veiksnių:

1) klinikiniai veiksniai, kai motina suserga AIDS, didelis ŽIV kopijų skaičius, injekcinių narkotikų vartojimas nėštumo metu, priešlaikinis gimdymas, maitinimas krūtimi, vitamino A trūkumas;
2) akušeriniai veiksniai, kai praeina daugiau nei 4 val. po vaisiaus vandenų nutekėjimo, tada perinatalinio perdavimo rizika padidėja 2 kartus [10].

ŽIV infekcijos pirmine prevencija tarp nėščiųjų tenka rūpintis akušeriams – ginekologams, kurie prižiūri moteris ambulatoriškai. Visoms pacientėms būtina suteikti pakankamai žinių apie ŽIV infekcijos plitimo būdus, saugią lytinę elgseną, prezervatyvų naudojimą, įvairius šeimos planavimo metodus, LPI prevenciją ir jų gydymą.

Visoms nėščioms reikia rekomenduoti atlikti ŽIV testą, prieš tai išaiškinus jo naudą jai ir vaisiui. Nėščioji turi gauti informacijos apie perinatalinį užsikrėtimo būdą: kaip jo išvengti arba sumažinti tokio užsikrėtimo riziką.

Motinos piene yra laisvų viruso ląstelių, todėl maitinti kūdikio nerekomenduojama. Nustatyta, kad po 4-6 žindymo mėnesių ŽIV infekcijos perdavimo rizika labai padidėja.

Naujagimis prevenciškai gydomas antiretrovirusiniais vaistais pirmąsias 6 savaites.

ŽIV NEPLINTA

Oro lašiniu būdu. Neužsikrečiama kosint, čiaudint, bučiuojantis.

Buitiniu būdu ir socialinių kontaktų metu. Neužsikrečiama per prakaitą ar ašaras, naudojantis bendru tualetu, vonia, sauna, baseinu, indais, suolais, sporto įrankiais, liečiant vienam kitą, žaidžiant, gyvenant šalia infekuoto asmens, valgant asmens, užsikrėtusio ŽIV, paruoštą maistą.

Per vabzdžių įkandimus. Viruso neplatina uodai ir erkės.

ŽINIASKLAIDOS NUOSTATOS Į ŽIV INFEKUOTUS ASMENIS

Nuostatos samprata. Nuostata - tai vertybinė dispozicija, pastovus nusiteikimas tam tikram vertinimui, kuris remiasi kognicijomis, afektinėmis reakcijomis ir elgesio intencijomis. Nuostata išsiugdoma buvusios patirties pagrindu, ir, veikdama mąstymą bei emocijas, gali nukreipti būsimą elgesį. Nurodyti nuostatos komponentai nėra izoliuoti, o persipina ir veikia vienas kitą. Todėl "nuostatos, nukreiptos į kurį nors objektą, sudaro būdingą konkrečiam individui nuostatų sistemą, kuri gali būti nepilnai suvokta bei prieštaringa" [11].

Kadangi nuostatos gali remtis tiek teisingomis, tiek ir klaidingomis prielaidomis, nepilnai įsisąmonintais potraukiais bei nuo atsitiktinių situacijos elementų priklausančiomis emocijomis, jos gali būti nevisai aiškios, todėl sunkiau identifikuojamos. Ši nuostatų pasireiškimo ypatybė itin išryškėja nagrinėjant žiniasklaidoje propaguojamas nuostatas, nes žiniasklaida tai apibendrintas, sąlyginio „respondento“ įvardinimas, kuriam gali būti būdingos teisingos ir klaidingos, pagrįstos ir paviršutiniškos, naudingos ir žalingos nuostatos. Antra vertus, galima ir reikia išskirti vyraujančias žiniasklaidos nuostatas ir siekti, kad jos pilniau atitiktų objektyvumo kriterijus.

Turinio-analizės metodas. Turinio analizė (content analysis) - tai vienas iš socialinių mokslų metodų. Bendriausia prasme turinio-analizė yra technika, leidžianti objektyviai ir sistemingai išnagrinėjus teksto ypatybes, daryti patikimas išvadas [12].

Turinio analizės metodas priskiriamas prie vadinamų griežtųjų metodų, t.y. tokių metodų, kurie tiriant empirinius objektus arba juos atstovaujančius ženklus turi griežtai fiksuotą veiksmų seką [13]. Šiuo atveju tyrimo uždaviniai gali ir nebūti ir dažniau nebūna kokių nors formalių procedūrų rezultatas, tačiau pati tyrimo procedūra leidžia išvengti intuityvaus jos medžiagos tvarkymo. Ši dokumentų analizė ir leidžia vėliau tikslingai bei kryptingai taikyti kitus pirminės informacijos tyrimo metodus.

Turinio analizės metodu nagrinėjami įvairiausi tekstai (dokumentai). Juo tiriama masinių informacijos priemonių medžiaga, literatūros bei meno kūriniai, asmeniniai dokumentai. Tačiau visais atvejais pradinę tyrimo medžiagą sudaro vienoks ar kitoks tekstas.

Reikia pabrėžti, kad turinio analizė yra tekstų nagrinėjimo metodas ir tuo pačiu metu – kurios nors problemos tyrimo etapas (netgi tik vienas tekstų tyrimo etapas, nes prieš taikant minėtąjį metodą, pirmiausia reikia nustatyti tekstų patikimumo laipsnį, autorystę, chronologinę seką, pobūdį: ar oficialusis dokumentas, ar asmeninis ir t.t.). Taikydamas šį metodą, tyrėjas gauna statistinius rodiklius, statistines lenteles, apibūdinančias tekstą ar tekstus. Gautus statistinius rodiklius savo ruožtu reikia interpretuoti, t.y. paaiškinti statistinius pasiskirstymus. Ir tik tada tyrimo rezultatas virsta mokslo faktu, galinčiu turėti teorinę ar praktinę reikšmę.

Atliekant turinio analizę, statistinius duomenis galima interpretuoti keliais būdais. Pavyzdžiui, B.Barelsonas nurodo tokius:

- tendencijų, nustatytų nagrinėjant tekstus, chronologinį palyginimą (laikantis tiriamojo laikotarpio),
- skirtingų teksto dalių turinio ir šaltinių sugretinimą,
- vidinių teksto dėsningumų nustatymą, lyginant įvairių teksto charakteristikų dažnumą bei apimtį,
- netekstinius palyginimus, kai turinio analizės rezultatai aiškinami tapatinant juos su visuomeninėmis normomis, vertybinėmis orientacijomis [15].

Teksto interpretavimo būdai glaudžiai siejasi su turinio analizės tikslais T.Bilton’as, K.Bonnet’as, P.Jones’as nurodo tokias turinio analizės taikymo sritis [16]:

1) remiantis teksto turiniu, galima nustatyti jo kūrėjų (tiek atskirų asmenybių, tiek žmonių grupių) socialines ir psichologines ypatybes, iš jų ir tas, kurių pats teksto kūrėjas neįsisąmoninęs, kurios yra neryškios;

2) galima ištirti socialinius ir psichologinius reiškinius, kurie atsispindi tekstų turinyje, tarp jų ir tuos reiškinius, kurie vyko praeityje, todėl ir nepasiekiamus kitiems tyrimo metodams;

3) remiantis teksto turiniu, galima nustatyti įvairių komunikacijos priemonių socialinę ir psichologinę specifiką, turinio formos ir pateikimo būdų organizavimo ypatumus;

4) remiantis teksto turiniu, galima nustatyti jo recipientų (adresatų, auditorijos) socialinius ir psichologinius ypatumus (toks nustatymas turi prasmę tik tada, kai teksto autorius pakankamai tiksliai perpratęs recipientą);

5) remiantis teksto turiniu ir atsakais į tą tekstą (pranešimą), galima nustatyti socialinių ir psichologinių poveikio būdų efektyvumą.

Pradinis parengiamasis mokslinio tyrimo metodų, tarp jų ir turinio analizės, taikymo etapas – tyrimo programos sudarymas. Rengiant programą, svarbu numatyti, ar tikrinama kokia nors hipotezė, ar tiesiog tiriamas koks nors reiškinys. Aiškus to numatymas labai palengvina tolesnį tyrėjo darbą. Tikrinant hipotezę, tikslinga pasirinkti dvi priešingas alternatyvas, numatyti galimus tyrimo rezultatus, kuriuos tyrėjas laikys pakankamais hipotezei patvirtinti arba atmesti. Čia labai svarbu pasiekti, kad pašalinių, su tiriamąja hipoteze nesusijusių veiksnių įtaka būtų kuo mažesnė. Pavyzdžiui, tyrėjas iškėlė hipotezę, kad socialiniai darbuotojai, medikai, dirbantys su ŽIV infekuotais asmenimis, yra empatiškesni (gebantys suprasti kito žmogaus jausmus ir į juos atsižvelgti) negu socialiniai darbuotojai, dirbantys su kitas problemas turinčiais asmenimis. Literatūros apžvalga jam leidžia tvirtinti, kad empatiški žmonės žino ir vartoja daugiau sąvokų bei terminų, apibūdinančių asmenybę, emocijas ir t.t., negu neempatiški žmonės. Paprastas tekstuose apie ŽIV infekuotus asmenis pavartotų sąvokų ir terminų dažnumo palyginimas dar neleistų nei patvirtinti, nei atmesti hipotezes. Tekstai gali atspindėti ne specialistų, teikiančių pagalbą ŽIV infekuotiesiems, o apie juos rašančio žurnalisto savybes. Tačiau sudarius dvi grupes specialistų, kurie skiriasi pagal savo darbo pobūdį, atrinkus tapatų šių specialistų pasisakymų kiekį ir nustačius, kad tarp jų yra arba nėra statistiškai patikimų skirtumų, būtų galima hipotezę patvirtinti arba atmesti.

Reikia pažymėti, kad kartais tyrėjas iš atskirų faktų arba pasitvirtinus hipotezei apie atskirų tiriamojo reiškinio aspektų pobūdį jau daro išvadas apie visą reiškinį arba net jam giminingus reiškinius. Suprantama, tyrėjas turėtų to vengti.

Jeigu pradėdami tirti kokį nors reiškinį neturime pakankamo pagrindo kelti įtikinamas hipotezes, tai nederėtų jų kurti dirbtinai. Šiuo atveju tyrimas organizuojamas kitais principais ir siekiama, kad gauti duomenys kuo įvairiapusiškiau atspindėtų tiriamąjį reiškinį. Pavyzdžiui, tyrėjas nori išsiaiškinti visuomenės požiūrį į ŽIV užsikrėtusius. Kadangi išankstinių hipotezių jis neturi, tai analizuoja įvairaus amžiaus, išsilavinimo, lyties, tautinės ir konfesinės priklausomybės, skirtingų profesijų žmonių pasisakymus.

Rengiant turinio analizės programą, reikia numatyti jai tinkamus tekstus. Svarbu, kad tuos tekstus būtų galima analizuoti pagal vienareikšmiškai suprantamas taisykles. Be to, būtina parinkti tokius tekstus, kuriuose dominantys turinio elementai pasitaikytų pakankamai dažnai. Nebūtina turėti daug tekstų. Net ir vienas didesnės apimties dokumentas (pvz., dienoraštis) gali tikti tyrimui.

Rengiant tiriamų tekstų programas, numatoma jų reprezentacinė visuma, t.y. nustatoma, kaip analizuojami tekstai atstovauja tiriamajam reiškiniui. Interpretuojant gautus duomenis, toks išankstinis nustatymas padeda tinkamai pasirinkti statistinio patikimumo kriterijus.

Toliau tyrėjas rengia turinio analizės metodiką. Jis pasirenka tas kategorijas, kuriomis remdamasis analizuos tekstą, ir šias kategorijas atitinkančius empirinius indikatorius.

Turinio analizei naudojamos labai įvairios kategorijos, jos savo ruožtu skaldomos į dalines, o šioms fiksuoti parenkami matavimo vienetai. Pavyzdžiui, jeigu analizuojant teksto turinį, siekiama nustatyti teksto kūrėjo asmens savybes, tai viena iš kriterijų gali būti referentinė grupė. Dalinės kategorijos būtų reali grupė, įsivaizduojama grupė, profesinė grupė ir t.t. Matavimo vienetai, leidžiantys fiksuoti referentinę grupę, bus tokie teksto žodžiai ir pasakymai, kaip „noriu būti panašus į x“, „labiausiai vertinu x nuomonę“ ir pan.

Parenkant tyrimo kategorijas, svarbu, kad jos atitiktų tą teorinį reiškinio modelį, kuriuo vadovaujasi tyrėjas. Tai sukelia tam tikrų sunkumų. Didžiausias iš jų – sukurti kategorijai schemą, bendriausiais bruožais atitinkančią tekste fiksuojamų objektų netekstinę realybę. Be to, naudojamos kategorijos turi adekvačiai atspindėti tiriamuose tekstuose kaip jų empiriniai indikatoriai. Kitaip sakant, matavimo vienetai turi atitikti tiek tekstą, tiek analizės kategorijų teorinę sampratą. Praktikoje labiausiai paplitę tokie turinio analizės vienetai: žodis, terminas, simbolis, sprendimas, tema, pranešimas. Be to, analizei naudojami ir pagalbiniai matavimo vienetai, žymintys atskirų teksto dalių apimtį.

Reikia pažymėti, kad analizės kategorijų ir jas atitinkančių matavimo vienetų parinkimas – sudėtingas klausimas. Nuo šio pasirinkimo priklausys, kokie tekstų ypatumai ir parametrai bus nagrinėjami ir kokie bus atmesti kaip nesvarbūs. Deja, net ir praktiniai patarimai, kaip rašo O.Holsti's paprastai apsiriboja nurodymu, kad kategorijų parinkimas priklausąs nuo tyrimo tikslų. [17]. Toks nurodymas, be abejo, teisingas, tačiau tyrimo tikslai vis dėlto priklauso nuo tyrėjo, kas savo ruožtu suponuoja įvairius požiūrius į analizės kategorijų pasirinkimą. Egzistuoja ir atskiros turinio analizės kryptys. Jų kategorijas sudaro sąvokos, paimtos iš asmenybės teorijos, sąvokos, apibūdinančios teksto poveikio efektyvumą ir t.t.

Vienas iš gana paprastų, tačiau daug darbo reikalaujantis turinio analizės kategorijų parinkimo būdas yra toks: pasirinkus matavimo vienetu žodį, t.y. raidžių eilutę nuo tarpo iki tarpo, reikia atitinkamai žodžius grupuoti. Tokio matavimo vieneto teigiamybė yra ta, kad jis nepriklauso nuo tyrėjo subjektyvumo. Be to, nereikia rengti specialistų matavimo vienetų fiksavimo taisyklių. Šio matavimo vieneto trūkumą sudaro tai, kad žodis turi tik nominatyvinę, įvardijančią funkciją. Jo pasirodymas tekste atspindi tik autoriaus dėmesį kuriam nors objektui. Minties išraiškos matavimo vienetu galėtų būti sakinys, tačiau sakinį apibrėžti sunkiau negu žodį. Juo labiau kad analizuojant reikia skirti tiek vientisinius, tiek sudėtinius sakinius. Todėl tekstų analizei galima naudoti elementarius pasakymus. Elementarus pasakymas būtų frazė – sintaksinė struktūra, atitinkanti sakinį, turintį predikatą ir kuriame visos žodžių formos sujungtos tarpusavio pavaldumo ryšiais. Šis atitikimas gali pasireikšti tiek paaiškinant, tiek neišreikštai. Kitaip sakant, tokios frazės tekste gali ir nebūti aiškaus, užbaigto pavidalo. Jos rekonstruojamos turinio analizės metu. Pavyzdžiui, sakinys „Noriu pamiršti, kad nešioju ŽI virusą, gyventi prasmingą gyvenimą, dirbti ir bendrauti su draugais“ galėtų būti skaidomas į tokius matavimo vienetus: 1) noriu pamiršti ŽIV; 2) noriu dirbti; 3) noriu bendrauti; 4) noriu gyventi prasmingą gyvenimą.

Svarbu, kad „rekonstruojamam“, „išskleidžiamam“ tekstui nebūtų suteikiama papildoma, nauja prasmė. Parenkant teksto analizės kategorijas ir jų matavimo vienetus, kartais patogu naudotis pilnu atsakymų sąrašu. Tokį sąrašą galima tvarkyti dviem būdais: jungti atskirus artimos prasmės atsakymus į grupes, o tas grupes vėl sujungti. Arba galima visus atsakymus pagal kurį nors kriterijų suskirstyti į grupes, o šias vėl padalyti pagal kitą kategoriją ir t.t. Vienu iš paprasčiausių kategorijų subjektyvumo mažinimo būdų laikytume maksimalų jų apibendrinimą.

Pavyzdžiui, nagrinėjant spaudoje skelbtus tekstus apie ŽIV infekuotuosius ir jų problemas galima išskirti bendrą rašinio kryptį: 1) emocionalią; 2) racionalią. Ganėtinai apibendrinantis bus ir toks tekstų skirstymo būdas, kai ŽIV infekuotieji, jiems pagalbą teikiančios institucijos ar jų veiklos aspekto atžvilgiu nustatoma teksto autoriaus pozicija: 1) teigiama; 2) neigiama; 3) ambivalentiška.

Efektyvus analizei tinkamų kategorijų numatymo ir matavimo vienetų pasirinkimo būdas yra analizuojamų tekstų visų tam tikro pobūdžio teiginių (pvz., vertybinių orientacijų) sąrašo sudarymas. Toliau, naudojantis sinonimų žodynu, artimo sąvokos interpretuojamos kaip viena sąvoka. Neanalizuojami statistiškai nereikšmingo tekstų kiekio teiginiai. Praktikoje dažniausiai atmetami teiginiai, kurie analizuojamuose tekstuose pasitaiko nuo 1 iki 6 kartų. Taip pertvarkytas teiginių sąrašas suskirstomas pagal teoriškai numatytas atitinkamas kategorijas.

Toliau parengiama instrukcija koduotojui, t.y. žmogui, kuris renka empirinę informaciją, registruodamas instrukcijoje numatytus matavimo vienetus. Instrukciją parengti būtina net ir tada, kai koduotojas yra pats tyrimo programos sudarytojas ir tyrimo metodikos autorius. Instrukcija leidžia patikrinti tyrimo rezultatus, išsiaiškinti jo metu kylančius neaiškumus.

Parengtą turinio analizės metodiką reikia patikrinti – atlikti bandomuosius tyrimus, kurių rezultatai panaudojami metodikai tobulinti, jos trūkumams šalinti. Metodikos patikimumą rodo jos pagrįstumas, t.y., kiek ji atitinka teorines tyrimo prielaidas ir tikslus, bei pastovumas. Patikimumą galima nustatyti keliais būdais: lyginant turinio analizės ir kitokiais metodais atliktų analogiškų tyrimų duomenis, leidžiant juos įvertinti tiriamosios srities specialistams, ekspertams ir t.t. Pastovumą galima patikrinti, jeigu tuos pačius tekstus, naudodamiesi ta pačia instrukcija, analizuos keli tyrėjai. Jų gauti duomenys turėtų sutapti.

Parengus turinio analizės metodiką, galima pereiti prie pirminės empirinės informacijos rinkimo. Tam paranku naudotis specialiomis kodavimo matricomis (1 pav.).

	1	2	3	...	n	Σn
A		+				
B	+					
C		+	+			
...						
n						
Σn						

1 pav.

Vertikalios kodavimo matricos eilutės žymi atskirus dokumentus (1, 2, 3... n - analizuojamų tekstų numeriai), o – horizontalios eilutės – matavimo vienetus, kuriuos užfiksuoja analitikos dokumente (A, B, C, D... n - matavimo vienetai). Atskiroje vertikalioje eilutėje užkoduojami visi tyrėją dominantys duomenys. Naudojantis matrica, lengva suskaičiuoti, kiek kartų analizuojamuose tekstuose buvo užfiksuotas kuris nors matavimo vienetas.

Turinio analizės duomenų kodavimo matrica padeda rasti neatsitiktinius ryšius tarp atskirų analizės kategorijų. Šie ryšiai nustatomi „sutampančiųjų atvejų“ metodika, parengta Č.Osgudo [18].

Taikant šią metodiką, sudaroma bendro turinio analizės vienetų pasirodymo galimybės ir faktiško jų pasirodymo matrica (2 pav.).

	A	B	C	…	n
A	-	0,08	0,24		
B	0,06	-	0,12		
C	0,38	0,02	-		
…				-	
n					-

2 pav.

Šios matricos horizontaliose ir vertikaliose eilutėse pažymimi matavimo vienetai. Viršutiniame dešiniajame matricos kampe nurodoma galima matavimo vienetų sutapimo tikimybė. Ji apskaičiuojama sudauginus matavimo vienetų A ir B pasirodymo tikimybę. Pavyzdžiui, matavimo vienetas A pasitaiko 40 proc. analizuojamų tekstų (P_A=0,4), matavimo vienetas B – 20 proc. (P_B=0,2). Galima prognozuoti bendrą šių vienetų pasirodymo tikimybę ($P_{AB}=P_A x P_B$=0,4x0,2=0,08). Matricos kairiajame žemutiniame kampe pažymimas faktiškas bendras matavimo vienetų pasirodymas (pvz., AB=0,06). Jeigu faktiškas bendras matavimo vienetų pasirodymas didesnis arba lygus jų bendro pasirodymo galimybei, tai sutapimas neatsitiktinis. Jeigu faktiškas dviejų matavimo vienetų pasirodymas mažesnis už jų pasirodymo galimybę, šie vienetai kartu pasirodė atsitiktinai. Kartais naudinga apskaičiuoti ne tik faktišką ir galimą bendrą matavimo vienetų pasirodymą tekste, bet ir faktišką, ir galimą jų nepasirodymą.

Sutvarkius empirinius tyrimo duomenis, galima pereiti prie kito turinio analizės etapo – jų interpretavimo. Interpretavimo būdus aptarėme anksčiau, tik norėtume dar kartą pabrėžti, kad analizuojamais tekstais apsiribojančios interpretacijos paprastai mažai ką nauja duoda tiriamojo reiškinio pažinimui. Tai tik savotiškas teksto pertvarkymas, jo neapibrėžtumo sumažinimas. Viena iš galimų teksto interpretacijos krypčių – susieti išvadas apie tekstą su kitais metodais surinkta informacija. Tam gali praversti metodinėje medžiagoje pateikiami duomenys apie visuomenės nuostatas į ŽIV/AIDS.

UŽDUOTYS

2003 metais „Baltijos tyrimai“, Lietuvos AIDS centro užsakymu, atliko gyventojų apklausą (skaitykite leidinio gale, -aut.), kuria siekta išsiaiškinti gyventojų žinias apie ŽIV/AIDS, nuostatas bei požiūrį į ŽIV infekuotus asmenis. Tyrimas parodė, kad daugiausiai žinių apie ŽIV/AIDS žmonės gauna iš televizijos – 84,7 proc., tačiau nemaža dalis iš spaudos – 61,6 proc. Straipsniai, net jų pavadinimai, t.y., žiniasklaidos nuostatos atitinkamai formuoja ir visuomenės nuostatas į ŽIV/AIDS ir susijusias problemas. Tą aiškiai pamatysite susipažinę su 2002 m., 2004 m. ir 2006 m. mokslo populiarinimo straipsnių pavadinimais, atsakę į klausimus bei atlikę užduotis.

1. Atrinkite informatyvius straipsnių pavadinimus.
2. Kokie pavadinimai yra šviečiamojo pobūdžio?
3. Kokie pavadinimai yra emocionalaus, o kurie racionalaus pobūdžio?
4. Kokie straipsnių pavadinimai turi išankstines nuostatas, o kurie yra objektyvūs?
5. Pagal straipsnių pavadinimus atrinkite adresatų / auditorijų grupes, pamąstykite, kam tie straipsniai yra skirti.
6. Kokį psichologinį poveikį turės skaitytojui tokie straipsnių pavadinimai kaip:

„Imigrantai gali tapti problema medicinos sistemai“,
„Medikai susirūpinę ŽIV plitimu“,
„ŽIV keliauja į kaimus ir vienkiemius“,
„ŽIV kėsinosi į dar negimusių vaikų likimus“,
„Pasaulinė AIDS grėsmė“,
„AIDS Lietuvoje – ne menama, o tikra grėsmė“, „Mirtinos grėsmės nasruose – ne tik kaliniai?“

7. Kokį psichologinį poveikį turės skaitytojui tokie straipsnių pavadinimai kaip:

„UNESCO atstovė gerai vertina Lietuvos AIDS centro veiklą“,
„Vilniuje AIDS reikalai bus sprendžiami aukščiausiu lygiu“,
„AIDS centro laboratorija gavo teigiamą PSO įvertinimą“,
„Apie ŽIV – be ašarų ir siaubo“,
„ŽIV užsikrėtusios moterys gimdė sveikus vaikus“,
„ŽIV iš Alytaus nepasklido?“

8. Iš kokių straipsnių pavadinimų galite spręsti, ar tekstas tik informatyvus pranešimas, ar pasirinkta tema nagrinėjama plačiau?
9. Ar yra tokių straipsnių pavadinimų, iš kurių matytume, kad žurnalistas pateikė ir problemų sprendimo būdus?
10. Palyginkite 2002 m., 2004 m. ir 2006 m. mokslo populiarinimo straipsnių pavadinimus. Paanalizuokite, ar pasikeitė (ir kuo).

Suformuluokite galimas tekstų turinio (šiuo atveju – straipsnių pavadinimų) analizės tyrimo hipotezes.

Parinkite matavimo vienetus, kurių pagalba bus analizuojamas tekstas.

Parenkite instrukciją teksto vertintojui.

MOKSLO POPULIARINIMO STRAIPSNIŲ PAVADINIMAI 2002 m.

1. Vilniuje – ketvirtoji Europos AIDS konferencija
2. Pasaulinė AIDS diena Lietuvoje minima 11 kartą= World AIDS Day held for 11th time
3. AIDS nokdaunas sveikatos biudžetui: infekuotiesiems mirtinu virusu gydyti valstybės skiriamų 1,5 mln. litų užtenka tik trims mėnesiams
4. AIDS šešėlis gula ant Kauno: Lietuvos AIDS centro išplatintas pranešimas, kad net 80 proc. sergančiųjų „amžiaus maru“ yra nustatyta Kaune, atrodo grėsmingai, tačiau ŽIV infekuotųjų mieste kol kas nustatyta tik 15
5. Ar buvo galima prognozuoti, kad AIDS židiniu taps įkalinimo įstaigos? ŽIV infekcija yra tarsi lakmuso popierėlis, kuris atskleidžia socialinius pūlinius
6. Infekuotas kaimynas: 90 ŽIV nešiotojų – jau laisvėje
7. Karališka misija – gydyti realybės žaizdas: Švedijos karalienei Silvijai Vilniuje vaikai padovanojo gėlių, o kalinys – savo tapytą Jos Didenybės portretą
8. Mirtinas virusas kol kas siautėja tik Alytaus “zonoje”: medikai ir pareigūnai guodžiasi, kad po papildomų tyrimų nenustatyta nė vieno iki tol nežinomo ŽIV infekcijos atvejo Marijampolės, Vilniaus, Panevėžio ar Pravieniškių įkalinimo įstaigose
9. Mirtino viruso suvienyti: 37 pasaulio šalių atstovai naujų ŽIV profilaktikos ir slopinimo būdų Vilniuje ieško drauge su infekuotaisiais
10. Nauji skaičiai su mirties ženklu: (AIDS centro laboratorijoje per savaitgalį ištyrus 300 papildomų kraujo bandinių iš Alytaus griežto režimo kolonijos, nustatyta dar 17 nuteistųjų, užsikrėtusių ŽIV)
11. Praturtėti iš AIDS nepavyko: teismas atmetė dviejų mirtinu virusu užsikrėtusių nuteistųjų prašymus priteisti milžiniškas sumas
12. Prieš AIDS – plakatais ir lankstinukais: šiandien Vilniuje prasideda IV Europos AIDS konferencija
13. ŽIV infekuotųjų skaičius auga
14. ŽIV užsikrėtusiųjų skaičius didėja
15. Alytaus kolonijoje – dar penkiolika užsikrėtusiųjų ŽIV
16. Hepatito C protrūkis Alytaus kolonijoje
17. Į Vilnių atvyksta Švedijos karalienė
18. Komisija tirs padėtį įkalinimo įstaigose; Seimo pirmininkas Artūras Paulauskas siūlys Seimui suburti laikinąją tyrimo komisiją įkalinimo įstaigų problemoms apsvarstyti
19. Pasaulinė AIDS grėsmė
20. Surengė spaudos konferenciją: (sveikatos apsaugos ministerijos sekretorius Eduardas Bartkevičius ir Lietuvos AIDS centro direktorius Saulius Čaplinskas spaudos konferencijoje diskutuoja apie kovą su narkomanija bei AIDS plitimo stabdymą)
21. Vakar Lietuvoje paminėta Pasaulinė AIDS diena
22. ŽIV užsikrėtusiųjų skaičius Alytaus kolonijoje jau perkopė 300, teigia medikai
23. AIDS šmėkla sukėlė paniką už grotų: Alytaus kolonijoje nustatytas dar negirdėtas ŽIV protrūkis:
24. Alytaus kolonijoje galimas didesnis ŽIV sprogimas
25. Alytaus kolonijoje neblėsta nerimas dėl ŽIV
26. Dėl mirtino viruso sunerimo Ruklos gyventojai

27. Dviem kraujo donorams diagnozuota ŽIV
28. Gimęs kūdikis užminė mįslę
29. Mirtinos grėsmės nasruose – ne tik kaliniai
30. Nauja gyvybė – ŽIV užkrėstos motinos įsčiose: medikams iškilo galvosūkis, kaip nuo baisios ligos apsaugoti gimsiantį kūdikį
31. Pasaulinę AIDS dieną – koncertai ir konkursai
32. Paskleista sena žinia apie ŽIV pasėjo paniką
33. Pernai šalyje aptikti dar 72 ŽIV nešiotojai
34. Ukmergė bandys gintis nuo narkotikų ir AIDS
35. Vilniuje įsikūrė kovotojų su mirtinu virusu centras
36. ŽIV protrūkis Alytaus kolonijoje – dar be pabaigos
37. AIDS Lietuvoje: ne menama, o tikra grėsmė
38. Europa vienijasi prieš AIDS
39. Kodėl likome be vaistų?
40. Moralinės vertybės stipresnės už AIDS?
41. Pasaulinė AIDS diena: neturime teisės delsti
42. Prieš AIDS konferenciją – AIDS situacijos Lietuvoje įvertinimas
43. ŽIV nešiotojos gimdymas – planinė operacija
44. Ar esame saugūs kirpyklose?
45. Gyvenk ir leisk gyventi: Lietuvos jaunimo organizacijos, populiarios grupės ir savanoriai Pasaulinę AIDS dieną pažymės eisenomis, koncertais, konkursais
46. Infekuotai ŽIV nėščiajai vaistai iš Barselonos
47. Kaip išvengti tuberkuliozės ir ŽIV dvigubos epidemijos grėsmės
48. Mažeikiuose naujas ŽIV proveržis
49. Rukloje aptiktas ŽIV nešiotojas
50. Švedijos Karalienės rūpestis – vaikai
51. ŽIV iš Alytaus nepasklido
52. ŽIV užkrėstas donorų kraujas perpiltas nebuvo
53. Nemokama donorystė arba mažesnis ŽIV pavojus
54. AIDS prevencijai – papildomos ministerijos lėšos
55. Alytaus kolonijoje – nauji mirtino viruso nešiotojai: atlikęs pakartotinį tyrimą įkalinimo įstaigoje, AIDS centras nustatė kelias dešimtis naujų ŽIV atvejų
56. Daugėja infekuotųjų ŽIV
57. Gydymas prieinamas tik turtingiesiems: nors vaistų yra, kasdien pasaulyje nuo AIDS miršta 8 tūkstančiai žmonių
58. Gydytojai nuo pacientų infekcijų ir ligų neapdrausti
59. Kaliniai kaltina pareigūnus slėpus ŽIV bombą: Alytuje kalintys nuteistieji tvirtina, kad mirtinas virusas kolonijoje paplito 1998 metais
60. Kolonijoje vėl padaugėjo ŽIV nešiotojų
61. Mažeikiuose – mirtinos ligos protrūkis: manoma, kad lietuviai narkomanai ŽIV galėjo užsikrėsti nuo latvių

62. Mirtinas virusas smogs iš už grotų: specialistai neslepia, kad ŽIV užsikrėtę recidyvistai kelia grėsmę visuomenei
63. Pernai Lietuvoje ŽIV užsikrėtė 72 asmenys
64. Prie Alytaus kolonijos – pasala narkotikų platintojams: iš ŽIV epicentro išėjęs kalinys iššagino nepilnametę, kiti laisvę atgavę nuteistieji užkratu gąsdina alytiškius
65. Šalies kalėjimai atsidūrė ant parako statinės: ŽIV infekcija kolonijoje kilo dėl ten patekusio skysto aguonų ekstrakto
66. Šiaulių donorų kraujyje – mirtinas virusas
67. ŽIV infekuota moteris pagimdė kūdikį
68. ŽIV infekuota moteris pasiryžo išsaugoti kūdikį
69. ŽIV užsikrėtę donorai gąsdina medikus ir ligonius
70. Žuvis sūdė ŽIV nešiotojas ir benamiai: einant vagių pėdsakais demaskuota firma, kurioje dirbo pavojingi samdiniai
71. ŽIV epidemija nebėra Jų. Ji tapo – mūsų
72. Moksleiviai nepatenkinti renginiu prieš AIDS: Fabijoniškių vidurinės mokyklos moksleiviai ir mokytojai liko nepatenkinti renginiu-konkursu “Moksleiviai prieš AIDS”. Jų nuomone, komisija buvo nekompetentinga, nesusipažinusi su renginio nuostatomis.

MOKSLO POPULIARINIMO STRAIPSNIŲ PAVADINIMAI 2004 m.

1. UNESCO atstovė gerai vertina Lietuvos AIDS centro veiklą
2. Vilniuje AIDS reikalai bus sprendžiami aukščiausiu lygiu
3. AIDS centro laboratorija gavo teikiamą PSO įvertinimą
4. Nenumokime ranka į kaimynų patirtį
5. Apie ŽIV – be ašarų ir siaubo
6. Dovana AIDS centrui: Lietuvos AIDS centro ambulatorinės priežiūros skyriuje ir laboratorijoje svečiavosi Londono Sičio lordo mero žmona Patricija Finč
7. Europos medikai Lietuvoje tarsis, kaip kovoti su AIDS
8. Gyvenimas nežinioje nepadeda išvengti mirties
9. Imigrantai gali tapti problema medicinos sistemai
10. Įveikti virusą padeda meilė: visuomenės požiūris į gyvenančiuosius su ŽIV vis dar remiasi stereotipais ir baimėmis, dėl to jie priversti slėpti savo ligą:
11. Klaipėdoje sparčiai plinta ŽIV
12. Lietuvoje – beveik tūkstantis infekuotųjų ŽIV
13. Lietuvoje daugėja moterų, užsikrėtusių ŽIV
14. Lietuvoje ir šalyse kaimynėse daugėja ŽIV infekuotų žmonių
15. Lietuvoje ŽIV infekcijos atvejų skaičius artėja prie tūkstančio
16. Lietuvoje ŽIV nustatytas beveik šimtui moterų
17. Medikai susirūpinę ŽIV plitimu
18. Medikams trūksta profesinio budrumo dėl ŽIV/AIDS
19. Mirti nuo ŽIV – blogas tonas: užsikrėtusiojo žmogaus imunodeficito virusu gyvenimas gali būti įdomesnis ir ilgesnis nei sveikojo
20. Mirtino viruso paklupdyta moterų laimė
21. Naujų užregistruotų ŽIV atvejų 1 mln. gyventojui skaičius Lietuvoje – vienas mažiausių Rytų Europoje
22. Nustatyta dešimt naujų ŽIV atvejų
23. Per ketvirtį Lietuvoje nustatyti 24 nauji ŽIV atvejai
24. Per šių metų gegužį ŽIV diagnozuotas 10-čiai žmonių
25. Sergantiems AIDS – dovana iš Didžiosios Britanijos: Lietuvos AIDS centro pacientams nebereikės kęsti sudėtingų ir varginančių procedūrų, kuriomis iki šiol buvo diagnozuojamos plaučių ligos
26. Šv. Valentino dienos proga – nemokami tyrimai dėl ŽIV
27. Užsikrėtus, gyvenimas tęsiasi…:
28. Vaistų poreikis ŽIV gydyti smarkiai išaugs
29. Viruso paženklintos ir visuomenės pasmerktos
30. ŽIV ateina iš Rytų
31. ŽIV infekcijos ir AIDS epidemiologinė situacija Lietuvoje
32. ŽIV diagnozuos iš seilių

33. ŽIV kelias kapines aplenkia
34. ŽIV keliauja į kaimus ir vienkiemius
35. ŽIV kėsinasi į dar negimusių vaikų likimus
36. ŽIV plinta Klaipėdoje
37. ŽIV užsikrėtusios moterys gimdė sveikus vaikus
38. Žmogaus imunodeficito virusas per maistą neplinta
39. Žurnalistai mirtininko kameroje
40. AIDS dieną Lietuvoje sužibėjo tūkstančiai žvakių
41. Konkurse „Mes prieš AIDS“ mokiniai savo bendraamžiams kurs socialinę reklamą
42. Lietuvoje minės Pasaulinę mirusiųjų nuo AIDS atminimo dieną
43. Pasaulinę AIDS dieną dalytasi tolerancija
44. Aptartos kovos su narkomanija ir ŽIV/AIDS problemos: Alytuje vyko pirmą kartą regione organizuota apskritojo stalo diskusija “Narkomanija, ŽIV/AIDS: problemos ir pagrįsti sprendimai”, kurią inicijavo Atviros Lietuvos fondas ir koalicija “Galiu gyventi”
45. Gąsdina švirkštų atakos
46. Kauno valdžia susirūpino dėl išpuolių su galimai ŽIV infekuotais švirkštais
47. Projekto tikslas – ligų prevencija tarp pareigūnų
48. Stiprėja KMU ir Lietuvos AIDS centro bendradarbiavimas: (nuo šiol norėdami daugiau sužinoti apie ŽIV infekcijos metodinius ir praktinius aspektus, medikai galės įgyti žinių studijuodami ŽIV/AIDS nuotolinių studijų kursą. Šį kursą parengė KMU Visuomenės sveikatos fakultetas kartu su Lietuvos AIDS centru).

MOKSLO POPULIARINIMO STRAIPSNIŲ PAVADINIMAI 2006 m.

1. Liga, kuri šalia
2. Lietuvoje – nauji ŽIV atvejai
3. 2005 metais Lietuvoje išaiškinta 120 ŽIV užsikrėtusių žmonių
4. 2005 metais ŽIV nustatytas ir dviem nepilnamečiams
5. Lietuvoje daugėja infekuotųjų ŽIV
6. Statistika: 2005 Lietuvoje nustatyta 120 naujų ŽIV atvejų
7. Konkurse lydėjo sėkmė
8. Pavojinga infekcija nesitraukia
9. Dvidešimt narkomanų – galimybė laimėti gyvenimą
10. ŽIV kreivė šovė aukštyn
11. Pasirašyta kovos su narkotikais bendradarbiavimo sutartis
12. Lietuvos AIDS centras: mokslinių tyrimų ir geros patirties metodikos skleidimo šaltinis kaimyninėse šalyse
13. Sostinėje vasaris – sveikatingumo mėnesis
14. Sveikatingumo mėnesį – nemokami tyrimai
15. Daugėja ŽIV užsikrėtusių nėščiųjų
16. Lietuvoje daugėja ŽIV nešiojančių gimdyvių
17. Lietuvos AIDS centro akcijos Vilniaus mieste
18. Kaip organizuoti AIDS centro dienas Plungėje?
19. Telšių apskrityje grėsmingai plinta ŽIV
20. Nėščiosioms: vasario mėnesį nemokamai pasitikrinti
21. Šiurpas: AIDS centras praneša, jog pernai gimdė didžiausias per pastaruosius metus ŽIV užsikrėtusių motinų skaičius
22. Švedų parlamentarai domėjosi visuomenės sveikata
23. Vilniečius Valentino dieną sveikino ir taksi vairuotojai
24. Lietuvoje daugėja ŽIV užsikrėtusių nėščiųjų
25. Sveikatingumo akcija sudomino
26. Narkomanijos plitimas tampa grėsmingu
27. Įvyko pasitarimas ŽIV/AIDS klausimais
28. Akcija „Vasaris – sveikatingumo mėnuo“ baigsis švente vilniečiams
29. Traukinys važiuoja ir pats nesustos: lietuviai, estai, kinai, kanadiečiai šneka skirtingomis kalbomis, bet santrumpos AIDS niekam nereikia versti
30. Kova su klastinguoju ŽI virusu
31. Profesinę riziką užsikrėsti ŽIV turintiems žmonėms gali padėti prevencinis gydymas
32. Pavojingo viruso gniaužtuose – nauja auka
33. ŽIV gydantys Baltijos šalių medikai dalijosi patirtimi
34. Užsikrėtusieji ŽIV ir narkotikai
35. Nauji ŽIV atvejai
36. Lietuvoje nustatyta 13 naujų ŽIV atvejų
37. Per šių metų du pirmuosius mėnesius Lietuvoje nustatyta 13 naujų ŽIV atvejų
38. Šiemet ŽIV pareikalavo aukų
39. ŽIV plinta lėčiau

40. Susirgusieji tuberkulioze turėtų būti tiriami ir dėl ŽIV
41. Manė, kad niekada nesusirgs
42. Meilės nuotykius primena mirtinos ligos diagnozė
43. Sergantys tuberkulioze tirsis dėl ŽIV
44. Lietuvoje vis dažniau ŽIV infekuoti asmenys suserga tuberkulioze
45. Ligonius tirs dėl ŽIV
46. Europos ekspertai gyrė AIDS centro laboratoriją
47. Kovoti su ŽIV ir AIDS lietuvius mokys ekspertai iš JAV
48. Medikai mokosi ŽIV infekcijos valdymo būdų
49. Į kovą su ŽIV telks specialistus
50. Mokysis valdyti ŽIV
51. Graikijoje, perpilus kraują, užkrėsti ŽIV du pacientai
52. ŽIV plinta toliau
53. Manikiūro grožis gresia hepatitu ar ŽIV
54. Ilgametį kraujo donorą kausto hepatito baimė
55. Medikų klaidos – rakštis D.Britanijai
56. Grožio salonų lankytojai turi žinoti saugaus aptarnavimo taisykles
57. Grožio salonuose galima pasigauti ŽIV ir utelių, galima užsikrėsti sunkia liga
58. „Gyvenkime sveikame mieste“ – be AIDS
59. Naktiniai klubai vilioja narkotikų prekeivius
60. Vilties ir gyvybės medis – mirusiesiems nuo AIDS atminti
61. Per beveik 20 metų Lietuvoje nuo AIDS mirė 41 žmogus
62. Lietuvoje minima mirusiųjų nuo AIDS diena
63. Per 18 metų Lietuvoje nuo AIDS mirė 41 žmogus
64. Stop AIDS
65. AIDS aukomis Lietuvoje tapo 41 žmogus
66. AIDS dienos minėjime už lietuvius uždegta 41 žvakutė
67. Atminimas: vakar paminėta tarptautinė mirusiųjų nuo AIDS diena
68. Mirusiesiems nuo AIDS – išskirtinis dėmesys
69. Medikai rizikuoja užsikrėsti sifiliu ir hepatito virusu
70. Neabejingi sergantiems AIDS
71. Ligos plinta per adatas
72. Hokšila: AIDS mano akimis
73. Mirtinai ligai – 25 metai
74. Europos miestai – prieš narkotikus
75. Su mirtina liga gyvena jau dvidešimt metų
76. Geriausia narkomanijos ir AIDS prevencija - šeima
77. Pasidalyta ŽIV gydymo patirtimi su danais
78. Kas trukdo narkotikų vartotojams gydytis?
79. Su žinomu atlikėju – kalbos apie AIDS ir svajones
80. 1,5 mln. Lt. pasieks sergančiuosius AIDS?
81. ŽI virusas – kaip deimantas: išlieka visam laikui
82. Uostamiestyje imamasi efektyvesnės ŽIV prevencijos

83. Mirė AIDS sergantys kalinys
84. AIDS pasiglemžė kalinio gyvybę
85. AIDS centro laboratorija – atvira ir demokratiškiausia
86. AIDS centro laboratorijai – nacionalinė akreditacija
87. Seras Eltonas Johnas drabužius aukoja AIDS labdarai
88. Trisdešimt tūkstantasis sertifikatas dėl ŽIV
89. Su ŽIV testais – į vyrų pliažą
90. Latvijoje – ŽIV protrūkis
91. AIDS konferencija: Alicia Keys vėl ant scenos
92. Kinas prieš AIDS
93. Kviečia nemokamai išsitirti
94. Lietuvos AIDS centras kviečia pasitikrinti dėl ŽIV ir sifilio
95. Latvijoje steigiami ŽIV profilaktikos punktai narkomanams
96. Akcija „Pasitikrink – neužsimiršk“
97. ŽIV išaiškinta mažiau
98. Atpažinti narkomanus vairuotojus padės seilės
99. Lietuvoje numatoma sifilio epidemija
100. Lietuvos AIDS centro akcija parodė, kad vyrai labiau rūpinasi savo sveikata
101. Lietuvos vyrai ima aktyviau tikrintis dėl AIDS
102. AIDS užsikrečia vis daugiau suomių
103. Kelionė pas rizikingas moteris
104. Panevėžys rengiasi kovai su AIDS
105. ŽIV mokymai sutelkė skirtingų sričių specialistus
106. Ligoniai nesulaukia veiksmingų vaistų
107. Plėtojama pagalba rizikos grupių moterims
108. Lietuvoje - JAV ekspertė
109. Tolimoje Afrikoje – skaudi akistata su AIDS
110. Lietuviai mokėsi užkirsti kelią ŽIV plitimui
111. Tiesos momentas, vardu AIDS
112. Naujų narkotikų vartotojų mažėja
113. Metodų dėl kovos prieš AIDS svarstymai
114. Lietuva gali tapti pavyzdine sėkmingos kovos su tuberkulioze šalimi
115. Naująjį Dienos centro „Pasaka“ sezoną pradės Linas, Simona ir Hokšila
116. Palyginti ŽIV paplitimo ypatumai Baltijos šalyse
117. Hokšila: jaunimo ateitis man svarbiau nei naujas automobilis
118. Pusė lietuvių bijo AIDS užsikrėsti bučiuodamiesi
119. Verslininkas įtaria apsikrėtęs ŽIV svingerių vakarėlyje
120. Iš svingerių vakarėlio – su ŽIV virusu
121. Iš aistringo vakarėlio – su pražūtingu virusu
122. Svingerių „dovanėlė“
123. Mokiniai kviečiami dalyvauti „Mes prieš AIDS“ konkurse
124. Mokiniai kviečiami dalyvauti jubiliejiniame „Mes prieš AIDS“ konkurse
125. Moksleiviai stos į kovą su AIDS

126. Šiemet Lietuvoje nustatyti 73 nauji ŽIV atvejai
127. Lietuvos AIDS centro anoniminis kabinetas paminėjo 15 metų sukaktį
128. Šiemet Lietuvoje nustatyta mažiau ŽIV atvejų
129. ŽIV infekuotojo kraujas kalėjime liejasi laisvai
130. Tuberkuliozės ir ŽIV/AIDS koinfekcijos problemos
131. Lietuvos AIDS centro anoniminiam kabinetui – jau 15 metų
132. Dvi infekcijas gydys kartu
133. Istorijos apie ŽIV ir AIDS
134. Veidrodžio šukės
135. Septintokas smeigė draugui panaudotu narkomanų švirkštu
136. Kauno narkomanams – nemokami švirkštai ir prezervatyvai
137. Aukštas slenkstis nebeužkirs kelių pagalbai
138. ŽIV neaplenkė Kretingos
139. Kaune atidarytas žemo slenksčio kabinetas
140. AIDS dienai - prevencijos seminaras
141. ŽIV gydymas
142. Išmoko šiuolaikinių ŽIV ir AIDS valdymo būdų
143. ŽIV tyrimai
144. Iš aistringo vakarėlio – su pražūtingu virusu
145. Nemokamai pasitikrink dėl ŽIV
146. Kas aštuonias sekundes – nauja ŽIV auka
147. Lietuvoje bus pažymima Pasaulinė AIDS diena
148. Tiria dėl AIDS
149. Koncertu „Mes prieš AIDS“ minėsime Pasaulinę AIDS dieną
150. AIDS dienai – žvaigždžių koncertas
151. Pasitikrink nemokamai dėl ŽIV!
152. AIDS dienos proga atlikėjai koncertuos nemokamai
153. Norą pasitikrinti dėl ŽIV stabdo baimė
154. Kaip atpažinti ŽIV?
155. Tikrintis dėl ŽIV neskubama
156. ŽIV ir AIDS – visai šalia
157. ŽIV nešiotojai vengia gydytis
158. AIDS dalgis pjauna vis plačiau
159. ŽIV ir AIDS epidemiologinė situacija Lietuvoje
160. Jaunimo savanoriai rūpinsis infekuotaisiais ŽIV
161. ŽIV užsikrėtusieji nenori gydytis
162. Kaune rengiamos eitynės prieš AIDS
163. „Mes prieš AIDS“
164. Kraujas. Baime užsikrėsti perpilant kraują nuo šiol bus visai nepagrįsta
165. Raudonojo Kaspino dieną: nelik abejingas visuomenei
166. Pasaulinę AIDS dieną 20 Lietuvos miestų suliepsnos raudoni kaspinai
167. Pristatyti nevyriausybinių organizacijų projektai ŽIV/AIDS srityje
168. Kovos su AIDS dienos Panevėžys neminės

169. Kovos su AIDS dienai nauja Emporio Armani kolekcija RED
170. AIDS jubiliejui – MTV priešnuodis
171. Pasaulinė AIDS diena paminėta mitingais ir prezervatyvų karnavalu
172. Tolerancijos ženklas sergantiesiems AIDS
173. Teatralizuota jaunimo eisena priminė AIDS problemą
174. Jubiliejų švenčiantis AIDS žudo toliau
175. Pirmąkart Pasaulinės AIDS kampanijos veidu Lietuvoje tapo šeima
176. Koncerte „Mes prieš AIDS“ – virš 12 tūkst. žiūrovų
177. Savanoriai rūpinsis infekuotaisiais ŽIV
178. Jaunimas per mažai žino apie ŽIV ir AIDS
179. Svarbu, kad kuo daugiau infekuotųjų gydytųsi
180. Siekiama pristabdyti ŽIV plitimą
181. AIDS diena priminė, koks trapus mūsų gyvenimas
182. Vaikai, saugokitės AIDS!
183. AIDS – tai didelė nemeilė sau…
184. AIDS dienai – prevencijos seminaras
185. Iš respublikinio konkurso „Mes prieš AIDS“ – su apdovanojimais
186. Pirmąkart Pasaulinės AIDS kampanijos veidu Lietuvoje tapo šeima
187. Mes prieš AIDS
188. Vaikus siekiama apsaugoti nuo ŽIV
189. Tyrimas dėl ŽIV - ir dvimečiui vaikui
190. „Būk gyvas“
191. Žodžiai nieko nereiškia, jei nesupranta širdis
192. Tylos minutė visus paskatino susimąstyti
193. Dvyliktokas – konkurso „Mes prieš AIDS“ laureatas
194. Gatvės merginoms botagas nepadeda
195. Pasikeisti švirkštų - į Kauną ar Vilnių?
196. Gruodžio 1 d. – pasaulinė kovos su AIDS diena
197. Narkotikų vartotojai pagalba nepasitiki
198. Prostitučių „dovanėlė“ – ŽIV
199. Puolę gali vėl normaliai gyventi, jei visuomenė jų neatstums
200. Mikrobicidai - apsauga nuo AIDS?
201. Dėl ŽIV tyrėsi ir medikai

UŽDUOTYS

Susipažinkite su metodinėje medžiagoje pateikiamais straipsniais apie ŽIV infekuotuosius ir narkomanus, jų problemas, psichosocialinę ir medicininę pagalbą jiems.

Atsakykite į klausimus:

1. Ar objektyviai nušviestos ŽIV infekuotų asmenų problemos?
2. Koks pasakojimo stilius (emocionalus, racionalus ar kt.) vyrauja?
3. Kaip pristatomi teikiantys pagalbą ŽIV infekuotiesiems?
4. Kokio pobūdžio pagalbos trūkumą straipsnių autoriai akcentuoja?
5. Ar straipsnis pateikia praktinių patarimų, galinčių padėti apsisaugoti nuo ŽIV?
6. Koks formuojamas požiūris į asmenis, gyvenančius su ŽIV?

Pasvarstykite, kokias mintis ir jausmus gali sukelti apžvelgti straipsniai ŽIV infekuotiems, jų artimiesiems, jauniems žmonėms - moksleiviams, studentams, vyresniems žmonėms.

Sugretinkite žiniasklaidos propaguojamas ir visuomenėje paplitusias nuostatas į ŽIV/AIDS (visuomenės nuostatų į ŽIV/AIDS tyrimo duomenys pateikiami 50 - 55 psl.).

Suformuluokite galimas tekstų turinio analizės tyrimo hipotezes.

Surinkite mokslinę informaciją apie ŽIV infekuotų asmenų bei sergančių AIDS asmenų situaciją, kurią būtų galima susieti su Jūsų hipoteze.

Parinkite matavimo vienetus, kurių pagalba bus analizuojamas tekstas.

Parenkite instrukciją teksto vertintojui.

UŽSIKRĖTUSIŲJŲ ŽIV IR PRIKLAUSOMŲ NUO NARKOTIKŲ ASMENŲ ISTORIJOS

Baimė didesnė už pavojų

Jurekas, Zdanekas, Anastazija, Igoris, Marius, Nijolė ir Christeris

ŽIV infekuotiesiems išgirsti diagnozę lengviau nei žinią, kad artimieji nuo jų nusigręžia

Lietuvoje gyvena 688 ŽIV infekuotieji. Iš jų niekas nenori kalbėti apie save. Ligą gaubianti paslapties skraistė sukelia nemažai pavojų tiek medikams, tiek aplinkiniams. Atvirai apie savo gyvenimą su ŽIV prabyla tik užsieniečiai. Daug tokių išpažinčių skambėjo 4-ojoje Europos AIDS konferencijoje, vykusioje Vilniuje.

Lydi mintys apie savižudybę

ŽIV infekuotieji neslėpė, kad neigiamą požiūrį į juos lemia tai, kad šia liga dažniausiai užsikrečia nevaržomai mėgavęsi seksu ir narkomanai. Visi jie smerkiami. Tačiau kalbantieji apie savo gyvenimą su ŽIV sakė, kad nemažai užsikrečia ir kitaip - kraujo perpylimas net ir dabar Europos valstybėse išlieka nemaža problema. Ją sprendžiantys medikai sako, kad tikimybė taip užsikrėsti labai maža. Tyrimų metodikai, įrangai tobulinti reikėtų skirti labai daug pinigų. „Lango periodą bandoma įveikti neperpilant ką tik paimto kraujo, nedarant iš jo preparatų. Po trijų savaičių donoro kraujas tikrinamas dar kartą. Jei nepaaiškėja kontraindikacijų, jį naudoti pavojaus nėra“, - pabrėžė įvairių šalių medikai.

„Baisiausia iš artimųjų išgirsti, kad esi jiems nereikalingas. Tai daug sunkiau, negu suvokti, kad gyvensi trumpiau negu kiti“, - sakė švedas Jurekas Domaradskis.

„Jaučiausi kaip zoologijos sode: visi badė pirštais ir niekino“,- prisipažino čekas Zdanekas Kurka. Vyriškiai įsitikinę: žinią, kad esi infekuotas ŽIV, dažnai lydi mintys apie savižudybę. Infekuotajam nepalūžti geriausiai padeda AIDS centrų darbuotojai ir likimo draugai.

Vaistų bandymai

Anot Z.Kurkos, infekuotiesiems labai svarbu gydytis ir visaip stiprinti organizmą. Kam Čekijoje kompensuojamas gydymas? Pašnekovas teigė, kad visiems socialiai apdraustiems piliečiams. Švedijoje padėtis panaši. Per metus vaistai vienam ligoniui kainuoja apie 10 tūkstančių JAV dolerių, infekuotajam tenka padengti apie dešimtadalį šios sumos. „Vartojantiems vaistus būtina laikytis režimo, narkomanai to paprastai nesugeba“, - sakė švedas Jurekas, paaiškinęs, kodėl valstybė nefinansuoja šių žmonių gydymo.

Baltarusijos pozityviųjų lyderė Anastazija apgailestavo, kad dabar, kai egzistuoja veiksmingas gydymas, sergantiesiems AIDS jis neskiriamas, o tai „tolygu mirties nuosprendžiui“. Nuo 1996 metų Baltarusijoje mirė 220 ŽIV infekuotųjų. Šioje šalyje iš viso užregistruoti 4344 tokie asmenys, 70 proc. jų - intraveniniai narkomanai. Lietuviai nerimauja, kad mūsų šalyje gali būti panašiai.

Pašnekovai akcentavo, kad infekuotieji ŽIV neretai tampa bandomaisiais triušiais. Jiems reikalingi vaistai labai brangūs, farmacijos kampanijos nesistengia kaip reikiant patikrinti jų poveikio. Todėl neretai po kelerių metų pasireiškia šalutinis poveikis kepenims, inkstams, kraujotakai.

Lietuviai slėpė veidus

Lietuviai Igoris, Marius ir Nijolė sakė patyrę ne tik panieką, bet ir smurtą. Jie kategoriškai atsisako fotografuotis ir minėti savo pavardes, darbovietes. Nijolė sakė prakeikusi minutę, kai sutiko kalbėtis su žiniasklaidos atstovais, norėdama parodyti beviltišką savo, nėščios ŽIV infekuotos moters, padėtį. Po to jos gyvenimas dar pasunkėjo, ji sulaukė grasinimų telefonu, kaimynų buvo apmėtyta akmenimis.

Prieš keletą savaičių iš Alytaus kolonijos išėjęs Marius Darbo biržoje buvo patikintas, jog įsidarbinti neturi jokios vilties. Gauti vietą sostinės Nakvynės namuose jam padėjo AIDS centro darbuotojai. Jo gydytoja sušelpė vyriškį keliolika litų, iš kolonijos išvykęs vyriškis kišenėje turėjo tik 9 litus. Netrukus paaiškės, ar jam bus skirta vienkartinė 125 litų pašalpa.

Vyriškis nežino, kaip gyvens toliau. Jis bijo būti nužudytas - kelis kartus girdėjo tokius grasinimus.

Užsikrėsti nebijo

„Dvidešimt metų kalėjau, vėliau įkūriau kaliniams padedančią nevyriausybinę organizaciją. Vedžiau ŽIV infekuotąją. Gyventi greta tokio žmogaus nėra taip pavojinga, kaip įsivaizduojama“, - sakė Švedijos nevyriausybinės organizacijos CRIS (“Nusikaltėliai grįžta į visuomenę”) vadovas Christeris Karlsonas, teistas už automobilių vagystes ir bankų plėšimą. Ši organizacija padeda bausmę atlikusiems nuteistiesiems susirasti būstą, darbą ir grįžti į normalią visuomenę.

„Svarbiausia, kad į laisvę išėjęs kalinys norėtų gyventi kitaip, tikėtų, kad galima išbristi iš nusikaltimų liūno“, - sakė Ch.Karlsonas. Savo draugę Elizabetę jis vedė prieš pusantrų metų, sužinojęs, kad ji infekuota. Anot CRIS organizacijos vadovo, ši žinia moterį tiesiog sugniuždė, privertė užsidaryti savyje. Tada penkiasdešimtmetis vyriškis pasiūlė draugei už jo tekėti. Jis žinojo, kad moteris ŽIV užsikrėtė įkalinimo įstaigoje lytiniu keliu.

Nebijojo užsikrėsti pats? „Svarbu ne problema, o jos sprendimo būdai. Lytinis gyvenimas, naudojant prezervatyvus, nepalieka galimybių užsikrėsti“, - mano Christeris.

O kraujas? „Ar moteris taip dažnai kraujuoja? Ar nenorėdama kito užkrėsti, ji tai padarys“, - klausimu į klausimą atsakė švedas. Jis sakė, kad name su juo ir Elizabete gyvena 4 paaugliai vaikai. Christeris mano, kad jiems pavojaus nėra.

Ar ponas Christeris laiko save išskirtinai drąsiu? „Žinau, kaip šiuo virusu užsikrečiama, todėl to nebijau. Daug kas dreba dėl nerealaus pavojaus. Visada svarbiau galvoti ne apie blogybės mastą, o apie būdus ją įveikti, nuo jos apsisaugoti“,- sakė Christeris.

Daiva Červokienė
Kauno diena. 2002, spalio 02d.

Į laisvę - su virusu

Mantas

28-erių šiaulietis Mantas (vardas pakeistas - red. past.) grįžo iš Alytaus griežtojo režimo pataisos darbų kolonijos. Kolonijoje vyras pabandė narkotikų ir užsikrėtė žmogaus imunodeficito virusu - ŽIV. "Šiaulių kraštas" kalbėjosi su Mantu apie narkotikų plitimą įkalinimo įstaigose, nesąžiningus prižiūrėtojus, į laisvę grįžtančius viruso nešiotojus. Ir apie buvusius kalinius, pasišovusius užkrėsti ŽIV kuo daugiau žmonių. Narkotikų parūpindavo prižiūrėtojai

- Už ką patekai į koloniją?

- Už vagystes davė pusantrų metų. Iki teismo ir po jo sėdėjau Šiaulių tardymo izoliatoriuje. 2000-ųjų rugsėjo pradžioje atvežė į Alytų - čia ir prasidėjo.

- Kas?

- Narkotikai. Neįmanoma nuo jų susilaikyti. Ten nėra ką veikti - kiek gali žaisti krepšinį ar futbolą? Ten narkotikai "vaikšto" laisvai. Jei nori ir turi už ką - gausi be problemų.

- Kaip narkotikai patenka į koloniją?

- Kai sėdėjau, buvo populiaru permesti per tvorą teniso kamuoliuką. Jo viduje užsiuvamas amfetaminas arba hašišas. Kamuoliuke telpa gana didelis kiekis. Todėl tas, kas narkotikų gaudavo, galėdavo pardavinėti kitiems.

- Kamuoliukus pasiimdavo patys kaliniai?

- Patys kaliniai retai. Dažniausiai atnešdavo prižiūrėtojai. Susitari su jais dėl dienos, valandos, vietos, sumoki - ir atneša. Jokių problemų. Tas pats ir su mobiliaisiais telefonais.

- Kiek ši paslauga kainuodavo?

- Už telefoną - 100 litų. Už narkotikus - kur kas daugiau. Be šimto dolerių prižiūrėtojas neis į kalbas.

- Iš kur žinoti, kuris prižiūrėtojas sutiks bendradarbiauti?

- Ten juos visus kaliniai labai gerai pažįsta. Ypač senesnieji „zekai“. Prižiūrėtojų, kurie už pinigus tau atneš bet ką, didžioji dauguma. Jie kiek aprimo vasarą, iškilus ŽIV problemai, bet neilgam. Neseniai gavau laišką iš draugo Alytaus kolonijoje - vėl viskas tas pats.

„Kaifuojančių“ didžioji dauguma

- Iš kur gaudavote švirkštų?

- Šalia kolonijos yra ligoninė, kurioje dirba kaliniai. Ar sunku pavogti švirkštą? Aišku, ne už dyką. Už švirkštus atsiskaitoma cigaretėmis. Mes atsiskaitydavome "Primos" pakeliais. Vienas švirkštas - penki pakeliai.

- Tada prasideda „kaifas“?

- Taip. Kas turi - tas leidžiasi. Turi pinigų ar cigarečių - gali leistis nors kasdien. Buvo tokių, kurie nejausdavo saiko, kaifuodavo tol, kol nebeturėdavo nei pinigų, nei maisto. Kaifas baigiasi - jie leidžiasi iš naujo. Jokių stabdžių, kaip be proto.

Aš taip nedariau. Turėjau leidausi, neturėjau - nesileidau.

Baigiasi pinigai - rašai namiškiams. Prašai, kad papildytų tavo pokalbių mobiliuoju telefonu sąskaitą. Kolonijoje papildymai irgi tampa grynais pinigais. Už juos vėl perkami narkotikai. Blogiausiu atveju bandai skolintis arba kenti.

- Ir daug kolonijoje vartojančių narkotikus?

- Kai sėdėjau aš, kolonijoje buvo maždaug du tūkstančiai kalinių. Narkotikus vartojo mažiausiai 70-80 procentų kalinių. Aš sakiau - daugiau ten nėra ką veikti. Vartoti pradėdavo ir tie, kurie sėsdavo pirmą kartą. Aš irgi buvau toks. Beveik visi įsijungia į tą pačią mašiną.

- Net ir naujokas gali gauti narkotikų be problemų?

- Žinoma. Kas, kad ateidamas nieko nežinai - pažįstamų tikrai rasi. Bent jau iš to paties miesto. Turėk pinigų - ir gausi dozę per penkias minutes.

Po žinios apie ligą ašaros

- Švirkštų, aišku, nesterilizuodavote?

- Tikrai ne. Niekas negalvojo apie tai, kad galima užsikrėsti ŽIV. Susileidžia vienas - imi jo švirkštą ir leidiesi pats. Niekas švirkštų nevirina, tiesiog išplauna paprastame stiklainyje.

- Ar „kaifuojant“ neužtikdavo prižiūrėtojai?

- Saugodavomės - keli žmonės stovėdavo sargyboje. Bet prižiūrėtojams nelabai ir terūpėjo, kas ką veikia. Jie po kalinių sekcijas beveik nevaikščiodavo.

- Kiek laiko vartojai narkotikus?

- Pradėjau atsėdėjęs du mėnesius. Leidausi septynis mėnesius. Po to prasidėjo ŽIV vajus. Tada mečiau, o po kurio laiko turėjau duoti kraujo. Dvi savaites laukiau tyrimo rezultatų.

- Ką galvojai?

- Galvojau - 50 iš 50. Pakvietė į medikų kabinetą ten kviesdavo po vieną. Klausia manęs - ar tau buvo nuo ko užsikrėsti? Sakau, buvo. Tada ir pasakė, kad esu užsikrėtęs ŽIV.

- Kaip reagavai?

- Apsiverkiau... Sakau, jaunas dar esu, kaip man reikės gyventi? Suprantu, pats kaltas, pats ir sistema, bet vis tiek labai išsigandau. Man tebuvo likusios kelios dienos iki išėjimo, bet džiaugsmo nebuvo jokio.

Tuo metu visa kolonija buvo nesava. Visi tyli, nesikalba, tik guli. Juk daug metų visi vartojo - tiek Alytuje, tiek Marijampolėje. Ir staiga toks sprogimas.

- Ar turėjai pas ką grįžti?

- Grįžau pas tėvus. Kol kas jie nežino, kad esu užsikrėtęs, nenoriu jiems sakyti. Žinau, kad manęs neatstums, bet nežinau, ką pagalvos. Kada nors pasakysiu - bet ne dabar. Taip pat ir savo merginai. Bijau pasakyti net draugams.

Dalis grįžusiųjų nori užkrėsti kitus

- Dabar narkotikų nevartoji?

- Kol kas ne. Bet nežinau, kas bus po kelių dienų. Gal vieną dieną nutrūksiu... Žinau, kad dauguma grįžusių šiauliečių - ir ne tik šiauliečių - narkotikus vartoja ir laisvėje. Jie nebegali sustoti.

- Ką ketini veikti?

- Neįsivaizduoju. Darbo neturiu, nieko nenoriu. Apie šeimą, aišku, negaliu galvoti. Pats nežinau, ką darysiu. Visą laiką prisimenu, kad esu užsikrėtęs. Labiausiai norėčiau neturėti to viruso, bet... Vaistų nuo jo juk nėra.

- Minėjai, kad turi merginą. Ar nebijai jos užkrėsti?

- Naudojuosi prezervatyvu. Juk taip neužkrėsiu? Nors baimė visada yra. Niekam nelinkėčiau turėti to, ką turiu aš.

Žinau, kad yra galvojančių kitaip. Jie labai pyksta ant kitų žmonių, kuriuos kaltina dėl savo viruso. Sėdėjo ir mano sekcijoje tokių, kurie sakė: palauk, grįšiu aš į laisvę, aš jums visiems parodysiu. Jie nusiteikę užkrėsti ŽIV kuo daugiau žmonių, ta mintis juos džiugina.

Baisu, bet tokių žmonių ne taip mažai. Tarp jų yra ir šiauliečių. Aišku, jie kalba apie merginas. Žada išėję dulkintis ir dulkintis, tikisi, kad pavyks užkrėsti kuo daugiau jaunų panelių ar moterų.

- Taip ir sako?

- Tiksliai taip. Nežinau, ar jie taip daro, bet kalbant pats girdėjau. Juk visokių žmonių yra. Užkietėjusiam recidyvistui tikrai tas pats, kas bus tai merginai. Jis gerai jausis žinodamas, kad yra užsikrėtęs ne vienas.

Tomas Beržinskas
Šiaulių kraštas. 2002, spalio 17d.

Infekuoti kaliniai imasi keršto prieš ŽIV aukas laisvėje

Nijolė

Keturiasdešimtmetė vilnietė Nijolė (tikras vardas ir pavardė redakcijai žinomi), buvusi narkomanė, infekuota ŽIV, viena pirmųjų savo kailiu patyrė Alytaus kolonijos nuteistųjų, užkrėstų ŽIV, kerštą ir reketą.

Vyriški balsai telefonu kaltina, neva ji per savo draugą, kuris jau treti metai atlieka bausmę Alytaus kolonijoje, prisidėjusi prie mirtinos ligos išplatinimo tarp nuteistųjų. Nepažįstami balsai reikalauja parduoti dviejų kambarių butą, kuriame Nijolė gyvena su dviem vaikais, ir „gražiuoju atsiskaityti su vyrukais“.

„Parduok butą, ruošk pinigus“

„Pirmą sykį telefonu paskambinęs vyras kalbėjo trumpai: „Parduok butą ir ruošk babkes“. Kai nustebau, kodėl turėčiau parduoti butą, kuriame gyvena su dviem vaikais, man buvo paaiškinta, jog tai bus tik menka kompensacija už tai, kad aš neva užkrėčiau ŽIV visą zoną“, - sakė „Respublikai“ moteris.

Pasak jos, ir vėliau pakaitomis į namus skambinėjo du vyriški balsai. Reikalavimai nesikeitė – kuo greičiau parduok butą ir atiduok pinigus.

Moteris ne iš bailiųjų ir telefono skambučių per daug neišsigando. Pirmiausia ji šantažuotojams pasiūlė susitikti ir viską išsiaiškinti. Bet tada skambintojai susitikti su ja nepanoro, sakė, kad jie patys nuspręs, kada ir su kuo susitikinėti.

Tačiau susitikimo ilgai laukti neteko. Vieną vakarą grįžtančią po darbo moterį nuošalioje Vilniaus Darbininkų gatvėje užpuolė du vyrai. Suspardę galvą, vis taikėsi į nugarą, į inkstus. Palikę ją gulėti ant grindinio, banditai pabėgo.

Kitą dieną nukentėjusioji raštu kreipėsi į 3 – iąjį policijos komisariatą. Pareiškimą priėmė, bet įspėjo, kad stebuklų nesitikėtų. Nespėjus atsipeikėti po egzekucijos, telefonu ji buvo įspėta, kad liautųsi ieškojusi kaltų.

Po kiek laiko vidury dienos lipančią į troleibusą moterį į nugarą vėl suspardė stotelėje prie stulpo ramiai lūkuriavęs vyrukas. Apspardė ir dingo.

Visos bėdos – per narkotikus

Pasak Nijolės, šantažas prasidėjo iškart, kai kažkas iš Alytaus įkalinimo įstaigos darbuotojų per televiziją kalbėjo, kad jie įsidėmėję moterį, kuri atvažiuoja aplankyti vyro ir ilgai stoviniuoja prie kolonijos vartų. Ta moteris įrašyta į ŽIV įskaitą.

Vos ne du tūkstančius kalinčių vyrų aplankyti atvyksta daugybė moterų, jos taip pat ištisomis valandomis stoviniuoja prie kolonijos vartų, bet šantažo taikiniu tapo Nijolė. Kodėl?

Moteris spėjanti, jog greičiausiai taip atsitiko todėl, kad daugelis iš ten kalinčiųjų ją ir jos gyvenimo draugą pažįsta per jos darbovietę. Nijolės darbas susijęs su pagalba narkomanams. Ją rasti lengviausia.

„Pustrečių metų Alytuje kalintis mano draugas nėra ŽIV infekuotas, jis sveikas. Su narkotikais užbaigė prieš pakliūdamas į kalėjimą, daugiau nei prieš trejus metus, - įsitikinusi Nijolė. – Jis ir man padėjo išsivaduoti iš narkotikų“.

Dėl savo nelaimių Nijolė nieko nekaltina. Tik save. Dabar ji sako tikrai žinanti, kad jos gyvenimo nelaimių pradžia – diena, kai pradėjo vartoti narkotikus.

Užrašų knygelėje vien kryželiai

„Mūsų šeima nebuvo nei amorali, nei asociali. Mokslai sekėsi, svajojau studijuoti teisę. Bet po ankstyvos tėvelio mirties žiauriai skurdome. Nuo keturiolikos metų pradėjau dirbti. Iš paskutiniųjų kabinausi į gyvenimą. Būdama 24 metų, augindama du vaikus, įstojau į technikumą. O įpusėjusi ketvirtą dešimtį – į Vilniaus universitetą. Nors čia studijuoju ne teisę iš dalies mano svajonė išsipildė“, - džiaugiasi moteris.

Paklausta, kas privertė griebtis narkotikų, Nijolė pasakojo: „Skaudžiai išgyvenau vyro, vyriausiojo vaiko tėvo, žūtį. Pirmą kartą narkotikų pasiūlė labai artimi žmonės. Man atrodo, kad tada, daugiau nei prieš dvidešimt metų, nei jie, nei aš neįsivaizdavome, koks tai baisumas. Neseniai atsiverčiau seną užrašų knygutę su to pradinio pusmečio draugų telefonais ir adresais. Trisdešimt šešios pavardės. Iš jų lig šiol gyvi esame tik trys. Prie kitų pavardžių kryželiai, kryželiai…“

Nijolė prisimena ne tik narkotikų, bet ir ŽIV „Tiekėja“. Dažnai, laukdama savo porcijos, turėjo progos pažinti jo „verslo“ stilių, matydavo, kaip jis išviręs “kaifą” pirmiausia susileidžia sau, paskui inde pateliūskuoja švirkštą ir juo pritraukia porciją parduoti. Moteris sakė pažįstanti šešis žmones, kurie tuo pačiu laikotarpiu pas tą patį tiekėją gavo ne tik narkotikų, bet ir mirtiną virusą.

Aštuoniolika savo gyvenimo metų Nijolė praleido su narkotikais. Penkiolika iš jų niekas neįtarė jos esant narkomane. Baisiausi buvo pastarieji metai. Daug kartų nuo narkotikų gydėsi ligoninėse.

„Prieš trejus metus, aštuntą kartą gulint Naujosios Vilnios ligoninėje, seselė paėmė kraujo tyrimams. Tuoj po to artėdamos prie manęs seselės maudavosi pirštines, elgdavosi kažkaip neįprastai, - sakė moteris. – Vieną rytą man suleido raminamųjų ir gydytoja ryžosi pranešti, kad esu infekuota ŽIV. Pirmoji mintis buvo griebtis “auksinės adatos”. Ištvėriau. Beje, mano mamai šią žinią pranešė be jokių ceremonijų, per pirmąjį jos apsilankymą ligoninėje. Kaip ji išgyveno! Iš mamos sužinojo vaikai. Jie manęs nesmerkė, tik labai gailėjosi ir maldavo negrįžti prie narkotikų“.

Infekuotieji palikti už borto

Medikai apskaičiavo, kad vienam AIDS sergančiam ligoniui gydyti metams reikėtų 35 tūkstančių litų. Valstybė tokių pinigų neturi.

„Kartą per tris mėnesius mes turime teisę nemokamai pasitikrinti kraują. Nei vaistų, nei vitaminų, nei kitokios pagalbos mums neskirta. Mes išmesti už borto, - kalba moteris. – Vienintelė gydytoja Julija Rakickienė iš AIDS centro normaliai su mumis pakalba, išklauso ir nuolat primena: nesinervinkit, normaliai maitinkitės ir gerai pailsėkite…“

Nijolė nesitiki sulaukti išganingų vaistų ar daugiau dėmesio šios rūšies ligoniams. Kol gyva, gyvena, ir tiek. Svajoja ištverti dešimtį metelių – užbaigti studijas, bent kiek padirbėti, pastatyti ant kojų vaikus. Sako, jei ne alinantis silpnumas ir plūstantis šaltas prakaitas, apskritai užmirštų esanti ŽIV auka.

Ona Stankevičiūtė
Respublika. 2002, rugpjūčio 10d.

Iš kolonijos į laisvę – gyvos ŽIV bombos

Šarūnas

„Visuomenė turėtų suprasti, kad palikdama tokius kaip aš likimo valiai kelia pavojų sau. Esu užsikrėtęs ŽIV, sergu tuberkulioze ir kepenų ciroze, kuri išsivystė dėl hepatito C. Pinigų neturiu ne tik vaistams. Dažnai alkanas po kelias dienas suku ratus mieste, - taip „Lietuvos rytui“ sakė 39 metų Šarūnas Paulauskas, šį rudenį išėjęs iš Alytaus griežtojo režimo kolonijos.

Šis alytiškis tvirtino labai norįs pagyventi laisvėje, tačiau nežino, kiek ištvers nevogęs: „Kas mane tokį priims į darbą? Kai prarasiu paskutinę viltį, susileisiu mirtiną narkotikų dozę, nes nenoriu kankintis“. Š.Paulauskas tvirtino, kad ŽIV protrūkio Alytaus griežtojo režimo kolonijoje aukos paliktos likimo valiai ir už grotų, ir laisvėje.

Š.Paulauskas mano, kad tokie atstumti žmonės sunkiausią savo gyvenimo valandą gali tapti labai pavojingi kitiems. „Kolonijoje mus tik suskaičiavo, net psichologo pagalbos negalėjau prisiprašyti, kai sužinojau, kad esu užsikrėtęs. Visa pagalba - 30 polivitaminų žirnelių.

Laisvėje neturiu už ką gydytis, nes negaunu socialinio draudimo pažymėjimo. Be to, gydytojai net negali patarti, kaip gydytis iš karto nuo trijų tokių pavojingų ligų“, - guodėsi buvęs kalinys.

Už grotų - 20 metų

Rugsėjo pabaigoje Š.Paulauskas šeštą kartą grįžo iš įkalinimo įstaigos - šįkart iš Alytaus griežtojo režimo pataisos darbų kolonijos. Už grotų vyriškis su nedidelėmis pertraukomis praleido net 20 metų. Įkalinimo įstaigose jis atsidurdavo už vagystes ar vogtų daiktų pardavinėjimą.

14-metis Šarūnas pradėjo vartoti narkotikus, po to vogti, kad galėtų jų įsigyti. Š.Paulauskas tvirtino, kad šįkart išėjęs į laisvę narkotikų nebesileidžia vien todėl, jog žino, kad vėl pradės vogti, kai negalės įsigyti kvaišalų dozės. Tada vėl tektų grįžti į kalėjimą.

Viltis - reabilitacijos centras

Š.Paulauskas labai laukia, kada Alytaus kolonijoje bus baigtas statyti ir pradės veikti narkomanų reabilitacijos centras: „Jei sužinosiu, kad jis gali man padėti, pasistengsiu kuo greičiau vėl pakliūti už grotų.

Mano kraujo tyrimai dėl ŽIV sparčiai prastėja, ir niekas negali ne tik padėti, bet ir patarti, ką man dabar daryti - veja, kur tik nueinu. Tuberkuliozės ligoninėje ar sanatorijoje ŽIV nešiotojams nėra vietos. Bijoma, kad neužkrėstų kitų, nors tokių ligonių laisvėje - ne vienas aš".

Savo ligų nuo nieko neslepia

Š.Paulauskas nuo nieko neslepia savo ligų. Jis mano, kad žmonės turi žinoti, su kuo bendrauja, ir patys spręsti, ar toks bendravimas jiems priimtinas.

Išėjusio iš kolonijos ŽIV nešiotojo neatstūmė tik 76 metų moteris - jo mirusios močiutės draugė. Pas ją vyriškis ir gyvena, bet šios globėjos pensijos dviem pragyventi neužtenka.

Žmona paprašė skyrybų

Kolonijoje antrą kartą atlikus kraujo tyrimą ir patvirtinus skaudžią diagnozę, Š.Paulauskas apie tai iš karto parašė savo žmonai. Netrukus kalinys gavo laišką, kuriame moteris klausė, ar vyras neprieštarautų skyryboms.

„Aš turėjau labai gerą ir mane suprantančią žmoną, bet negalėjau rizikuoti jos sveikata ir sutikau skirtis“, - sakė Š.Paulauskas, taip praradęs paskutinį artimą žmogų.

Laisvėje daugelis Š.Paulausko draugų, net ir narkomanų, išgirdę naujieną dėl ŽIV sutrikdavo, bet netrukus vėl įprastai bendraudavo. Tik dabar Alytuje nė vienas narkomanas nebesidalija švirkštu ir stengiasi kiekvieną kartą narkotikus leistis nauju.

Į laisvę - su 17 litų

Š.Paulauskas iš kolonijos išėjo turėdamas 17 litų, kuriuos užsidirbo būdamas specialioje Pravieniškių kolonijos zonoje, skirtoje sergantiems tuberkulioze. Iš ten į Alytų jis buvo perkeltas pernai spalio mėnesį.

Vyriškis guodėsi nesulaukęs pagalbos ir iš Alytaus savivaldybės paramos skyriaus, iki šiol negalėjęs gauti jokių kompensuojamųjų vaistų, nes neturi socialinio draudimo pažymėjimo. Dabar jis baigia susitvarkyti dokumentus, kad galėtų įsiregistruoti darbo biržoje.

Močiutės palikimo neatgavo

Rugpjūtį kalinys iš kolonijos parašė laišką Seimo pirmininkui Artūrui Paulauskui, prašydamas leidimo grąžinti močiutės jam paliktą rublinį indėlį - beveik tūkstantį litų. Nuteistasis tvirtino, kad pinigų reikia vaistams.

„Gavau atsakymą, kad pinigus grąžintų tik stichinės nelaimės atveju, tačiau man jau negali būti didesnės stichinės nelaimės už tris mirtinas ligas iš karto, - sakė Š.Paulauskas. - Esu vien tik tabletėmis gyvas, bet ir jų retai teišgaliu nusipirkti“.

Genovaitė Rafanavičienė, Lina Lileikienė
Lietuvos rytas. 2002, gruodžio 20d.

Išpažintis, po kurios nepalengvėja

Anonimas

Jau penkerius metus vyriškis slepia nuo tėvų vieną faktą: kad yra infekuotas ŽIV. Kam dar galima būtų atskleisti šią tiesą? Kunigui? Gydytojui? Šiais laikais, kai per vieną dieną nustatomi 55 ŽIV nešiotojai, tokia diagnozė, regis, jau neturėtų nieko stebinti. Bet ar verta rizikuoti?

Paslaptis ir slegia, ir ugdo

Liga išmokė ištvermės ir susivaldymo. Buvau pradėjęs rūkyti… Dvejus metus rūkiau, bet šiandien lioviausi: paskutinę cigaretę surūkiau pagarbiai ir mečiau negrįžtamai.

Dėl ŽIV ir kitų infekcijų profilaktiškai tikrindavausi kas 3 mėnesius – suvokiau riziką, kurią kėlė gyvenimo būdas, partnerių kaita. Ištikimybės niekas nereikalauja… Nesistengiau išsiaiškinti, kas užkrėtė. Įtarimų buvo, tik jie vėliau nepasitvirtino. Nieko nebandžiau kaltinti, išskyrus save patį. Infekuotasis, bandantis kažką kaltinti dėl to, kad užsikrėtė, išgyvena stresą, šoką, nežino ką daryti. Tačiau nusiraminęs suvokia, kad kaltinti kitus beprasmiška. Pažinojau vieną vyruką, kuris – jūs nepatikėsit! – pardavinėjo savo infekuotą kraują po 20 dolerių už dozę kažkam, kas galėtų jį suleisti savo priešui. Paklausiau jo: kodėl taip darai? O ką, sako, man gyventi reikia. Jis buvo narkomanas, o tokiems nėra nieko šventa…

Žinau, nuo ko mirsiu

Prieš penkerius metus požiūris į ŽIV tikrai nebuvo toks liberalus kaip dabar. Tuomet Marijos žemė į narkomaniją, AIDS žiūrėjo nepakančiai. Apie narkomaniją Lietuvoje garsiai kalbėti pradėta visai neseniai. Atrodo, kol ŽIV neužsikrės kokio nors aukšto rango politiko vaikas, tol ši problema nebus rimtai vertinama ir su ja kovojama. Kita vertus, tokiam mažam skaičiui ligonių būtų galima padėti, nes nutraukus gydymą jų laukia tik viena išeitis – mirtis. Pažinojau vieną estą, mirusį nuo AIDS. Puikus buvo žmogus. Tarp AIDS aukų buvo ir niekšelių, bet buvo ir tikrai šaunių. Žinau ir aš, nuo ko mirsiu…

Oficialiai esu bedarbis, bet darbo biržoje nesiregistravau. Baigiau vadybos kursus, bet neturiu vairuotojo teisių. Nesukrapštau pinigų kursams. Negi karvę parduosi, kad už juos galėtum susimokėti?..

Be to, ar galiu būti tikras, kad gausiu darbą? Kol kas jo ir ūkyje pakanka, pragyventi galima…

ŽIV ir Hipokrato priesaika

Tokia gyvenimo proza vis dėlto verčia slėpti savo diagnozę. Eidamas pas stomatologą, jeigu matau, kad gydytojas saugosi, dėvi pirštines ir apsauginę kaukę, nieko nesakau. Kam žmogui be reikalo įvaryti stresą? Bet, kita vertus, pasirinkdami specialybę juk žinojo, su kokiais pavojais gali tekti susidurti. Hepatitais B ir C užsikrečiama daug lengviau nei ŽIV, o jie taip pat pavojingi. Mano poliklinikos bendrosios praktikos gydytojas nežino, kad esu ŽIV nešiotojas. Neprisiruošiu to pasakyti.

Jei kabinete būtų tik gydytojas, būtų paprasčiau – tikiu, kad jis šventai laikysis Hipokrato priesaikos. Bet ten paprastai sėdi ir slaugytoja, kuri nėra davusi jokios priesaikos, ir, kaip žinau iš pažįstamų pasakojimo, vos išgirdusi apie ŽIV, griebiasi už galvos ir lekia į kitą kabinetą pasidalyti sensacinga naujiena: „Viešpatie, pas mus infekuotas atėjo? Įsivaizduojat?..“ Ar po to verta stebėtis, kad tos žinios išeina už medicinos įstaigos sienų…

Yra gydytojų, kurie ŽIV infekuotaisiais paprasčiausiai naudojasi, kurdami savo įvaizdį: apsiskelbia visiems, kad padeda infekuotiesiems, kviečia juos į seminarus, kad „pasirodytų specialistams, pakalbėtų apie specifines savo problemas“. Žinoma, ne visi medikai tokie, tačiau dauguma iš tų, su kuriais teko susidurti, jautė tiesiog instinktyvią baimę, sunkiai įveikiamą barjerą. Išgirdus gydytoją sakant „neįsivaizduoju, ką turėčiau daryti, jei pas mane ateitų gydytis ŽIV infekuotasis…“ praeina noras jam prisipažinti, kad „tas infekuotasis jau čia!“ Žinoma, susižeidęs ar pakliuvęs į kitokią bėdą, kur reikalinga chirurginė intervencija, greitosios pagalbos medikams, chirurgui pasakyčiau savo diagnozę. Tebūnie taip, kaip bus…

Alia Zinkuvienė
Lietuvos aidas. 2002, gegužės 24d.

Kanalizacijos angelai

Romualdas

Vaikščiojanti nelaimė užklumpa vis daugiau Lietuvos gyventojų. AIDS centro duomenimis, šiuo metu mūsų šalyje yra net 330 ŽIV nešiotojų, AIDS diagnozuota 43 žmonėms, iš jų 30 mirė (19 mirties priežastys nėra susijusios su ŽIV infekcija). Niekas neabejoja, kad žmonių, matančių mirtį, kuri prie jų artinasi su kiekviena sekunde, Lietuvoje yra kur kas daugiau. Tik ne visi išdrįsta mirčiai pažvelgti į akis.

„Kaltę bandau suversti kitiems žmonėms“

Pravieniškių sustiprintojo režimo pataisos darbų kolonijoje šiuo metu bausmę už įvairius nusikaltimus (daugiausia - už vagystes) atlieka 21 ŽIV nešiotojas (dar apie 20 teismo laukia tardymo izoliatoriuose). Beveik visi jie tik už grotų sužinojo, kad yra mirtį sėjančio viruso nešiotojai. Laikas gydo žaizdas - daugelis nuteistųjų jau susitaikė su savo likimu. „Mes bijome mirti, tačiau norimi numirti laimingi“ - prisipažino daugelis ŽIV nešiotojų.

Vilniečiui Romualdui prieš pat Naujuosius metus sukaks 25-eri. Blyškaus veido vaikinas - vienas iš nedaugelio nuteistųjų, kurie drąsiai gali kalbėti apie savo nelaimę. „Kai Lukiškių kalėjime sužinojau, kas esu infekuotas ŽIV, pusę metų negalėjau susitaikyti su likimu, - pasakojo Romualdas. - Pirmiausia man rūpėjo sužinoti, kaip užsikrėčiau. Žinojau, kad vienintelis būdas buvo narkotikai, tačiau iš galvos neišėjo klausimai: „Kada? Kur? Kodėl būtent aš?“ Buvau labai sugniuždytas, medikų reikalavau tyrimus atlikti iš naujo. Per pusmetį man net tris kartus paėmė kraują, tačiau rezultatas buvo tas pats - teigiamas. Kodėl būtent man taip atsitiko, atsakymo lig šiol nežinau. Ir nesužinosiu“.

Romualdas už grotų papuolė jau ketvirtąjį kartą. Šįkart - už vagystę. Apie savo padarytą nusikaltimą vaikinas nenori kalbėti: „Nėra ką pasakoti, pats kaltas buvau“. Kadangi vasario 16-ąją jam bus atvertos kolonijos durys, Romualdas kolonijos viršininko paprašė jį pasodinti į karcerį: „Kai kiti nuteistieji sužinojo, kad greitai išeisiu į laisvę, susilaukiau nedviprasmiškų pasiūlymų. Nesutikau, prasidėjo nesutarimai, tad paprašiau, kad man leistų ramiai pabaigti atlikti bausmę“.

Kartu su Romualdu į karcerį buvo uždarytas ir 37 metų klaipėdietis Rimas, kuris į laisvę turėtų išeiti gegužės viduryje. Taip pat kelis kartus teistas vyriškis tik už grotų sužinojo, kad yra užsikrėtęs ŽIV. Už žvejybos uosto „Jūra“ dokumentų vagystę kalintis Rimas mirtinu virusu užsikrėtė vartodamas narkotikus - vadinamąjį „džefą“ (jis suteikia daug jėgų, tačiau labai daug jo vartojantis žmogus tiesiog akyse pradeda džiūti). "Negaliu su šia mintimi susitaikyti, gal todėl kaltę bandau suversti kitiems žmonėms, - prisipažino klaipėdietis. - Apie 7 mėnesius draugavau su 13 metų jaunesne panele, kuri vieną dieną iš mano tėvų pavogė auksinius papuošalus ir dingo. Likau gyventi vienas, dėl to labai sielvartavau. Kartą pas mane atėjo draugas ir paprašė leisti į veną „įsišauti“ narkotikų. Leidau. Nors prieš tai „zonoje“ keletą kartų buvau bandęs narkotikų ir tai man nepatiko, šįkart, gal ieškodamas užuojautos, paprašiau ir man dozę suleisti. Patiko. Toks gyvenimas tęsėsi apie keturis mėnesius, kol už

vagystę papuoliau į areštinę. Ne kiekvienas narkomanas turi butą, todėl mano namuose gana dažnai ėmė lankytis likimo draugai. Kasdien man reikėjo vis stipresnės dozės, o pinigų nebuvo. Gyventi be „džefo“ jau nebegalėjau, tapau nuo jo priklausomas“.

Rimas prisipažino, kad keletas draugų dar laisvėje jam buvo prisipažinę esantys ŽIV infekcijos nešiotojai. „Jais labai pasibjaurėjau, ėmiau vengti“, - sakė klaipėdietis. Tik kolonijoje Rimas prisiminė atvejį, kai, į veną susileidęs narkotikų, draugų paprašė išplauti jo „mašiną“ (taip narkomanai vadina švirkštus). Tačiau viena mergina švirkšto neišplovė, o dozę „džefo“ susileido sau. „Aišku, dar ir daugiau užsikrėtimo variantų galėjo būti, tačiau dabar tai jau nebesvarbu“, - sakė Rimas. Tačiau taip jis galvoja tik šiandien - vos tik sužinojęs apie savo nelaimę, Rimas visiems grasino, kad užmuš tą, kuris jį užkrėtė.

„Versijų, kas galėjo užkrėsti, yra šimtas, - į pokalbį įsiterpia vilnietis Romualdas. - Tarkime, aš anksčiau mėgau leistis aguonas. Būdavo, nueini į buveinę, kurioje parduodami narkotikai, ir su savo švirkštu iš buteliuko prisitrauki reikalingą dozę. Nesvarbu, kad aš turėsiu naują švirkštą, tačiau jeigu prieš tai į tą buteliuką švirkštą buvo įkišęs ŽIV nešiotojas, nereikia tikėtis, kad neužsikrėsi. Narkotikai - pačios geriausios sąlygos šiam virusui išsilaikyti“.

„Pas mus yra kitaip, - apie situaciją uostamiestyje kalbėjo Rimas. - Visuose „taškuose“ narkotikai į švirkštus įleidžiami iš „darbinės mašinos“ (didelio švirkšto), tačiau jeigu ji prisilies prie narkomano švirkšto, taip pat yra didelė galimybė užsikrėsti...“

„Tereikia pasižiūrėti į pasaulio statistiką - šiuo maru apie 60 proc. užsikrečia vartodami narkotikus, apie 20 proc. - lytiniu keliu, kiti - dar kitais būdais“, - liūdnus duomenis atkartojo Romualdas, kuris dabar itin domisi įvairia literatūra apie ŽIV.

„Kas man dabar beliko?“

„Laikyti artimą žmogų nežinioje yra labai sudėtinga, nors, pasakydamas jam apie nelaimę, nuimi didelį krūvį nuo savęs, - įsitikinęs Romualdas. - Apie savo bėdą motinai pats pasakiau, nes nenorėjau, kad ji TAI sužinotų iš kitų. Kiekviena motina nori, kad jos sūnus užaugtų tvirtas, stiprus, tvarkingas, tačiau aš neišpildžiau jos lūkesčių. O dar tas virusas... Ji manimi turėjo visiškai nusivilti. Pamenu, dar prieš užsikrečiant šiuo virusu, mano motina lankėsi pas būrėją, kuri patarė mane saugoti - aplink mane gali apsisukti labai pavojinga gyvatė. Ta gyvatė - liga. Aišku, tada nekreipiau dėmesio, maniau, vėl motina laido patarimus, nors aš visada norėjau būti nepriklausomas. Gal dėl to ir į koloniją pirmą kartą papuoliau būdamas tik penkiolikos metų“.

„Motina stengėsi neparodyti, kad yra susijaudinusi, sunerimusi,- toliau, atrodo, lyg guosdamasis kalbėjo Romualdas. - Tačiau TAI išgirdusi, ji nepratarė nė žodžio, tik verkė. Paskui visą savaitę save keikiau, kad pasakiau tiesą apie savo nelaimę. Ne kiekvienam žmogui gali tai pasakyti, nes nežinai, kaip jis tai priims - kitas sako, kad galįs ir per orą užsikrėsti.... Tai liečia net ir geriausius draugus. Pasakysiu jiems ir po 15 minučių aš visų jų neteksiu. Ir taip jau draugų nebeturiu... Kam man to reikia? Laisvėje dirbau vienoje firmoje, kurios direktorius sakė, kad lauks manęs grįžtančio iš „zonos“. Kai tik jam parašiau, kad esu infekuotas ŽIV, jis pareiškė, kad esu jau nebereikalingas, kad išvis pamirščiau jo firmą. Kas man dabar beliko? Laukti, kol tas virusas mane suės?“

Klaipėdietis Rimas kol kas niekam iš artimųjų nesakė, kad esąs infekuotas ŽIV. „Netikiu, kad apie tai brolis nežino, - netikėtai pareiškė vyras. - Juk iš kolonijos grįžo nemažai kiemo draugų, kurie taip pat buvo infekuoti šiuo virusu. Su Romualdu daug kalbėjausi, kaip pasakyti tėvams, tačiau lig šiol negalėjome surasti kompromiso. Gal išvis geriau tylėti, kol dar esu už grotų?! Prieš pat Naujuosius metus jie turėtų atvažiuoti manęs aplankyti, gal tada papasakosiu...“

„Mūsų mirtis išspręstų problemą“

„Kaliniai dažnai sako, kad, kol neišėjai į laisvę, negalvok apie ateitį, - teigė Romualdas. - Tikiuosi, kad daugiau nepapulsiu už grotų, bet jeigu jau taip nutiktų, tas kalinimas man bus lemiamas - karstą tada pats galėsiu susikalti. Mano užmojai yra gana dideli, tačiau aš nežinau, kaip mane priims laisvėje. Norisi padėti tokio paties likimo žmonėms. Ypač sunku čia, už grotų, nes ne visus kalinčiuosius artimieji bei draugai aplanko. Galvoju įkurti nevyriausybinę organizaciją, kuri padėtų nuteistiesiems „živininkams“, juos, išėjusius į laisvę, koordinuotų, padėtų adaptuotis visuomenėje. O dabar mes esame niekam nereikalingi, negalėsime susirasti darbo, nes nėra tokių, kurie priimtų „virusininką“. Mūsų mirtis išspręstų problemą. Nežinau, gal ir yra kažkoks baimės numirti jausmas, tačiau mane

glosto savimeilė. Aš mirsiu nuo ŽIV? Ne, nesąmonė, negaliu tuo patikėti. Aš tikiu, kad praeis 5-10 metų ir bus išrasti vaistai."

„Žmogų galima“ „užkalti“ žodžiais“

Pravieniškių sustiprintojo režimo pataisos darbų kolonijos viršininkas P.Kiušas sakė, kad šiemet sukanka dveji metai, kai kolonijos lokalizuotoje dalyje bausmę atlieka ŽIV nešiotojai. Anksčiau gi buvo, kad infekuotieji kalėjo kartu su sveikais nuteistaisiais. Anot direktoriaus, Kalėjimų departamentas prie Teisingumo ministerijos specialiajam daliniui (sergantiems ŽIV) skyrė 100 tūkst. litų. Kelis kartus per metus nuteistuosius aplanko AIDS centro gydytoja Julija Rakickienė. Tačiau, kaip ir sveiki nuteistieji, taip ir infekuotieji ŽIV, skundžiasi gyvenimo sąlygomis ir gana dažnai įvairioms institucijoms rašo skundus. ŽIV nešiotojai bandė iš valstybės išsireikalauti geresnio maitinimo (per dieną kaliniui skiriama 3,5 Lt), tačiau nepavyko: infekuotieji ŽIV nėra ligoniai, o tik viruso nešiotojai. Geresnis maitinimas jiems priklausys tik tada, kai jie susirgs AIDS (pirmieji ligos požymiai pasireiškia po 5 ar net 10 metų, kai virusas pažeidžia imuninę sistemą). Tačiau tada jie, ko gero, būtų išvežti į Lukiškių kalėjimo tardymo izoliatorių, kuriame yra įrengtos kelios atskiros palatos ŽIV nešiotojams.

Nuteistieji viruso nešiotojai kolonijoje nesiskundžia gyvenimo sąlygomis, nes jie gyvena vieno aukšto lovose, turi atskirą pasimatymų ir stomatologinį kambarį, krepšinio aikštelę, be to, greitai bus įrengta sporto aikštelė sunkumams kilnoti. „Mes jų iš kolonijos teritorijos neišleidžiame, nes 99 proc. kalinčiųjų - buvę narkomanai, - sakė direktorius P.Kiušas. - Jie čia, už grotų, įvairiausiais būdais mėgina gauti narkotikų, tad nesunku įsivaizduoti, ką jie veiktų laisvėje. Daugelis infekuotųjų norėtų bausmę atlikti su sveikais kaliniais, tačiau tai neįmanoma - jie neišgyventų“.

„Živininkai“ prisipažino, kad pats baisiausias spaudimas - moralinis. „Žmogų galima „užkalti“ žodžiais“, - neslėpė Romualdas.

Nors mirtį sukeliančio viruso nešiotojų įkalinimo problema jau išspręsta, tačiau niekaip nepavyksta sustabdyti vis didėjančio infekuotųjų ŽIV skaičiaus. Lietuva yra mažiausia ŽIV paplitimo šalis Europoje, tačiau, kaip ir visame pasaulyje, infekcija pasiglemžia vis jaunesnius žmones. Šiuo metu daugiausia viruso nešiotojų gyvena Klaipėdoje (154) ir Vilniuje (104), tačiau žinant, kad vien dėl priklausomybės narkotikais į gydymo įstaigas praėjusiais metais buvo pristatyti 3 521 žmonės, nereikia tikėtis, kad ŽIV nešiotojų sumažės. Juoba kad valstybė narkotikų prevencijai šiais metais buvo paskyrusi 6,5 mln. litų (kitais metais - per pusę mažiau), o narkotikų verslą kontroliuojantis nusikalstamas pasaulis vien Lietuvoje per metus uždirba apie 300 mln. litų.

Dainius Sinkevičius
Valstiečių laikraštis. 2002.

XXI amžiaus atstumtieji

Anastazija

Anastazija Kamlyk jau šešeri metai užsikrėtusi ŽIV. Šiuo metu ji gyvena Baltarusijoje. Jauna išblyškusi moteris važinėja po įvairias šalis, gilinasi į AIDS problemas ir stengiasi padėti sau bei kitiems.

Rugsėjo 19-21 dienomis Vilniuje vykusioje IV Europos AIDS konferencijoje dalyvavo ne vienas užsikrėtęs mirtinu virusu. Aktyviai visur dalyvaujanti Anastazija drąsiai žengė į sceną ir papasakojo savo istoriją. O ji gana banali - aštuoniolikmetė įsimyli daug vyresnį vyrą, po kurio laiko jis dingsta, o mergina sužino, kad ji - ŽIV nešiotoja. Kiekvienas Anastazijos pasakytas žodis giliai stringa į širdį, nes jis tikras ir visai nepanašus į kitų konferencijos pranešėjų utopinius svaičiojimus, kaip padėti infekuotiesiems ŽIV.

Anastazija tryško kažkokiu nepaaiškinamu optimizmu. A.Kalmyk pasisekė, nes ji myli ir yra mylima sveiko - neužsikrėtusiojo ŽIV žmogaus. „Jis iš pat pradžių žinojo apie mano ligą, bet liko su manimi, - sako Anastazija. - Meilė nesirenka“. Nesiskundė moteris ir aplinkinių elgesiu - jie nenusisuko. Galima būtų suabejoti jos nuoširdumu, tačiau drąsa viešai pasakoti savo istoriją byloja apie tai, kad galbūt Anastazijai tikrai pavyko likti neatstumtai. “Viskas priklauso nuo to, kaip pati žiūri į save ir savo ligą, - pasakoja infekuotoji. - Kaip save pateiksi, taip ir kiti priims“.

„Veido“ žurnalistei pirmą kartą teko bendrauti su ŽIV nešiotoju. Turinti aukštąjį medicininį išsilavinimą žurnalistė susigriebė, kad po interviu jai kilo noras kuo greičiau nusiplauti rankas. Gerai išmananti ŽIV plitimo būdus žurnalistė mintyse pasijuokė iš savęs, tačiau… rankas plovė itin kruopščiai. Kodėl taip atsitiko?

Suveikia savisaugos instinktai

Visada manėme, kad mirs, užsikrės ŽIV, vartos narkotikus kiti, tik ne mes. Todėl esame „mes“ ir „jie“. Todėl yra stigma (kitaip gėda, dėmė). Yra gyvenimo būdų, kurių visuomenė netoleruoja, tarkim, prostitucija, narkomanija, girtuoklystė. Yra daug ligų, kuriomis sergantieji bijo prisipažinti - sifilis, gonorėja, grybelis, AIDS ir kt. „Kadangi AIDS pas mus atėjo vėliau nei į kitas Vakarų šalis, mes dar turime laiko mokytis iš jų patirties ir klaidų, - sako Lietuvos AIDS centro direktorius Saulius Čaplinskas. - Kita vertus, kad ir žinome tas klaidas, vis tiek jas kartojame“. Kadangi šios ligos dažniausiai plinta tarp palaidai gyvenančių žmonių, doroji visuomenės dalis lieka rami, manydama, kad ta rykštė jų nepasieks. Tačiau pagal epidemiologinius dėsnius ligos iš vadinamųjų rizikos grupių (pavyzdžiui, narkomanų) pamažu plinta toliau bei tampa visos visuomenės bėda. Kol, pasak S.Čaplinsko, užsikrėtusiųjų mirtinu virusu skaičius nepasiekė tam tikros kritinės ribos, kurią peržengus kiekvienas visuomenės narys jaus grėsmę gyvybei, tol žmonių sąmoningumas žemas. Kyla noras tuos kelis šimtus užsikrėtusiųjų tiesiog izoliuoti nuo sveikų. O tai vyksta todėl, kad pati visuomenė nėra subrendusi gyventi su sergančiais mirtina liga. „Padėkime narkomanams, ŽIV infekuotiesiems dėl mūsų pačių saugumo“, - ragino ne vienas IV Europos AIDS konferencijos pranešėjas. Neįveikdami žmogaus instinktų išgyventi humanistiniais šūkiais, daugelis specialistų kaip šiaudo griebėsi pragmatiškumo.

Kam reikalingos žmonių princesės

Pirmąją dieną „Veido“ žurnalistė išpūtusi akis žiūrėjo, kaip Anastaziją bučiavo su ŽIV infekuotaisiais dirbantys specialistai. Tačiau kitą dieną nė pati nepajuto, kaip uždėjo ranką ant jos peties. Taigi žinios ir bendravimo įgūdžiai laužo barjerus. Jau šešerius metus Lietuvos AIDS centre gydytoja akušere ginekologe dirbanti Rūta Jarašiūnienė sako, kad dirba be baimės, nors save maksimaliai saugo. Tačiau vis tiek lieka rizika netyčia įsidurti, turėti kontaktą su ligonio krauju. „Tuomet išsigąsčiau ir imčiausi visų įmanomų profilaktinių priemonių“, - atvirai dėsto R.Jarašiūnienė.

Taigi ŽIV bijo visi, tik vieni, kaip gydytoja, protingai, kiti - perdėtai. Tokių žmonių Lietuvoje ir kitose šalyse itin daug. Neseniai spaudoje nuskambėjo kelios istorijos. Viena, kvepianti viduramžiais, apie tai, kaip pagimdžiusią kūdikį ŽIV infekuotąją kaimynai apmėtė akmenimis. Kita apie tai, kaip kalėjusiam Alytaus griežtojo režimo pataisų kolonijoje ŽIV infekuotajam duris parodė kunigas. Tokių istorijų pilna visame pasaulyje, pas mus dar tik pradžia. Tačiau Vakarų šalyse jau susigriebta mokyti visuomenę priimti nelaiminguosius į savo būrį ir elgtis civilizuotai. Tai savo pavyzdžiais rodo monarchai, princai, princesės, žymūs menininkai, mokslininkai ir kitos svorio visuomenėje turinčios asmenybės.

Neseniai per žiniasklaidą buvo paskelbta, kad Didžiosios Britanijos princas Harry tęs tragiškai žuvusios savo motinos princesės Dianos labdaringą veiklą. Pirma mintis, kilusi matant princą, imantį ligonio ranką, - kad jis nori susikurti gerą įvaizdį. Tačiau čia slypi daug gilesnė prasmė. Globodamos visuomenės atstumtuosius garsios asmenybės visiems rodo, kaip reikia elgtis. Taip brandinama visuomenė, taip ji darosi humaniškesnė. Kita vertus, sunku įveikti savo vidinę baimę ir eiti į kontaktą su keliančiu grėsmę gyvybei ligoniu. Tokie poelgiai pelno aplinkinių pagarbą, nes dažnas suabejoja, ar išdrįstų taip pasielgti. Tačiau matant, kad kalėjimuose nebijo lankytis Švedijos karalienė Silvia, kuriai, regis, nėra jokios būtinybės taip daryti, kyla mintis: gal būtent tai, o ne baugštus bandymas atsiriboti, yra tikrojo žmogaus elgesio norma?

Jolanta Kristanaitytė
Veidas. 2002, rugpjūčio 29.

Įveikti virusą padeda meilė

Anastasija

Visuomenės požiūris į gyvenančiuosius su ŽIV vis dar remiasi stereotipais ir baimėmis, dėl to jie priversti slėpti savo ligą

Gyvenimas su liga

Baltarusės Anastasijos Kamlyk gyvenimas apsivertė aukštyn kojomis prieš septynerius metus. Tuomet ji sužinojo, kad yra infekuota žmogaus imunodeficito virusu. Prisimena, kad šaukė iš skausmo. Klausė savęs: kodėl aš? Galvojo: kas bus toliau? Šiandien ji ramiai kalba apie savo ligą. Žvelgia didelėmis vaiko akimis ir pasakoja savo gyvenimo istoriją be krislelio kartėlio ir nevilties balse.

Kuria ateities planus

Anastasijos veide – jokių ligos pėdsakų. Kol kas. Gydytojai pasakė, kad jos imuninė sistema stipri. Šiuo metu mergina negauna jokio specifinio gydymo. Tad gyvena lyg būtų sveika, kaip ir visi žmonės. Kas rytą eina į darbą, užsiima namų ruoša, susitinka su draugais.

Turi mylimą žmogų, su kuriuo planuoja susilaukti vaikelio. Daug važinėja, skaito pranešimus konferencijose. Tačiau nė minutei neužmiršta, kad yra kitokia negu visi, kad viskas, kas teikia džiaugsmą, labai trapu.

A.Kamlyk dirba Baltarusijos visuomeniniame susivienijime „Pozityvus judėjimas“, dalyvauja įvairiuose projektuose, susijusiuose su AIDS profilaktika, bendradarbiauja su tarptautiniu fondu, užsiimančiu ŽIV ir AIDS klausimais. Taip pat padeda gyventi su liga likimo draugams.

Dabar Nastia gyvena Minske, tačiau artimiausiu metu planuoja persikelti gyventi pas savo mylimą vyrą Igorį į Sankt Peterburgą. Prieš kelerius metus susipažino su juo mokymuose ir nuo to laiko nesiskiria. „Jei turi mylimą žmogų, tai supranti, kad nieko nėra baisiau, kaip nemylėti, nes tik meilė gali pasipriešinti mirčiai“, - mąsto Anastasija.

Jos didžiausias troškimas – susilaukti vaikelio. „Noriu savo glėbyje laikyti mažą sutvėrimą, matyti, kaip šis žmogeliukas auga. Moters gyvenimas beprasmis, jei ji negali padovanoti naujos gyvybės“, -svarsto Nastia. Gydytojai suteikė viltį, kad infekuotoji ŽIV moteris gali pagimdyti sveiką vaikelį. Tikimybė po specialaus gydymo siekia net 99 proc. Tad rizikuoti verta ir ji pasiryžusi tam.

Be neapykantos

„Man buvo 18, kai susipažinau su žmogumi, dešimčia metų už mane vyresniu. Jis buvo vedęs. Mes susitikinėjome 2 metus. Nedažnai, kartą per pusmetį. Aš jį įsimylėjau. Ne kiekvienas susitikimas baigdavosi lovoje, tačiau keletą kartų tai atsitiko. Aš su juo bendravau ne tiek dėl sekso, kiek dėl to, kad jis buvo labai įdomus žmogus“, - atvirai pasakojo jauna moteris.

„Tačiau staiga, nieko nepaaiškinęs, jis pasakė, kad reikia viską baigti. Aš nieko nesupratau. Praėjus kuriam laikui, kai mes išsiskyrėme, susirgau. Blogai jaučiausi, karščiavau. Be to, užsilaikė menstruacijos, tad pagalvojau, kad būsiu pastojusi. Kreipiausi į vieną moterų kliniką. Ten man paėmė kraujo, tačiau nepasakė, kad ŽIV tyrimui.

Po kelių savaičių Nastią namuose aplankė klinikos gydytoja ir pasakė, kad jai skubiai reikia vykti į AIDS profilaktikos centrą, nes nava jai nustatytas hepatitas. Centre mergina išgulėjo mėnesį. Ir visą tą laiką tikėjo, kad serga hepatitu. Jai darė daug tyrimų. Vėliau ji sužinojo: taip norėta įsitikinti, kad dėl diagnozės neapsirinkta.

Tik tada ją pasikvietė centro vyriausiasis gydytojas ir pranešė, kad jai nustatyta ŽIV infekcija: „Tu turi ŽIV 0147. Tai buvo 1997-ųjų sausio 14-oji. „Sutikau žinią lengvai, netgi juokavau kelias pirmąsias minutes. Po to pradėjau skaudžiai verkti, ne todėl, kad gailėjau savęs, o kad buvo gėda“, - vėliau Nastia rašys dienoraštyje, kuriame susirgusi fiksuoja sunkiausius gyvenimo momentus.

Akimirkos kaina

„Kokią teisę žmogus turi į kito gyvenimą? Kaip drįso apie tai žinojęs vyriškis manęs neapsaugoti? Jis pasmerkė mane mirčiai. Jis blogesnis už maniakus žmogžudžius, nes jie nesuvokia, ką daro“, - tokie žodžiai Nastios dienoraštyje atsirado netrukus po baisios žinios.

Taip pat ir šie: „Sunkus jausmas, kad tave ne tik išdavė, bet ir pažemino. Tas žmogus neturėjo teisės į mano gyvenimą. Negi akimirkos malonumas vertas žmogaus gyvenimo?“ Kaltino ir save už tai, kad pasitikėjo juo ir dėl to, kad taip neatsakingai pasielgė su savimi.

Neapykanta, skausmas užvaldė Anastasiją. Tačiau po kurio laiko ji rado savyje jėgų nugalėti šiuos naikinančius jausmus ir atleido ją užkrėtusiam vyriškiui. Netgi įstengė likti su juo draugais, kalbėtis, bandyti suprasti, kodėl jis taip pasielgė. Jis aiškino norėjęs gyventi taip kaip visi, kaip gyveno iki ligos, tarsi ją ignoruodamas. Vedamas vilties, kad nieko blogo nenutiks.

„Supratau, kad gyvenimas su neapykanta širdyje – tai ne gyvenimas, o savęs naikinimas“, - aiškino moteris. Ji sužinojo, kad jos draugas ŽIV užsikrėtė Pietų Afrikoje, kur tarnavo armijoje. Atsitiktinis ryšys su vietine juodaode jam buvo lemtingas. Vyriškis mirė praėjusiais metais. Prieš metus mirė jo žmona. O prieš dvejus – vaikas.

Gyvenimas tęsiasi

A.Kamlyk gyvenimo istorijos pagrindu sukurtas meno projektas „Durys“. Instaliacijose ir nuotraukose – ji ir jos tragedija. Ši paroda prieš metus pirmą kartą surengta Minske susilaukė neregėto dėmesio. Nuo tol ji keliauja po įvairius miestus. Antradienį ji atidaryta ir Vilniuje, klube-galerijoje „Intra“.

Pasak Nastios, - pagrindinė parodos idėja – parodyti žmonėms, kaip lengvai ŽIV infekcija gali patekti į jų gyvenimą, kaip keičiasi užsikrėtusio šia liga žmogaus mintys, jausmai, elgesys su aplinkiniais. „Tai gali būti paprasta moteris, namie auginanti vaikus, kurios vyras kartą nuklydo į šalį. Tai gali būti vienintelį kartą išbandęs narkotikus jaunuolis“, - aiškino Nastia.

Ji teigia, kad jai nesunku atvirai kalbėti apie savo ligą konferencijose, mokyklose. Tačiau apie ŽIV kalbėtis su artimais žmonėmis be galo skaudu. Nastia laiminga, kad turi artimų, ją suprantančių žmonių. Tėtis, sergantis diabetu, jai pasakė: „Dabar mes toje pačioje valtyje“. Mama apsikabino ir verkė. Mylimasis Igoris įtikino, kad jam nesvarbu, kuo serga žmogus, kurį myli.

„Su suvokimu, kad gyvenimas baigiasi, ateina supratimas, jog nepastebime paties gyvenimo. Smulkios problemos užgožia tai, kas svarbu. Suplanuojame darbus, užsibrėžiame siekius. Ir nesusimąstome, kad to laiko galime nebeturėti. Reikia išmokti gyventi čia ir dabar. Žmogus užmiršo, kaip džiaugtis saule, gera nuotaika, bendravimu, kito prisilietimu“, - rašo A.Mamlyk savo dienoraštyje.

Šalin, mirtie

Nastia prisimena, kaip pateko į pirmąjį nacionalinį žmonių, gyvenančių su AIDS ir ŽIV susitikimą: „Jų buvo daug. Jie šypsojosi ir niekas nekalbėjo apie mirtį. Šie žmonės kovojo už save ir už tokius kaip jie. Sužinojau tik daug, gyvenimo istorijas, kaip su tuo gyventi ir, svarbiausia, kad gyvenimas tęsiasi“.

A.Kamlyk sako, kad liga jos gyvenimą pakeitė iš esmės. Ir ne tik į blogą. Gyvenimas tapo įdomesnis, prasmingesnis. Atsirado tikslas, kurio link nukreiptos visos pastangos. Taip pat ir darbas yra ne tik vieta, kurioje reikia išbūti nuo aštuntos iki penktos valandos, o pasitenkinimą teikianti veikla. Iki dvidešimties ji gyveno nesusimąstydama. Buvo paklusnus vaikas, rinko penketus, darė namų darbus, nevaikščiojo į diskotekas ir netgi nesibučiavo su berniukais.

„Prancūzų rašytoja Ž.Sand yra pasakiusi, kad nėra didesnės laimės, kaip mylėti ir būti mylimam. Tik meilė gali įkvėpti žygdarbiams. Tik dėl jos nesunku anksti keltis rytais ir, pavyzdžiui, virti košę“, - juokėsi Nastia. Ir surimtėjusi tęsia, kad būtent dėl meilės pasiryžusi turėti kūdikį. „Meilė tiesiog verda manyje“, - prisipažįsta.

Iki šių metų rugsėjo ŽI virusas Lietuvoje nustatytas 93 moterims. Iš jų 5 pastojo ir pagimdė, pirminiais duomenimis, sveikus 6 vaikus. Viena moteris susilaukė netgi antrojo kūdikio. Nuo 1998 metų ŽIV iš viso nustatytas 928 žmonėms. Dauguma jų užsikrėtė vartodami intraveninius narkotikus. Likusieji užsikrėtė lytinių santykių metu.

Pasak Lietuvos AIDS centro direktoriaus Sauliaus Čaplinsko, šiais metais antiretrovirusinį gydymą gavo 40 pacientų. „Vaistų yra. Ligonių kasos jų nupirko pakankamai. Tad galime suteikti pagalbą ir gydymą visiems, kuriems jos reikia. Labiausiai Lietuvoje trūksta socialinės paramos infekuotiesiems ŽIV ir AIDS sistemos, nepakankamai išplėtota savitarpio pagalba sergantiesiems, veikia per mažai pagalbos grupių“, - aiškino AIDS centro vadovas.

Giedrė Budvytienė
Kauno diena. 2004, rugsėjo 15d.

ŽIV baimė slopinama narkotikais

Antanas

Apie kalinių gyvenimą Alytaus kolonijoje - iš pirmų lūpų

Šiomis dienomis kilęs skandalas dėl ŽIV Alytaus griežtojo režimo pataisos darbų kolonijoje, atrodo, labiausiai išgąsdino ne šios įkalinimo įstaigos gyventojus, o esančius laisvėje.

Kai kurie ŽIV neapsikrėtę nuteistieji ėmė reikalauti iš medikų pažymų, nes žmonos nebenori atvykti į pasimatymus.

„Sužinoję, kad kolonijoje yra daug užsikrėtusių ŽIV, vis tiek badėmės toliau, nieko nebijodami“, - teigė Alytaus kolonijoje kalintis 32 metų jurbarkietis Antanas Pocevičius.

- Ar baimė užsikrėsti ŽIV nėra stipresnė už narkotikų trauką? – „Lietuvos rytas“ paklausė šio septintus metus Alytaus kolonijoje bausmę atliekančio kalinio.

- Gal daugeliui tai pasirodys keista, tačiau narkotikų trauka vis dėlto stipresnė. Kai sužinojome, kad kolonijoje yra užsikrėtusių ŽIV, vis tiek badėmės. Per pastarąją savaitę aš tai dariau kelis kartus.

Neišgąsdino net ir tai, kad kolonijoje vienu švirkštu dažnai naudojasi 10-20 žmonių. Prieš pat visą šį triukšmą dėl ŽIV vienas švirkštas ėjo per visą lokalinį sektorių.

- Ar pasitikrinote kraują?

- Buvau užpraeitą penktadienį. Šią savaitę sužinojau, kad dar nesu užsikrėtęs. Bet man nuo to nė kiek nepalengvėjo. Aš įsitikinęs, kad esu užsikrėtęs. Po mėnesio eisiu tikrintis vėl ir neabejoju, kad atsakymas bus teigiamas.

- Kodėl taip manote?

- Kažin ar atsirastų žmogus, kuris šioje situacijoje galvotų kitaip. Mano lokalinėje zonoje beveik visi, su kuriais leidausi narkotikus, yra užsikrėtę.

Nors turiu savo švirkštą, tačiau kartais jį paskolindavau. Todėl neabejoju, kad tų virusų yra ir mano kraujyje.

- Kodėl jūs taip norite tuo tikėti?

- Nežinau. Aš pusę savo gyvenimo praleidau laisvėje, o kitą pusę - už grotų. Po metų ir 10 mėnesių vėl išeisiu į laisvę - jeigu iki tol išgyvensiu. Atėjau sveikas, išeisiu tikriausiai užkrėstas mirtina liga. Gyvenimo laisvėje beveik nepažįstu.

- Jūs neturite artimųjų?

- Turiu. Užvakar skambinau ir kalbėjau su motina bei seserimi. Iš pradžių pasakiau, kad dar tik laukiu tyrimų rezultatų, paskui pranešiau, kad nesu užsikrėtęs. Kol kas.

- Užsikrėtusiųjų pavardės laikomos paslaptimi. Ar kaliniai, tapę ŽIV nešiotojais, patys apie tai prisipažino?

- Žinoma. Tokio dalyko čia negalima paslėpti. Visi žino, kas jų laukia, jei jie tylės, o paskui kiti sužinos.

- Kaip kiti kaliniai elgiasi su užsikrėtusiais?

- Įvairiai. Vieni užjaučia, kiti rėkia, kad juos išvežtų iš čia. Aš su užkrėstaisiais bendrauju taip pat, kaip ir anksčiau. Juk jie nekalti. Vienas yra 20 metų - vieną kartą čia, kolonijoje, įsidūrė ir užsikrėtė.

Dabar lengviausia viską nurašyti ant mūsų galvos - kad nesisaugojome ir panašiai. Bet juk viskas prasidėjo ne nuo mūsų.

- Tai nuo ko?

- Prieš kelerius metus į Alytaus koloniją buvo atvežti penki kaliniai, užsikrėtę ŽIV. Jie pateko į lokalinius sektorius, o tik paskui buvo išvežti į Pravieniškes. Kas gali garantuoti, kad jie su niekuo nesibadė? Kai juos išvežė, visus likusius turėjo patikrinti, bet to nebuvo padaryta.

- Manote, kad kolonijose nuteistieji dėl ŽIV turėtų būti tikrinami priverstinai?

- Tokį pasiūlymą aš tik prieš kelias dienas išgirdau. Jokių „priverstinai“ pas mus nebūna. Gauni kvietimą tikrintis kraujo ir eini.

Negirdėjau, kad kas nors būtų priešinęsis. Tačiau per septynerius metus Alytaus kolonijoje tikrintis buvau kviečiamas tik du ar tris kartus.

- Ar dabar visi, su kuriais jūs bendraujate ir leidžiatės narkotikus, ėjo tikrintis?

- Mano sekcijoje dar ne visi pasitikrino. Vakar liepiau, kad nueitų. Dabar nustatyti užsikrėtusieji - dar tik pradžia. Pabaiga bus daug baisesnė. Po kelių mėnesių bus užsikrėtę ir tie, kurių kraujyje dabar nieko nerasta.

- Jeigu toliau badysitės viena adata ir nesisaugosite?

- Užtenka ir to, kiek mes anksčiau badėmės. Viena adata naudodavomės ne vienas ir ne du. Mes net išplauti jos normaliai neturime kur - pakišame po šaltu vandeniu, ir viskas.

- Kaip dažnai svaiginatės?

- Visaip būna, kartais net du tris kartus per dieną.

Tačiau būna ir taip, kad visą mėnesį to nedarau. Tiesa, buvo laikai, kai kiekvieną dieną visus metus badžiausi.

Kolonijoje nėra užkietėjusių narkomanų. Čia tam trūksta sąlygų - juk nelaisvė. Nors gauti narkotikų nėra sunku. Viena dozė kainuoja 5 litus. Iš karto susileidus dvi tris dozes, kelioms valandoms užtenka.

Tačiau labai svarbu, kokia dozė pasitaiko. Jeigu iš vieno gramo padaroma apie 80 dozių, nėra ko daug tikėtis.

- Ar prisimenate, kaip pirmąsyk pabandėte narkotikų?

- Tai buvo 1991 metais Marijampolės griežtojo režimo pataisos darbų kolonijoje.

Ten buvo kažkokių nesklandumų, mes badavome. Norėdamas atsikratyti įtampos, tada pirmąkart ir susileidau opijaus. Patiko.

- Ar seniai kolonijose opijų pakeitė heroinas?

- Apie 1997 metus. Man opijus labiau patiko, mielesnis buvo.

- Niekuomet nepagalvojote, kad leisdamasis narkotikus galite užsikrėsti ŽIV?

- Buvau įsitikinęs, kad kolonijoje tai neįmanoma.

Jeigu man anksčiau kas būtų pasakęs, kad kolonijoje galima užsikrėsti ŽIV, tas žmogus toli nuo manęs nebūtų pabėgęs.

Mus gydytojų komisija tikrindavo ir tardymo izoliatoriuose, ir atvežtus į koloniją. Dabar to nėra.

- Tačiau tikinama, kad nuteistieji tikrinami ir dabar.

- Tačiau kaip tikrinami? Aš paklausiau medikų, kaip jie mano, kada ŽIV atsirado kolonijoje.

Jie atsakė, kad gal pernai kovo ar balandžio mėnesiais. Vadinasi, visus metus kolonijoje plinta liga, ir niekas nieko nežino.

- Kaip manote, kas kaltas dėl taip išplitusio ŽIV Alytaus kolonijoje?

- Visa sistema. Ko galima tikėtis, kai ŽIV nešiotojai kartu su sveikaisiais uždaromi už grotų?

- Ar užsikrėtusieji ŽIV kaliniai nepradės kam nors keršyti, grasinti?

- Už ką ir kam keršyti? Kiekvienas imdamas adatą žinojome, ką darome. Būtų kvailystė, jei jie nesisaugotų ir ką nors užkrėstų.

Bet tarp mūsų irgi yra ir žmonių, ir gyvulių. Man nepatinka, kai pradeda gąsdinti: užkrėsiu, užkrėsiu.

- Argi grasinama užkrėsti?

- Visko gali būti. Jei sugalvotų, gali užpulti prižiūrėtoją ar dar ką nors. Tačiau kuo kitas žmogus kaltas? Jis tik dirba savo darbą.

- Kaip narkotikai patenka į koloniją ir kaip atsiskaitoma už juos?

- Apie tai negaliu kalbėti.

- Ar, jūsų manymu, galima užkirsti kelią narkotikams patekti į koloniją?

- Ne. Tačiau dėl visko kalti ne narkotikai, o kolonijos valdžia. Reikėjo anksčiau tikrinti nuteistųjų sveikatą.

Aldona Jankauskienė
Lietuvos rytas. 2002, gegužės 25d.

ŽIV infekuotasis nenori slėptis

Adomas

Lietuvių kilmės Australijos pilietis Adomas A. (tikrasis vardas pakeistas, bet redakcijai žinomas) pirmą kartą lankosi Lietuvoje. Jis – Australijos žmogaus imunodeficito viruso (ŽIV) pozityviųjų sąjungos narys, paramos ŽIV infekuotiems grupės aktyvus dalyvis.

Šios organizacijos įgaliotas Adomas A. neseniai lankėsi Barselonoje vykusiame tarptautiniame AIDS kongrese. Kadangi, australų akimis, nuo Ispanijos iki Lietuvos "jau nebetoli", nusprendė nepraleisti progos aplankyti tėvų gimtinę.

Adomas A. visiškai nepanašus į tą ŽIV infekuotojo tipažą, kokio niūrų portretą neretai kuria mūsų vaizduotė. Adomas guvus, smagiai bendrauja. Kai kalba žvitrios akys vis laksto į šalis. Ir pats nenustygsta vietoje. Galbūt dėl tokio būdo Adomas atrodo gerokai jaunesnis, nei prisistato: "Man jau keturiasdešimt dveji". Iš karto aptariame, ar galiu tikėtis atviro pokalbio ir kiek pašnekovas norės likti konfidencialus.

- Neturiu ko nuo žmonių slėpti. Galite net nufotografuoti, bet geriau iš šono (juokiasi). Giminių Lietuvoje maža yra, o svetimi tikrai neatpažins. Taigi bėdos dėl mano interviu niekam Lietuvoje neturėtų kilti. Pas mus, Australijoje, ŽIV infekuotieji gyvena kaip ir sveikieji, nesislapsto. Atvirai gyventi lengviau, nereikia apsimetinėti. Be to, ir daryti tai nėra prasmės. Šiuolaikinis gydymas, beje, Australijoje, prieinamas visiems be išimties ŽIV infekuotiesiems, taip nuslopina virusą, kad juo užsikrėtęs žmogus tampa visai nepavojingas aplinkiniams. Šiuolaikinė medicina suteikia kiekvienam ŽIV pozityviajam galimybę gyventi visavertiškai.

- Adomai, ar galite papasakoti, kaip užsikrėtėte ŽIV? Kada tai įvyko?

- Tiksliai žinau tik dieną ir valandą, kada man buvo rastas ŽIV. Tai buvo 1997 metų gruodžio 11 dieną. Dėl ŽIV esu tyręsis 1993 metais, bet tąsyk testas buvo neigiamas. Vadinasi, apsikrėčiau kažkuriuo metu tarp šių datų.

- Kaip tai galėjo įvykti? Ar dėl to ką nors kaltinate?

- Ką čia kaltinsi. Iki šiol neaišku, kaip ir nuo ko užsikrėčiau. Mano gyvenimo istorija labai neįprasta. Buvau vedęs, turiu du vaikus. Paskui su žmona išsiskyriau, išgyvenau labai didelę gyvenimo krizę. Kad nusiraminčiau, esu išbandęs beveik viską. Leidžiausi heroiną, bet nepatiko. Nuo 32 metų švirkščiausi amfetaminą - šis preparatas man buvo kaip tik! Jis ypač gerai pakeldavo lytinę potenciją. Tai mane džiugino. Sekso man reikia daug, o sulaukęs trisdešimties pajunti, kad jėgos nebe tos (juokiasi)…

- Galbūt koją jums pakišo „besaikis" seksas?

- O! Sekso mano gyvenime visada buvo daug ir visokio. Keletą metų draugavau su mergina, kuri prekiavo amfetaminu ir pati švirkštėsi. Moterų mano gyvenime, aišku, buvo ir daugiau. Kai jų pritrūkdavo, eidavau į uždarus vyrų klubus, nes kitokių Australijoje nėra. Ten garo kamerose su vaikinais visokių dalykų būdavo!.. Neneigiu, ir su vyru yra tekę miegoti. Šiaip esu atsargus, ir adatas visada stengdavausi tik savas sterilias naudoti, bet ką gali žinoti - gal apsvaigęs ir sumaišiau kartą kitą. Beje, jau dvidešimt metų nešioju savy ir C hepatito virusą.

- Kokia buvo jūsų reakcija, kai sužinojote, kad ŽIV testas teigiamas?

- Man tai buvo netikėta. Į savo šeimos gydytoją kreipiausi dėl užsitęsusio gerklės skausmo. Nustatė uždegimą. Bet gydytojui pasirodė, kad kažkas gali būti daugiau ir pasiuntė atlikti ŽIV testą. Labai nenorėjau tirtis, bijojau išgirsti baisiausią tiesą. Galvoje sukosi mintis: jei esu užsikrėtęs - nusižudysiu. Deja, nuojauta neapvylė - testas buvo teigiamas. Po savaitės pakartojo - ir vėl teigiamas. Kai gydytojas ištarė tuos žodžius, jų beveik negirdėjau. Žemė sukosi po kojomis, atrodė, gyvenimas pasibaigė. Buvau įsitikinęs, kad nuo AIDS po dvejų trejų metų mirštama. Pirmąsias dienas jaučiausi siaubingai. Bet nesižudžiau. Galbūt todėl, kad visąlaik šalia buvo mano draugė. Ir gydytojas ramino. Sakė, medicina jau sugeba patikimai valdyti ŽIV infekciją. Pačią pirmąją dieną po testo man skyrė efektyvių vaistų.

- Kaip į jūsų ligą reagavo draugė, artimieji?

- Australijoje požiūris į infekuotus ŽIV gana liberalus, bet aš nesistengiu apie save plačiai kalbėti. Dauguma mano pažįstamų, išskyrus du pačius artimiausius draugus ir mano merginą, iki šiol nežino, kad esu infekuotas.

- Ar jūsų mergina nebijo bendrauti su jumis?

- Ji nėra infekuota ŽIV. Nuo tada, kai man nustatė teigiamą testą, mes nebebendraujame intymiai. Esame tik geri draugai. Būdamas kongrese Barselonoje, susipažinau su ŽIV infekuota mergina iš Airijos. Su ja mano santykiai artimi…

- Ar nebijote „netyčia“ užkrėsti kitų žmonių?

- Dabar vartoju labai veiksmingą preparatą Trizivir, sudarytą iš trijų naujausių priešvirusinių komponentų. Gydytojai mano kraujyje ŽI viruso jau keli metai neranda. Jie sako, kad esu aplinkiniams nepavojingas, kol vartoju vaistus. Tačiau mylėdamasis visada naudoju prezervatyvą. Lietuvoje tikiuosi irgi susipažinti su mergina. Pasiskelbiau laikraštyje ir gaunu daug telefono skambučių. Pažadu, kad Lietuvoje būsiu labai atsargus ir saugus…

- Lietuvoje užregistruota per šešis šimtus žmonių, infekuotų ŽIV. Tačiau šiuolaikinį gydymą gauna vos keletas, daugiausia iš labdaros. Ką apie tai manote?

- Tai labai blogai. Apie tokią sunkią padėtį mane informavo Lietuvos AIDS centro darbuotojai, į kuriuos aš kreipiausi vaistų. Australijoje tokia padėtis būtų nesuprantamas dalykas. Pas mus specialų efektyvų gydymą gauna visi ŽIV infekuotieji - nesvarbu, ar tu dirbi ar ne, ar esi apsidraudęs. Australijoje labai aktyviai veikia ŽIV pozityviųjų organizacijos ir paramos ŽIV infekuotiesiems ir sergantiesiems AIDS grupės. Jos turi didelę įtaką visuomenėje ir valdžios pareigūnams. ŽIV infekuotieji ir sveikieji visuomenės nariai Australijoje gerai informuoti apie ŽIV infekciją, jie žino, kad šiuolaikinis gydymas ne tik ilgiems metams pratęsia užsikrėtusiųjų gyvenimą, bet ir sudaro galimybę jiems visavertiškai saugiai gyventi, dirbti. Vaistus vartojantys infekuotieji tampa praktiškai nepavojingi aplinkiniams, todėl visuomenė jaučiasi daug saugesnė ir visokeriopai skatina Vyriausybę finansiškai remti ŽIV infekcijos kontrolę, infekuotųjų gydymą

- ŽIV infekcijai gydyti sukurta įvairių vaistų. Kodėl jums gydytojai parinko Trizivirą?

- Esu išbandęs daug vaistų nuo ŽIV. Australijoje, kaip ir visame pasaulyje, gerai žinomi „GlaxoSmithKline“ preparatai Ziagen, Combivir, Epivir, Retrovir, Trizivir. Juos vartodamas jautiesi praktiškai sveikas, virusų kraujyje testais nebeįmanoma aptikti, todėl tikimybė, kad ką nors užkrėsi, tampa labai maža.

Triziviras sudarytas iš lamivudino, zidovudino ir abikaviro. Šis kompleksinis preparatas veikia kaip trys kartu sudėti ar netgi stipriau. Be to, vieną preparatą patogiau vartoti negu tris skirtingus. Kuo mažiau tablečių, tuo geriau ir patogiau. Ypač kai esi kelionėje. Nereikia temptis prigrūsto lagamino…

Jonas Kastys
Lietuvos Sveikata. 2002, liepos 25 – 31d.

ŽIV infekuotieji reikalauja lygių teisių su sveikaisiais

Zdenekas, Igoris, Nijolė, Marius, Jurekas

Mirtina liga užsikrėtę žmonės jaučiasi esą bandomieji gyvūnai

Vilniuje praėjusį šeštadienį pasibaigusioje ketvirtojoje Europos AIDS konferencijoje žmogaus imunodeficito virusu užsikrėtusieji teigė, jog epidemiją gali sustabdyti tik žinios ir atviras kalbėjimas apie ją.

Ne pasaulio pabaiga

Tyrimų duomenimis, žmogaus, sužinojusio, kad užsikrėtė ŽIV, patiriamas stresas yra viena didžiausių psichologinių traumų.

Vilnietis Igoris, sutikęs kalbėti su žurnalistais, kategoriškai atsisakė fotografuotis ir net, pareikalavo, kad jo pasakojimas nebūtų įrašinėjamas. „Bijau prarasti darbą, bijau, kad vaikams teks palikti mokyklą“, - teigė vyras.

Neseniai iš Alytaus kolonijos išėjęs jaunuolis sako prisimenąs bent du žmones, kurie, sužinoję diagnozę, pasikorė. Prieš keletą metų ŽIV užsikrėtusi Nijolė per konferenciją sakė, jog pirmoji ją aplankiusi mintis buvo pasinaudoti "auksine adata", t.y. perdozuoti narkotikų. „Tačiau palengva nusiraminau. Mečiau vartoti narkotikus ir į ligą ėmiau žiūrėti ne kaip į dievo bausmę, o kaip į paskatą pagalvoti, ką gali pakeisti, - pasakoja moteris. - Turiu daug pažįstamų, kurie man skambina naktimis, nes nebenori gyventi“.

Jurekas Domaradskis iš Švedijos pasakojo liūdną nuosprendį išgirdęs prieš 8 metus: „Iš pradžių buvo labai sunku, bet dabar galiu pasakyti, kad kartu su diagnoze įgijau ir naują profesiją, dabar aš - profesionalus ŽIV infekuotasis. Žinau visas tokių kaip aš problemas. Be to, mano gyvenimas pasikeitė į gerąją pusę, nes sužinojau tiek daug naujo apie narkomaniją, prostituciją, apie žmones,

kurie anksčiau man neegzistavo“.

Jaučia diskriminaciją

Igoris teigia, jog visų pirma patys ŽIV infekuotieji diskriminuoja save: bijau kalbėti ką noriu, elgtis, kaip noriu. „Nors atrodome tokie kaip visi ir jaučiamės gana gerai, niekas nežino, kas darosi mūsų sieloje. Pagalbos negalime sulaukti beveik jokios. Esu apėjęs visus Vilniaus psichologus, tačiau nė vienas iš jų man negalėjo net pašnibždėti išeities, nes jie nesuvokia, su kokiomis problemomis susiduria ŽIV infekuotasis“, - pasakojo pašnekovas. Dabar žmonės užsikrėtę ŽIV yra susibūrę į grupę, anot jų pačių, pagalba vienų kitiems - vienintelė reali. "Darbo biržoje sužinoję, kad esu užsikrėtęs, iš karto pasakė - darbo nė nesitikėk, nors turiu net keletą profesijų. Išeidamas iš kalėjimo gavau 7 litus. Jeigu ne gydytoja Julija Rakickienė, neturėčiau ką valgyti - ji davė šiek tiek pinigų. Pažįstami patarė, kad į Šiaurės miestelio nakvynės namus nemėginčiau eiti - tokius, kaip aš iš karto išveja. Mane priglaudė vienuolės, bet tik kai atnešiau pažymą, kad sergu. Iki tol miegojau stotyje“, - pasakoja prieš keletą savaičių iš Alytaus kolonijos išėjęs žmogus.

Jaunuolis sako, jog kiti išėję iš Alytaus kolonijos prisiglaudžia lindynėse.

Nijolė teigia, kad jos vyras kali Alytaus kolonijoje. Nors jis nėra infekuotas ŽIV, jai nuolatos primenama, neva ji užkrėtusi Alytaus vyrukus. Du kartus gatvėje ją buvo sumušę. Moteris teigia, jog kreipėsi į policiją, tačiau ši niekuo nepadėjo. „Sunkią mūsų padėtį lemia tai, kad pirmieji, kurie užsikrėtė, buvo gėjai, narkomanai, prostitutės - taigi marginalinės visuomenės grupės. Todėl sveikiesiems, žodis AIDS sukelia asociaciją – blogas“, - teigia svečias iš Čekijos Zdenekas Kurka.

Z.Kurka sako, kad Vakarų šalyse jis diskriminacijos nejaučia. Tačiau J.Domaradskis iš Švedijos tvirtina ką kita: „ŽIV infekuotiems sunku gyventi visur - daugybė mano draugų, kai sužinojo, jog esu užsikrėtęs, pasišalino. Paliko manę ir draugė, su kuria draugavau 20 metų. Ji pasakė - tu pats kaltas, turėjai žinoti apie tai“.

J.Domaradskis sako, kad Švedijoje žmonės elgiasi lygiai taip pat kaip ir kitur - prieš savaitę iš Kaliningrado į Švediją atvyko delegacija. Malmės viešbučio tarnautojos, sužinojusios, kad vienas iš jų yra ŽIV infekuotas, atsisakė skirti kambarį. Delegaciją apgyvendinti pavyko tik įsikišus infekuotųjų teisių gynimo organizacijai.

Gydymas neprieinamas

J.Domaradskis sako, kad Švedijoje vienam žmogui, sergančiam AIDS, vaistams skiriama 10 tūkst. dolerių per metus. Daugelyje turtingų šalių šie vaistai visiškai kompensuojami. Tuo tarpu neturtingose šalyse žmonėms gydymas neprieinamas. Tai neseniai patvirtino ir atliktas tyrimas, kurio metu paaiškėjo, kad Rytų Europoje gyvena apie 1 mln. užsikrėtusių ŽIV ir dauguma jų negauna jokio gydymo. Ne išimtis ir Lietuva.

Sveikatos apsaugos ministras Konstantinas Romualdas Dobrovolskis konferencijoje pažadėjo spręsti sergančiųjų AIDS gydymo kompensavimo problemas. Anot jo, „artimiausiame Privalomojo sveikatos draudimo tarybos posėdyje bus sprendžiamas sergančiųjų AIDS gydymo kompensavimo klausimas“.

Tačiau Igoris sako netikįs ministro pažadais, nes yra daug jų girdėjęs: „Dabar valstybė per metus vaistams skiria 65 tūkst. litų. Šių pinigų vos užtenka dviem ligoniams. O gydyti reikia 53 žmones. Todėl žmonės gelbėjasi patys. Man vaistus užsienyje perka draugai“.

„Niekaip negaliu suprasti vieno, - tęsia pašnekovas. – Prieš susirgdami AIDS žmonės dirba, vadinasi, moka mokesčius. Susirgę, jeigu gautų vaistų, irgi galėtų dirbti ir mokėti mokesčius. Tuo

tarpu dabar, tie, kas užsikrėtė pirmieji, pradeda mirti. Lieka našlaičiai jų vaikai, senyvi tėvai. Valstybei reikia juos išlaikyti. Kas gi sutaupoma?“

Vaistai - dar ne viskas

ŽI virusu užsikrėtęs čekas Zdenekas Kurka priklauso tarptautinei Europos AIDS gydymo grupei, kuri sieja 20 šalių užsikrėtusiuosius. Šios visuomeninės organizacijos tikslas - kovoti už ŽIV infekuotųjų efektyvų gydymą ir prieš jų diskriminaciją. „Todėl mes palaikome ir Lietuvos infekuotųjų organizaciją bei gydytojus jų kovoje dėl sveikatos biudžeto“, - teigia svečias.

Z.Kurka sako, jog jų organizacijos viena iš svarbių veiklos krypčių - kova su farmacijos kompanijomis, kuriančiomis vaistus nuo AIDS.

Visų pirma vaistai labai brangūs, todėl neturtingesnių šalių ligoniams neprieinami. Tuo tarpu farmacijos kompanijos tokiose šalyse vykdo neleistiną vaistų politiką - vaistų duoda nemokamai, tačiau dažniausiai iki galo neištirti. Taigi tų šalių žmonės tampa nemokamais tiriamaisiais. Taip elgiamasi, anot Z.Kurkos, pavyzdžiui, Ukrainoje. Antra vertus, farmacijos kompanijos stengiasi kuo greičiau paleisti naujus vaistus į rinką, todėl jie tiriami pernelyg trumpai. „Tokį vaistą pavartoję dvejus trejus metus, pamatome, kad jo stiprus šalutinis poveikis, - sako Z.Kurka. – Toks stiprus, kad žmonės priversti nutraukti gydymą - jiems sutrinka lipidų apykaita, inkstų, kepenų veikla, nukenčia ir smegenys. Jaučiamės, lyg būtume bandomieji gyvūnai“.

Išeitis – viešumas

J.Domaradskis, paklaustas, kokia gi išeitis, kaip galima būtų sustabdyti epidemiją, sako:

- Išeitis - atvira visuomenė. Reikia apie problemas kalbėti viešai, reikia šviesti žmones, mokyti vaikus saugaus sekso. Narkomanija buvo, yra ir bus. Tik naivūs žmonės mano, kad visus narkomanus susodinus į kalėjimus problema bus išsispręsta. Tik žinojimas gali žmogų apsaugoti. Ir nereikia į ŽIV infekuotuosius žiūrėti kaip į aukas, mes esame problemos sprendimo raktas.

Aušrinė Šėmienė
Respublika. 2002, rugsėjo 23d.

Kaimas nepasmerkė AIDS aukos

Nuo AIDS mirė dar viena, jau 48-a pavojingu virusu auka Lietuvoje

Garsiai nekalbėjo

Kai praėjusi penktadienį mirė Pasvalio rajono Pajiešmenių kaimo gyventojas, šio kaimo žmonės ramiai dirbo žemės ūkio darbus. Kai jį pašarvojo, kaimynai, laikydamiesi katalikų tradicijų, budėjo prie mirusiojo ir giedojo giesmes. Kai vakar jį palaidojo kapinaitėse, medicinos felčerė, pastaruoju metu lankiusi ligonį namie, dalyvavo gedulinguose pietuose.

Niekas apie žmogaus ligą garsiai nekalbėjo. Visi apie ją žinojo tačiau vyriškio nė vienas neatstūmė ir nepasmerkė.

Baisi žinia

Baisi žinia į Pasvalio rajono pakraštį atskriejo prieš kelerius metus. Paaiškėjo, kad moteris, su kuria gyveno vakar miręs vyriškis, irgi serga AIDS. Moteris nedelsdama išsikraustė iš tų namų ir paliko vyrą gyventi su sūnumi iš pirmosios santuokos. Tada, kalbėdamas su LŽ žurnaliste, vyriškis sakė, jog jaučiasi gerai ir visai neketina sirgti. Jis ne itin palankiai atsiliepė apie buvusią savo moterį, tačiau tvirtino iškentėsiąs apkalbas, o jei reikės – įveiksiąs ir visas likimo jau siųstas ligas.

Tuo metu Pasvalio rajonas, kuriame gyvena dar keli apsikrėtę ŽIV žmonės, tapo AIDS centro dėmesio zona. Centro darbuotojai kaimuose skaitė paskaitas, žmonės nemokamai galėjo tikrintis kraują dėl ŽIV.

Jėgos silpo

Praėjo dveji metai. Vyriškio jėgos silpo, tačiau jis talkindavo kaimynams. Praėjusią vasarą šiltnamyje augino agurkus ir pomidorus, juos parduodavo. Tik po Naujųjų metų žmogus pradėjo tiesiog akyse nykti.

„Mes neseniai čia atsikraustėme, nelabai su juo bendravau. Žinau, kad jis vienas augino sūnų, kažkokia moteris lyg gyvendavo, lyg ne. Kartais jis su draugais išgerdavo. Kas dabar kaime negeria? Kartą paprašiau krosnį sutaisyti, atėjo, pasikalbėjome. Nieko vyriškis buvo, apie savo ligą nekalbėdavo“, - pasakojo šalia gyvenantis Juozas Anilionis.

Pasak jo, kalbos sklido, kad kaimynas serga AIDS, tačiau žmonės jo nesišalindavo. „Niekas jo nesmerkė ir neaplenkdavo namų, jo vaikas į mokyklą eidavo, negirdėjau, kad jis būtų skriaudžiamas“, - kalbėjo Anilionis. Jo žmona ką tik buvo grįžusi iš kaimyno laidotuvių.

Kaimynai nesmerkė

Priešingoje gatvės pusėje gyvenanti Lina Varžinskienė tikino su kaimynu nebendravusi. Visai ne todėl, kad bijotų ligos. „Nesame kvaili, žinome, kad kartu bulves sodindami neužsikerėsime“, - sakė Lina.

Ji tikino daugiau sėdinti savo kieme ir darbus dirbanti, į kaimyno daržą nosies nekišanti. „Kalba, kad jis mirė nuo plaučių uždegimo, o gal ir nuo tos ligos. Kas čia dabar žino? Kodėl turėčiau kaimyną smerkti? Gal ir mums taip atsitiks, kas gali žinoti?“ – nieko nesistebėjo Varžinskienė.

Žmonės pasakojo, kad vidutinio amžiaus vyriškis eidavo padėti tol, kol turėjo sveikatos. Penkis mėnesius jis gulėjo namie, likus penkioms dienoms iki mirties buvo paguldytas į Joniškėlio palaikomojo gydymo ligoninę.

Lietuvoje oficialiai užregistruoti 56 AIDS ligoniai. 48 žmonių, užsikrėtusių šia liga, jau nebėra tarp gyvųjų. Iš jų 25 mirė dėl AIDS, 23 – dėl kitų priežasčių.

Zina Paškevičienė
Lietuvos žinios. 2003, gegužės 20d.

ŽIV nešiotojo išpažintis AIDS dieną

Giedrius

Žmogaus imunodeficito viruso nešiotojas nebesitiki kada nors atsikratyti narkotikų. Apie savo ligą viešai pasakojantis vyriškis dėl nevykusio gyvenimo kaltina tik save.

Per adatą

Tris kartus už vagystes bei plėšimus teistas juodupėnas Giedrius Geriksonas kalėjimuose praleido devynerius metus. ŽIV užsikrėtė vartodamas narkotines medžiagas, per adatą. Virusą jo kūne maždaug prieš 1,5 metų aptiko medikai Alytaus griežtojo režimo kalėjime. Tuomet tarp kalinčiųjų buvo nustatyta labai daug viruso nešiotojų. Prieš pusmetį Giedrius grįžo į gimtąją Juodupę. Manė sulauksiąs audringos reakcijos, pažįstamų priekaištus, galvojo, kad nuo jo nusigręš, pasmerks tėvai, giminaičiai. „Taip neatsitiko. Manimi niekas nesidomėjo. Nenorėjau gyventi su tėvais nedideliame bute, todėl įsikūriau bendrabučio kambarėlyje, dienas leisti stengiuosi ramiai“, - pasakojo trisdešimt ketverių metų vyriškis. Pas jį dažnai užsuka draugai. Su jais išlenkia taurelę. Vyrai ligos nesibaimina, teigė Giedrius: „Parūkome tą pačią cigaretę, išgeriame degtinės iš to paties stikliuko...“

Prašė motinos nesijaudinti

Sužinojęs esąs ŽI viruso nešiotojas, G,Geriksonas teigė per daug nesusijaudinęs. „Nieko nepakeisti. Pats kaltas... Tik parašiau motinai laišką, paprašiau nesujaudinti“, - prisiminė G.Geriksonas. Dabar jis dažnai tikrinasi sveikatą ir sako, jog virusas organizmui kol kas nepadarė jokio poveikio. „Diagnozavus ŽIV, žmonės dar gyvena 6-12 metų, kol liga pradeda ardyti organizmą. Kas bus ateityje, neplanuoju. Gyvenu ta diena“, - svarstė vyras. Šeimos sukurti per kalėjimus Giedrius nespėjo. Gyveno su keliomis moterimis, tačiau vaikų nesusilaukė.

Jam padėti bandė sesuo. Uostamiestyje savo verslą turinti moteris brolį įdarbino, suteikė pastogę. Kartą, pasakojo G.Geriksonas, bare bandė išgelbėti mušamą moterį, o policija tuo nepatikėjo ir liepė geruoju kelis kartus teistam asmeniui palikti miestą.

Juodupės seniūnė Liucija Bliūdžiuvienė „Gimtajam...“ sakė, jog netikęs sūnaus gyvenimas ypač paveikė jo motiną. Moteris dažnai gydosi ligoninėse.

Neslėpė nuo aplinkinių

G.Geriksonas aplinkiniams pasakė apie savo ligą. Juodupės medikams pranešė jo motina. „Perdozavau narkotikų. Gulėjau lovoje be sąmonės. Atvažiavusi seselė be pirštinių leido vaistus į veną. Tuomet mama ją įspėjo. Atšoko nuo manęs tarsi nuo kokio raupsuotojo“, - sakė Giedrius. Dažnai su G.Geriksonu bendraujanti Juodupės seniūnė L.Bliūdžiuvienė „Gimtajam...“ patvirtino, jog ŽI viruso nešiotojas neslapia problemos nuo aplinkinių, vadinasi, jis dar nepraradęs moralės, kaip nutikę daugeliui narkomanų.

Sekina abstinencijos

„Nebesugebu rašyti, nusiskusti barzdos, nes rankos visai neklauso. Prarasta koordinacija – trylikos metų narkotikų vartojimo pasekmė. Nuo kvaišalų leidimosi „sudegė“ mano venos. Tačiau moku pats, be kitų pagalbos į venas „susišauti“ dozę, - tikino „Gimtąjį...“ Giedrius. Vyriškis pasakojo, jog ilgiau nevartodamas narkotikų atgauna jėgas, sustiprėja.

Sapnuoja aguonų lauką

G.Geriksonas teigia, jog dar nėra užkietėjęs narkomanas. Kvaišalus vartoja tik tada, kai soduose randa pakankamai aguonų, iš kurių gaminasi narkotines medžiagas. „Rudenį „susišoviau“ paskutinę dozę aguonų. Paskui dvi savaites sunkiai kenčiau abstinenciją. Nuo to laiko daugiau nebevartojau. Tačiau naktimis sapnuoju aguonų lauką, jaučiu raudonžiedžių augalų kvapą“, - buvo atviras Giedrius.

„Juodupėje nėra kur nusipirkti narkotikų. Miestelyje buvome trys narkomanai. Vienas mirė, kitas išvyko dirbti į užsienį – likau vienas“, -skaičiavo „adatos brolius“ G.Geriksonas. Vyras mano, jog, sulaukęs aguonų meto, neatsilaikys ir vėl griebsis kvaišalų.

Į klausimą, ar negalvoja apie narkomanų reabilitacijos centrą, G.Geriksonas atsakė, jog netiki galimybe atsikratyti narkotikų. „Adata moka laukti“, - pridūrė jis. G.Geriksonas teigia, kad labai gailisi kadaise iš smalsumo kalėjime pabandęs narkotikų, net didžiausiam priešui nelinkėtų tokio gyvenimo kaip jo.

Dalia Zibolienė
Gimtasis Rokiškis. 2003, gruodžio 2d.

GYVENANČIŲJŲ SU UŽSIKRĖTUSIAIS ŽIV IR PRIKLAUSOMAIS NUO NARKOTIKŲ ASMENIMIS ISTORIJOS

Tiltas per bedugnę

Agnietė

Jis buvo gabus tarpuvartėse išaugęs vaikis, išsiskyrusios motinos vienturtis, laisvas ir smalsus. Nuo keturiolikos kartkartėmis pavartodavo narkotikus – tekėdama už jo, dvidešimtmečio, Agnietė tai žinojo. Buvo kitoks nei visi – hipiškai romantiškas, intelektualus ir draugiškas. Tapytojas, keliautojas ir pasakorius. Agnietė, išauginta įžymių ir dalykiškų tėvų, žavėjosi romantiškaisiais Rimo bruožais, atveriančiais kitus pasaulius…

Stop, tai ne romanas. Tai tikra moters gyvenimo su narkomanu istoriją. Tiek kalbėta ir rašyta, kaip gyvena prie kvaišalų pripratęs žmogus. O ką jaučia niekuo dėtas jo artimasis, priverstas kartu išgyventi lėtos savižudybės ir destrukcijos kančią? Moters prašymu jos vardas pakeistas.

Juodoji pradžia

„Dešimtis gyvenimo metų su narkomanu buvo it svyruojantis tiltas virš bedugnės. Kartais iš jos tamsos išnirdavo draugo ar gydytojo ranka, kuri padėdavo Rimui žengti dar žingsnelį į priekį … Dar …O jis pasidavė tada, kai, regėjos, buvo daugiausia vilčių išsikapanoti“.

Agnietė ir Rimas susituokė. Jos tėvai, nelabai patenkinti, jų žodžiais, „tuo hipiu”, visgi išnuomavo jiems butuką ir surado darbus. Porą metų buvo geri, - Rimas nevartojo jokių kvaišalų, tapė, dirbo ir uždirbo, jie daug keliavo. Paskui iš kariuomenės grįžo jo draugas Vytas. Tas, su kuriuo Rimas kažkada pirmąkart pabandė narkotikų. Vytas įsikūrė pas Saulę, kurios bohemiški namai it liepsna plaštakę

viliojo netradiciškai mąstantį jaunimą – pankus, menininkus ir intelektualus. Jie rūkė „žolę“, aptarinėjo moderniausias knygas, klausė muziką. Rimas ten užtrukdavo , grįžęs atrodė keistokas, blankiu žvilgsniu. Rytais vos ne vos išsiruošdavo į darbą. Juo nuotaikos kaitaliojosi kas penkios minutės. Sykį Agnietė iš darbo grįžo anksčiau. Bute tvyrojo aitrus acto kvapas, virtuvėje žvangtelėjo slepiami įrankiai . Ten sėdėjo trise – Vytas, Saulė ir Rimas. Akių vyzdžiai - siauručiai it aguonų grūdeliai. Saulė už batelio aulo skubiai slėpė švirkštą. Ant viryklės garavo puodas su juodąją „chanka“ – savos gamybos aguonų preparatu.

Cheminis rojus

Taigi - Rimas vėl į švirkštėsi kvaišalus. Iš pradžių tvirtino, kad tos retos dozės jam suteikia sparnus darbui ir tapybai. Sakė, kad žmonija ilgainiui supras, kas tai yra „cheminis rojus“, kaip jis gerina intelektą bei savijautą, tik reikia juo naudotis išmintingai – kad nepriprastum. Buvo įsitikinęs, kad tikrai neįpras. Tačiau džiaugėsi, jog jinai nesidomi jokiais svaigalais. Agnietė pasiguodė Rimo motinai, kurią jis laikė didžiausiu autoritetu. Teišgirdo: „Jei vargšas vaikelis svaiginasi ir eina iš namų, matyt, per daug jį nervini ir spaudi. Praeis, ne pirmas kartas. Bet jei išgirsiu, kad kam išplepėjai, jus išskirsiu“. Agnietė suprato čia pagalbos nesulauksianti. Motinos įtikintas, kad reikia pailsėti, jis metė darbą. Miegojo dienomis, gyveno naktimis. Virtuvėje susileisdavo „dozę”, paskui tyliai tapė iki paryčių. Rytą gyrėsi – „Žiūrėk, koks savitas paveikslas.” Ji gulėdavo tamsoje atviromis akimis, melsdama geųjų jėgų pagalbos savo namams. Ir nutarė kautis.

Kova

Prasidėjo žygiai pas psichologus, psichiatrus, burtininkus, net kunigus. „Padėkit mano vyrui, jis nuostabus žmogus, gelbėkite…“ Ašaros, maldavimai, kyšiai. Beveik nė vienas, net kolegos darbe negalėjo patikėti, kad ji pati nevartoja narkotikų – tokia atrodė išsekusi ir nervinga. Vos laikydavosi neužsnūdusi darbe, mat naktimis beveik nemiegojo, - vis lakstė į virtuvę tikrinti, ar tik Rimas nesišvirkščia narkotikų. Jie žaidė kaip katė su pele – jis slapstė kvaišalus ir švirkštus , ji juos radusi išmesdavo. Iš jo akių ji it pėdsekys šuo išmoko suprasti, kokius nuodus jis vartojo, kada ir kiek. Krūpčiojo nuo telefono skambučių, - aha, jam skambina, gal kvies „kaifuoti“, o gal iš policijos. Skaitė apie narkomaniją, studijavo psichologų patarimus alkoholikų ir narkomanų žmonoms, prisitaikė, melavo, apsimetinėjo. Vienas psichologas pareiškė tiesiai šviesiai: „Jei kas sykį pavartojo narkotikų ar „žolytės“ – gal iš smalsumo. Jeigu du – tai jau noras. Po trečio karto aš žmogų laikau narkomanu. Rimo atvejis itin sunkus. Palikit jį“. Visgi ji kovojo toliau, kadangi Rimas, kuriuo vis dar norėjosi tikėti, sakė, kad jis jau beveik persisotino ir netrukus liausis.

Duobė

Taip, jis bandė „persilaužti”. Liepdavo kelias dienas niekur jo neišleisti, pats tada gulėdavo nusisukęs į sieną ir inkšdavo, beprotiškai geisdamas svaigalų. Kartą taip ištvėrė net penkias dienas. „Regis, persilaužiau…“ Sutvarkė namus kaip senais gerais laikais, ir jie visą vakarą kalbėjosi prie židinio, kurdami ateities planus. Rytą jis išėjo parduotuvėn nusipirkti cigarečių. Grįžo tik po savaitės, sunykęs, pamišėlio akimis, su baltomis gėlėmis rankose: „Atleisk, mieloji, užstrigau pas Vytautą, tapėme…“ Tąsyk netgi jo kojų venos buvo subadytos Tada ji ir pasakė, kad skirsis. Rimas, dar bijodamas ją prarasti, sutiko gydytis pas žymų psichoterapeutą klinikoje hipnoze. Iš ten išrašytas pradingo mėnesiui. Atsirado pas motiną, kuri nutarusi iš sūnaus galvos „narkomaniją išmušti“ liaudiškomis priemonėmis, girdė jį sena gera degtinėle. Jis dar keliskart gulėjo nervų klinikoje, kad atprastų nuo alkoholio ir kvaišalų. Bet priprato dar ir prie stiprių barbituratų bei trankvilizatorių. Išėjęs ieškodavo po sodus ir tarp turgaus bobučių aguonų. Kad „pagerintų savijautą”, saujomis rijo raminančius ir migdomuosius, juos užsigerdamas vynu. Kadaise intelektualus ir patrauklus, dabar jis nuolatos būdavo apsvaigęs ir vapėdavo it vaikas. Namie pasirodydavo tik užvalgyti, pasikeisti rūbus ir išsimaudyti. Įprato prie „džefo“ – efedrono preparato, kurį leisdavosi…20 kartų per parą. Jei Agnietė bandydavo atimti ar sunaikinti kvaišalus, tapdavo neregėtai stiprus ir agresyvus . Vagiliavo, už pinigus ar daiktus pirkdavo narkotikus. Keliskart vos nenumirė. Jo venos buvo visiškai išdegintos nuodų. Jis beveik nebegalėjo valgyti, miegoti, tuštintis ir nuolatos haliucinavo. Veidas buvo paklaikęs, grimasos nekontroliuojamos it idioto. Dviejų metrų trisdešimtmetis vyras tesvėrė 50 kilogramų. Įtaręs, kad neapsikentę artimieji jį gali paguldyti į „psichuškę“, ilgam pabėgdavo iš namų pas bendraminčius. Pradėjo kosėti krauju. Ir vis viena švirkštėsi. „Tai stipriau už viską, - prisipažino jis. – Gero kaifo dozė atstoja viską – moterį, turtą, meną, orgazmą. Meilė?.. Kai susileidi, beprotiškai myli net ir tą žvakę ant stalo. Net išsigimėlį. Pats sau atrodai fantastiškas. Penkiolika minučių. Paskui reikia vėl. Ieškai ir gauni. Ir žinai – man jau nebaisu mirti nuo narkotikų“.

Ir nėra pagalbos

„Baisiausia, kad žmogus miršta akyse ir ničniekas nenori padėti, - sakė Agnė. – Meldžiau motinos jį pasiimti. Ji atsisakė. "Jis nedirba, kaip aš jį išmaitinsiu, o dar gydyti reikia." Draugai – „Nenorim kištis". Tėvai paskelbė ultimatumą – skyrybos arba aš jiems ne duktė. Žinojau, kad vienas Rimas pražūtų – tik aš įkalbindavau jį miegoti, valgyti, bent kiek domėtis gyvenimu. Bijojau, kad jis nusibaigs kur patvoryje. Meldžiau gydytojų atsiųsti sanitarinę brigadą ir kelis mėnesius prievarta gydyti. Atsakymas: „Narkomanai turi gydytis savo noru. Va, jei tikrai jus ar save sužalotų, būtų pretekstas paguldyti į psichiatrinę". Absurdas! Jokio „gydymosi savo noru" čia negali būti. Narkomano psichika sužalota. Savo valios ir proto jis nebeturi. Lėta jo mirtis žudo ir jo artimuosius".

Gyvenimas su velniu

Viena narkomanė Agnietei sykį pasakė: „Gyventi su narkomanu - tai gyventi su velniu. Už kiekvieno jo veiksmo ar žodžio slypi jį apsėdusiojo strategija – kaip toliau vartoti narkotikus". Kartais Agnietei atrodydavo, kad ji kovoja ne vien su vyro nelaime, bet su visą pasaulį riebiais čiuptuvais apgaubusiu Svaigalų aštuonkoju. Geriama ir svaiginamasi buvo visur. Nesisvaiginantis žmogus atrodydavo kažkoks įtartinas, - lyg iš kitos planetos. Žmonės nebemokėjo atsipalaiduoti be kvaišalų. Dažniausiai įkliūdavo jautriausi ir švelniausi. Taip jai tada atrodė. „Narkomanai, ypač intelektualūs, turi įtaigos jėgą. Tarsi magai. Sugeba priversti jų gailėtis, suprasti, - tęsė Agnietė. – Bet tik pirmaisiais kvaišinimosi metais. Vėliau, yrant kūnui ir smegenims, tampa nykūs ir tušti, tarsi juodos liepsnos sudeginti. Ir kelia tik absoliučios nevilties jausmą. Ir nebūna kitaip".

Kur jie išeina

Rimas mirė. Po to, kai metus visgi savo noru gydėsi psichiatrinėje su diagnoze „narkotinių medžiagų sukeltas psichinis išsekimas". Du metus išėjęs jis nevartojo kvaišalų ir alkoholio, net nerūkė. Tapo vegetaru, kadangi gydytojas jam pasakė, kad vaisių ir daržovių dieta, susilaikymas net ir nuo silpniausio alkoholio slopina narkotikų troškulį. Daug skaitė, susirado darbą, pradėjo vėl bendrauti su šviesiais žmonėmis. Susidomėjo netradicine medicina ir joga. „Dėkojau visoms šviesioms pasaulio galioms ir stengiausi palaikyti jo nuostatą, - pasakojo Agnietė. – Gydytojai mane perspėjo: „Ir pati gyvenkite kuo švariau, palaikykite jį. Atminkite, kad augalinis maistas, sviestas, pienas, visiška blaivybė padeda atsispirti narkotikams". Sykį anyta juos pakvietė į šeimos šventę. Ir pati jam įbruko stikliuką degtinės, nes „normalus vyras negali kartais neišgerti, negi atsisakysi išgerti į savo motinos sveikatą, prieš gimines gėda. Baik tu man su tomis savo jogomis ir vegetarizmais!" Agnietė protestavo, tačiau vyro giminės pasityčiojo: „Jis jau pasveiko, kiek čia jį laikysi po savo sijonu. Čia ne koks heroinas, o gera senoviška degtinėlė". Po trijų dienų Rimas grįžo namo mirtinai girtas. Dar po poros vėl švirkštėsi kvaišalus. Tada Agnietė išėjo pas tėvus. Rimas jai skambindavo naktimis – visiškai apsvaigęs. Kalbėjo apie tą gražų gyvenimą, koks galėjo būti, jeigu…„Žinau, kad mirsiu, bet sustoti negaliu. Melskis už mane". Tai buvo paskutinis skambutis.

Po dviejų savaičių, ieškodama jo per policiją, Agnietė sužinojo, kad Rimas palaidotas Karveliškėse. Mirties diagnozė :„apsinuodijimas toksinėmis medžiagomis ir alkoholiu". Apie jo mirtį Rimo motina nepranešė nei sūnaus bendradarbiams, nei draugams, nei Agnietei. Po skubotų vos dvi valandas trukusių sūnaus šermenų ir pakasynų ji išvažiavo. O jie susirado sniego užpustytą Rimo kapą. Likimo ironija – po gretimais antkapiais tykiai gulėjo prieš pusmetį nuo narkotikų mirę trys Rimo draugai, kurių vieną suėdė AIDS. Su jais Rimas kažkada prie „žolės" ar ko stipresnio leisdavo romantiškus vakarus, svajodami apkeliauti visą pasaulį, o senatvėje parašyti nuostabų romaną, pavadintą „Tiltas per bedugnę" ir iliustruotą savais piešiniais.

Kalbėjosi Audronė Gečiauskienė
Pacientas. 2001, Nr.7.

Šalia AIDS

Daura

Prieš daugelį metų Prancūzijos Lilio mieste sutikau priešais skubantį žmogų, kuris ant šviesių marškinėlių buvo kiek atsainokai adata prisisegęs truputį atbrizgusią perlenktą raudoną juostelę. Ką tai reiškė, tada nesupratau. Ir kai kažkas paaiškino, jog tai AIDS simbolika, suglumau – dar daugiau – net ir palikęs miestą, su gailesčiu ir savotiška baime ilgai mąsčiau apie tą praeivį. Kai tuos pačius ženklus pastebėjau oro uostuose ant užsieniečių stiuardų uniformos, patikėjau, kad juos segasi ne tik nelaimės ištiktieji – visi, kas jiems neabejingi. Tą kažkada minioje pranykusį vidutinio amžiaus žmogų vėl prisiminiau visai neseniai, kavinės tarpduryje išvydęs jaunatvišką, grakščią, stilingais, prabangiais hipiškais džinsais ir tokiu pat švarkeliu su šinšilų apykakle apsirengusią moterį. Truputį net suabejojau, ar tai tikrai ji, Daura, nes jos trapus įvaizdis, prisipažinsiu, kiek kontrastingai nuteikė prieš būsimo pokalbio santūrią temą. Pirmiausia įsiklausykime į „kodėl“.

Viską pagreitino ir pastūmėjo pažintis su vienu labai išsilavinusiu, šeimą turinčiu žmogumi, užsienio diplomatu, puikiu ir artimu draugu, kuris vieną dieną prisipažino užsikrėtęs svečioje šalyje dirbdamas konsulate. Tada galutinai supratau, kad ši nelaimė slankioja ne „kažkur“, o visai šalia mūsų. Taip, kaip jis ramiai pasakė, ramiai ir reagavau – nė krustelėjimo atgal, be baimės paduoti ranką sveikinantis ar atsisveikinant, be didelės nuostabos žvelgiant jam į akis – nuo tos žinios manyje niekas neapsivertė aukštyn kojom ir visiškai nepasikeitė santykiai su juo: koks buvo iki tol man šiltas žmogus, toks ir liko. Savo ligos nuo nieko neslėpė, kalbėjo viešai ir pats įkūrė organizaciją, kad galėtų bendrauti ir padėti likimo broliams. Prieš trejetą metų Varšuvoje surengė pasaulinę konferenciją, į kurią pakvietė ir mane – vykau ir gyvenau savo lėšomis, nepraleidau nė vieno seminaro, nė vienos sesijos ir nė vienos galimybės pabendrauti su infekuotaisiais. Tai, ką patyriau, tik dar labiau sustiprino norą būti arčiau jų. Kai išgirdau infekuotus vaikus pagimdžiusių motinų istorijų, pasakiau sau: jei nors vienas mano dėka išvengs galimos ligos, vadinasi, būsiu padariusi labai daug. Tos moterys, kurias pačias ir jų nešiojamą vaisių dažniausiai užkrėtė vyrai, beje, daugelis ir patys to nežinodami, apie savo likimą beveik net nemąsto – labiau rūpinasi vaikais, jų sveikata ir socializacija. Vaistų stygius, aukštos jų kainos, didelis šalutinis poveikis organizmui ir ... visuomenės diskriminacija – štai per kokius kalnus turi pereiti vaikų sveikatą ir gyvybę gelbstinčios moterys, dažniausiai vienos, nes santuoka arba iširusi, arba jų vyrai, gerokai anksčiau už jas užsikrėtę, jau mirę. Pavyzdžiui, kai kuriose Afrikos valstybėse infekuoti vaikai sėdi atskirose klasėse po vieną – grįžta namo šešiametė mergaitė tarsi iš kalėjimo. Jos motina du kartus lipo ant namo stogo, kad... Dievas ją sulaikė. O kas dedasi tose gentyse, kur įsivyravo absurdiškas paprotys leisti infekuotiems vyrams pasimylėti su nekalta mergina – neva nuo to jie pasveiksią. Atrodytų, kuo čia dėta Afrika? Bet šiais laikais ji nesunkiai pasiekiama. Kaip ir Kaliningradas, kur greitai kas trečias žmogus bus infekuotas. O kiek mūsų vyrų naudojasi iš ten atvykstančių panelių intymiomis paslaugomis, o paskui grįžta pas savo žmonas?

Diktofono ji paprašė dar neįjungti – susipažinkime ir pasikalbėkime be įrašo. Dauros žvilgsnis kiek tiriantis, tarsi ji norėtų išskaityti mano paties „laikyseną“: kaip jausčiausi, jei kada nors bendraučiau su žmogumi, kuris, gurkšnodamas kavą, prisipažintų esąs infekuotas. Mažytė pauzė. Sakau, ramiai, rankos tikrai nesibaiminčiau paspausti, o ar pasibučiuočiau... nežinau. Teoriškai suvokiu, kad tai nieko tokio, bet psichologiškai... Jaučiuosi truputį užspeistas į kampą...

Grįžusi iš Lenkijos susisiekiau su AIDS centru. Gydytoja Julija Rakickienė pakvietė į uždarą forumą, kuriame ir susitikau su nelaimės ištiktaisiais: teisininkais, gydytojais, kitų sričių inteligentais, eiliniais žmonėmis. Pasikeitėme telefonais – absoliutus pasitikėjimas manimi nuo pat pirmų bendravimo akimirkų. Po kiek laiko sulaukiau pirmųjų skambučių. Nesakau, jog jų buvo lavina, nors daug kur skelbiau savo koordinates, tačiau kontaktai mezgėsi labai pamažu. Daugelis norėjo tiesiog susitikti ir pasikalbėti. Nes juos kamavo dvejonės: užsikrėtę virusu ar ne. Išsitirti – paradoksas – nežinojo kur, ypač provincijoje gyvenantys ir į savo poliklinikas nedrįstantys užsukti iš baimės, jog visas kaimas sužinos. Prisimenu, kaip jauną panelę pati vežiau į didmiesčio anoniminį kabinetą. Po kiekvieno skambučio su žmogumi susitinku iš karto, kada tik jis gali ir nori – atidedu verslo keliones, kasdienius darbus ir tą pačią minutę, susirinkusi literatūros, lekiu į bet kurią Lietuvos vietą. Bet koks atsisakymas ar pasimatymo atidėjimas reikštų, jog nelaimės prislėgtą atstūmiau, ir daugiau jis man gali nebepaskambinti. Vyrui, dukrai, mamai, sesei pasimatymą dar galiu paskirti ir vėlesniu laiku, tiems žmonėms vėliau – niekada. Su vienu vaikinuku, kurio nesu net regėjusi, jau ilgai susirašinėjame SMS žinutėmis, tačiau susitikti jis nedrįsta ir vis atidėlioja – matyt, dar ne laikas. Tokių, su kuriais kavinėse,

jų pačių namuose susitinku nuolat, yra apie dešimt – tai puikūs, išsilavinę, supratingi ir tolerantiški žmonės. Jie bet kur ir bet kada gali man skambinti, niekada nepajutau, jog tuo piktnaudžiautų, įkyriai slėgtų savo nuotaikomis bei rūpesčiais. Tiesa, esu kai ką truputėlį ir materialiai parėmusi, tačiau paprastai to nepraktikuoju, ir mane pažįstantys žmonės tokių lūkesčių neturi – pagaliau patys dirba ir nemenkai uždirba. O su asocialiais bei narkomanais ryšių nepalaikau – ne todėl, kad juos ignoruočiau ar niekinčiau – tiesiog su jais dar nesusidūriau. Žaviuosi AIDS centro gydytoja Julija Rakickiene, kuri aukoja savo laiką, visa širdimi atsidavusi ir narkomanams, ir kaliniams, ir benamiams, patekusiems į šios nelaimės pinkles.

Pokalbis jau įsibėgėjo, tačiau Daura kone ties kiekviena fraze suabejoja, ar apskritai mums reikėjo susitikti dėl interviu. Ne, ji visai nesimaivo, nesibrangina, kad nuolat ją drąsinčiau komplimentais, bet nuoširdžiai kartoja, jog nieko didvyriška nedaro, jokių labdaros, jokių šviečiamojo pobūdžio akcijų – ji tik nori su jais bendrauti. Visiškai nejaučia būtinybės savo poelgių viešinti. Pasirodo, net pati geriausia jos draugė apie tai nieko nežinojo, o visai atsitiktinai sužinojusi „apako“. „Viršūnė! Jei reikės, prašyk – padėsiu“. Ji netgi mano nuolat minimą žodį „pasiryžimas“ stengiasi ištrinti iš dialogo, kaip išmoko ištrinti neigiamas emocijas, kurių susitelkia po dažno susitikimo.

Iš pradžių po kiekvieno pasimatymo likdavau tarsi išsunkta, kankindavo nemiga, grauždavausi, ar nebūsiu pasakiusi kokio nors šiurkštaus ir neapgalvoto žodžio. Tačiau dabar nusiraminau, jaučiu, jog pradėjo labiau veikti logika nei emocijos. Bet tai nereiškia, kad tapau abejingesnė – tiesiog kitokia. Tiesa, dar neteko susidurti su mirtimi. Šnekamės įvairiomis temomis: ir apie galimybes gauti veiksmingesnių vaistų, ir apie gydymo eigą, ir apie psichologines skyrybų traumas. Nors yra šeimų, kuriose vienas infekuotas, kitas – ne, ir abu darniai sutaria, netgi, sakyčiau, nelaimė tik sustiprino ryšį. Kalbamės ir globaliau – kaip padėti Lietuvos jūreiviams, kurie, po privalomo AIDS testo paaiškėjus, jog yra infekuoti, atleidžiami iš darbo. Aišku, atleidimo motyvas suformuluotas kitoks, tačiau privačiuose pokalbiuose pareiškiama, jog su sergančiais atsisako dirbti kiti. Kaip pajudinti medikų savimonę – juk statistiškai kas trečias Lietuvos gydytojas atsisako jiems suteikti pirmąją pagalbą? Ar reikia dar didesnės diskriminacijos pavyzdžių? Po teigiamo testo daugelis mąsto: rytoj jau mirsiu. Todėl aiškinu, kad rimta vėžio forma organizmą gali sunaikinti greičiau nei ŽIV. Skirtumas tik tas, jog vėžiu susirgęs gali nelaime pasidalyti su visais, sulaukti nuraminimo ir užuojautos, tuo tarpu ŽIV infekuotas pasmerktas užsisklęsti savyje ir gyventi vien baime. Taigi tas, kuriam galima išsikalbėti, esu aš. Nuo gilių depresijų, ketinimų gyvenimą baigti savižudybe gelbėti nieko dar neteko, tačiau kartais atsiduriu visiškai beviltiškose situacijose, kai negaliu nieko patarti – štai viena infekuota mergina sielojasi, jog neturi draugo, nes kai tik susipažįsta, iškart išdėsto jam savo nelaimę. Sakau, gal protingiau būtų luktelėti, o ji – ne: „Kas bus, kai žmogus prisiriš, įsimylėsime vienas kitą..?“

Sakoma, geriausias užsikrėtusiųjų psichologas – laikas. Jei žmogus tinkamai gydomas, jei neslegia dvasinės traumos, jis jaučiasi visavertis. Jai sunku net pasakyti, kas – vyrai ar moterys – stoiškiau reaguoja į teigiamą testo rezultatą.

Tai lemia ne tiek lyčių skirtumai, kiek asmenybės branda. O esminis dalykas – man pačiai su jais reikia būti labai atvirai. Tokia esu visu šimtu procentų, nes priešingai joks kontaktas neužsimegztų. Tiesa, su vyrais bendrauti gal kiek ir paprasčiau. Nors susibičiuliavau su viena moterimi, kuri man vienintelei patikėjo savo ligos paslaptį – nei vyras, nei vaikai to nežino. Tai be galo stipri ir išmintinga moteris, nepanikuojanti ir labai atidžiai mokanti saugoti šeimą. Mano akiratį labai praturtina ir malonūs pokalbiai su homoseksualiais žmonėmis – išsilavinę, laisvi, improvizuojantys. Tarp jų sergantys ŽIV yra tarsi įgavę psichologinį imunitetą, nes nuolat išgyvena dvigubą diskriminaciją – ir dėl ligos, ir dėl seksualinės orientacijos.

Mobiliojo telefono ji neišjungia visą parą... Dauros šeima stebėtinai tolerantiška jos visuomeniškam kilnumui. Abu su vyru labai savarankiški. Daura šią ypatybę pademonstravo labai anksti – iškart baigusi vidurinę. Ji norėjo viską pasiekti pati ir daug ko paragauti: ir virtuvės kvapo mamos kooperatyve perestroikos laikais, ir kraujo tvaiko, dirbant ligoninės priėmimo skyriuje. Dar prieš ištekėdama įsigijo gerą butą, vėliau nusipirko sklypą, kuriame su vyru pasistatė namą. Į gerą automobilį sėdo paskiausiai. Ją nuolat grūdina ribinės situacijos, kai privalai rizikuoti – ne žemyn galva, tačiau...

Jei namiškiai netoleruotų, tai arba tokioje šeimoje negyvenčiau, arba pati nebūčiau pradėjusi to, ką darau. Kitokių išeičių nėra ir būti negali. Pagarba ir vienas kito supratimas – tai svarbiausia. Pavojus? Nesame taip mąstantys, kad namuose apsilankius vienam geram draugui, turinčiam ŽIV, imtume ypač šveisti kavos puodelį ar taurę, iš kurios jis gėrė vyno. Egzistuoja elementari higiena – kaip ir kiekvienuose namuose: atskiros šukos, atskiri dantų šepetukai, atskiri rankšluosčiai... Jei kaustytų

tokia nesveika baimė, tai visi nustotų vaikščioję į restoranus, sporto klubus – į visas viešas vietas, o į namus nebekviestų svečių – juk nežinai, su kuo bendrauji. Tai jau absurdas. Infekuotieji tik medikams yra ligonis, man jie pirmiausia – žmonės. Net mama, vyresnės kartos moteris, labai supratingai ir tolerantiškai vertina mūsų gyvenimo būdą, krimsdamasi ir gailėdama manęs tik dėl to, kad pernelyg esu apsikrovusi darbais, kad galbūt neišsimiegu naktimis, tačiau dėl pavojaus ji nepanikuoja. Auginame aštuonmetę dukrą, todėl jau dabar aktualu, kaip ji supras kol kas dar nepagydomą mūsų amžiaus ligą, kaip turime gyventi su vaiku, kad vėliau aplenktų narkotikai – teigiama, apie juos reikia pradėti kalbėti nuo penkerių. Čia yra pamatiniai dalykai, o ne mistifikuotai išgalvotos baimės. Tiesa, viena, ko bijau nuo pat vaikystės, tai – tarakonų bei įvairių šliaužiančių ir ropinėjančių padarų. Bet jei pati atsidurčiau ekstremalioje situacijoje ar tektų gelbėti kitą, ko gera, peršokčiau ir per juos. Niekada nepuolu stačia galva – „va bank“. Nors ir važiuoju 180 km/val. greičiu, tačiau būnu garantuota kelio saugumu. O į baseiną nuo paties aukščiausio bokštelio esu nušokusi tik todėl, kad užkopusiai negarbinga atgal laiptukais nulipti. Kaip ir atsidūrusiai su slidėmis ant kalno: negi išsigandusi leisiuosi saugiu šlaitu žemyn? Tačiau nepervertinu jėgų: parašiutas, guminis lynas kryčiams nuo šešiolikto aukšto, netgi karuselės – ne man. Daugelis „aštrių“ situacijų kyla iš neramaus mano charakterio. Nuo pat vaikystės kirbėjo noras priešintis – ir tai dariau, kovodama su kitų mėginimais mane „įrėminti“. Mokytojai nemėgo, kad nepaisydavau jų reikalavimų ir atvirai kalbėdavau ką galvoju, – kaip ir dera Ožiaragiui, o su klasės auklėtoja sugebėjau susipykti net išleistuvių dieną. Prisimenu, tradiciškai su visais net saulės nėjau pasitikti. Tačiau parėjusi namo pabudau nuo auklėtojos rankos – apkabino ir apsiverkė: „Tik dabar tave pažinau...“ Su ja iki šiol esame draugės. Dar – vaikystėje labai norėjau dainuoti, tačiau mama, matyt, remdamasi senelio, muzikinio teatro solisto, patirtimi, griežtai pasakė ne: „Arba grosi, arba – nieko“. Pasirinkau „nieko“. Pirmosios rimtesnės rizikos paragavau baigusi mokyklą, kai, surinkusi svetimų žmonių pasus, važiuodavau į Rusiją rublių į dolerius keisti arba iš Turkijos maišais gabendavau brangiausias užuolaidas...

Dabartinis jos verslas susijęs ne tiek su rizika, kiek su grožiu ir prabanga. Kiek ji aistringai kalba apie naujausios „Chanel“ mados namų dizainerio Karlo Lagerfeldo kolekcijos pristatymą Paryžiaus „Moulin Rouge“, tiek atsakingai renka žodžius apie nelaimingus bičiulius. Būdama subtili estetė prašmatniai madai, pati mielai rengiasi džinsiniu drabužiu, kuris dar labiau pabrėžia jos toleranciją, solidarumą ir demokratišką požiūrį į pasaulį. Jeigu ji būtų gydytoja, medicinos seselė, socialinė darbuotoja, o gal net vienuolė, šis jos pasakojimas keltų mažiau nuostabos. Dabar – kaip stebuklas, jog šitaip dera abu Dauros gyvenimo poliai.

Nemanau, jog abi mano veiklos sritys galėtų būti priešinamos. Liga žmogaus niekada nesirinks pagal jo kišenę, socialinį statusą. Kalbėdamasi su infekuotaisiais, niekada nepabrėžiu savo verslo svarbos – išvis apie jį nešneku, nes pasirodyčiau snobų snobė. O bendraudama su pasiturinčiais klientais, neplėtoju AIDS temų. Tiesa, ir neslepiu, daugelis žino mano šiokį tokį rūpinimąsi kitų dažnai netoleruojamais žmonėmis. Remdamasi Vakarų ir savo, kaip verslininkės, patirtimi, turiu ketinimų įkurti šiuos žmones globojančią organizaciją. Tokį pasiūlymą ir norą bendradarbiauti išsakė Varšuvoje sutiktas penkiasdešimtmetis juodaodis mokslų daktaras iš Ugandos, vardu Naidželas, beje, pats infekuotas, bet gyvena su sveika žmona ir užaugino du vaikus bei sėkmingai vadovauja savo organizacijai Afrikoje. Tačiau kokie būtų užmojai, ką aš veikčiau, viena aišku, jog gruodžio pirmąją, AIDS aukų pagerbimo dieną, ant mano drabužio bus prisegtas raudonas kaspinas, kaip tolerancijos ženklas, kaip priminimas: taip, aš esu tas žmogus, su kuriuo galite kalbėtis atvirai.

Valdas Puteikis
Moteris. 2002, balandžio 22d.

VISUOMENĖS NUOSTATOS Į ŽIV/AIDS

Lietuvos gyventojų informuotumas apie ŽIV/AIDS

2003 m. Lietuvoje buvo atlikta apklausa, kuria siekta išsiaiškinti gyventojų žinias apie ŽIV/AIDS, nuostatas bei požiūrį į ŽIV infekuotus asmenis. Šią apklausą, Lietuvos AIDS centro užsakymu, atliko nepriklausoma institucija - Lietuvos - Didžiosios Britanijos rinkos ir visuomenės nuomonės kampanija "Baltijos tyrimai".

Metodas: Iš viso apklausti 1009 Lietuvos gyventojai (15-74 m.). Apklausa vyko 110 atrankos punktuose. Respondentai atrinkti pagal nacionalinę reprezentatyvią atranką visose Lietuvos apskrityse. Gyventojams pateikti standartiniai klausimai, atspindintys gyventojų žinias apie ŽIV/AIDS, nuostatas bei požiūrius.

Rezultatų apibendrinimas: 95 proc. respondentų teisingai atsakė, jog ŽIV galima užsikrėsti švirkščiantis adata, kurią prieš tai kas nors naudojo. Geriausiai apie tai žino 15 – 29 metų amžiaus jaunimas, kurių 98,5 proc. atsakė teisingai. Tarp vyresnio amžiaus (50 - 74 m.) žmonių teisingai į šį klausimą atsakė 89,6 proc. Apie tai, kad ŽIV infekuota moteris gali perduoti virusą kūdikiui žino 86 proc. respondentų. Daugiau, kaip pusė dalyvavusių apklausoje žmonių žino, jog ŽIV infekuota moteris gali perduoti ŽIV, kūdikį maitindama krūtimi ir 18 proc. to nežino. Du trečdaliai apklaustųjų žino, kad ŽIV galima išvengti lytinių santykių metu taisyklingai naudojant prezervatyvus ir 74 proc. žino, jog ŽIV galima išvengti visai susilaikant nuo lytinių santykių. 86 proc. žino, jog ŽIV gali būti apsikrėtęs iš pažiūros sveikai atrodantis žmogus. Visais klausimais geresnes žinias demonstravo jaunimas. Tarp miesto ir kaimo gyventojų esminių žinių apie ŽIV/AIDS skirtumų nebuvo. Apie ŽIV šiek tiek geriau informuotos moterys, nei vyrai. Žemesnį išsilavinimą turintys respondentai taip pat apie ŽIV žino šiek tiek mažiau, nei tie, kurių išsilavinimas aukštasis.

Išvados:

1. Lietuvos gyventojai pakankamai gerai informuoti apie ŽIV/AIDS plitimo kelius ir apsisaugojimo būdus.
2. Visais klausimais jaunimas informuotas geriau ir tai rodo, jog informacijos skleidimo metodai šalyje pasirinkti teisingai ir pasiekia jaunimą, kuris laikomas rizikos užsikrėsti ŽIV grupe.
3. Informacija apie ŽIV/AIDS šalyje skleidžiama tolygiai, nes neužfiksuotas reikšmingas žinių skirtumas tarp miesto ir kaimo gyventojų.
4. Tyrimas įtvirtino, jog Valstybinėje AIDS profilaktikos programoje numatytas tikslas, kad „aktyvaus lytinio amžiaus asmenys bus informuoti apie AIDS profilaktiką" yra pasiektas.
5. Informavimo profilaktinis darbas turėtų būti tęsiamas nemažinant jo apimčių ir tobulinant pasirinktas formas.

Žinių apie ŽIV/AIDS šaltiniai

Tyrimas parodė, jog 84,7 proc. dalyvavusių apklausoje gyventojų daugiausiai žinių apie ŽIV/AIDS gauna iš televizijos, 61,6 proc. - iš spaudos, 40,5 proc. - iš radijo, 16,6 proc. - iš draugų, 11,4 - proc. iš mokytojų, dėstytojų, 9,5 proc. - iš medikų, 8,8 proc. - iš knygų, 7,8 proc. - iš interneto, 6,1 proc. - iš šeimos narių.

Pagal amžių jauni 15 – 29 metų žmonės taip pat daugiausiai žinių gauna iš žiniasklaidos, tačiau pažymėtina, jog šio amžiaus jaunimo nemažai informacijos apie ŽIV/AIDS gauna iš mokytojų (29,9 proc.) ir iš draugų (27,7 proc.) bei interneto (13,9 proc.).

Iš kokių šaltinių Jūs gaunate daugiausiai žinių (informacijos) apie ŽIV/AIDS? (proc.)

	Amžius			Gyvena			Visi
	15-29 m.	**30-49 m.**	**50-74 m.**	**Kaime**	**Mieste**	**Didmiestyje**	
TV	83	87	85	82	84	87	85
Spaudos	62	70	53	54	64	66	62
Radijo	35	40	47	42	45	37	41
Draugų	19	15	28	14	16	19	17
Mokytojų, dėstytojų	10	12	30	9	9	15	11
Medikų	10	9	14	5	9	13	10
Knygų	8	9	14	5	10	12	9
Interneto	10	6	14	3	14	8	8
Šeimos narių	6	6	10	6	7	6	6
Iš kitur	1	1	1	0,2	0	1	1
Iš niekur	2	2	0	2	2	2	2
Nežino, neatsakė	4	2	2	6	1	2	3

Išvados:

1. Svarbiausias informavimo apie ŽIV partneris - visuomenės informavimo priemonės. Daugiausiai žinių apie ŽIV/AIDS Lietuvos gyventojai gauna iš televizijos.
2. Atsižvelgiant į tai, jog dalis jaunimo nurodė gaunantis informaciją apie ŽIV iš mokytojų, draugų, medikų todėl naudinga būtų plėsti mokytojų mokymą apie ŽIV bei vystyti bendraamžiai - bendraamžiams programas ir pastoviai atnaujinti informaciją internete. Tikslinga rengti jaunimo susitikimus ir diskusijas su medikais. Jaunimo, kuris teigė, jog iš niekur negauna informacijos buvo vos 1 procentas.
3. Tyrimo rezultatai parodė, kad moterys šiek tiek daugiau nei vyrai informacijos gauna iš televizijos, spaudos, mokytojų dėstytojų, knygų, o vyrai iš radijo, draugų ir interneto.
4. Įvertinant tyrimų rezultatus bei vadovaujantis tarptautinėmis rekomendacijomis ateityje būtina tęsti visuomenės informavimo apie ŽIV kampanijas, naudojant jau pasiteisinusius visuomenės informavimo metodus bei diegti modernius, įskaitant šalyje populiarėjantį internetą.

Gyventojų nuostatos į ŽIV/AIDS

2003 m. vykdytoje apklausoje gyventojams pateikti septyni standartizuoti klausimai, atspindintys jų požiūrį ir elgseną ŽIV/AIDS atžvilgiu.

Rezultatai: Paklausus gyventojų, ar jie valgytų kartu su užsikrėtusiu ŽIV, dauguma – 59 proc. atsakė neigiamai ir tik 8 proc. atsakė jog tikrai taip, o 23 proc., jog tikriausiai taip, kiti neapsisprendę. Tačiau užsikrėtusiam ŽIV ir gerai besijaučiančiam moksleiviui ar studentui leistų lankyti mokyklą kartu su kitais 53 proc. apklaustųjų, 36 proc. atsakė neigiamai ir kiti neapsisprendę. ŽIV užsikrėtusiam ir gerai besijaučiančiam mokytojui toliau leistų ir neleistų dėstyti mokykloje beveik vienodas skaičius respondentų (atitinkamai 45 ir 44 proc.). Paklausus ar slaugytų užsikrėtusį ŽIV ligonį, respondentai taip pat pasiskirstė apylygiai: atitinkamai 37 ir 39 proc.

Tačiau daugelis (69 proc.) jei žinotų, kad parduotuvės pardavėjas užsikrėtęs ŽIV vis gi nepirktų iš jo maisto. Daugelis taip pat mano, jog ŽIV infekuotus nuteistuosius būtina izoliuoti ir laikyti atskirai nuo neužsikrėtusių.

Jei šeimos narys užsikrėstų ŽIV, nuslėpti tai nuo visuomenės norėtų 71 proc. miesto ir 60 proc. kaimo gyventojų. 21 proc. gyventojų atsakė, jog neslėptų artimųjų ŽIV diagnozės. Pagal

amžiaus grupes, daugiausiai - 70 proc. - nuslėpti artimųjų susirgimą ŽIV stengtųsi jaunimas (15 - 29 metų). Moterys labiau nei vyrai siektų saugoti informaciją apie šeimos narių užsikrėtimą ŽIV. Artimųjų ŽIV diagnozę labiausiai nuo visuomenės norėtų slėpti aukštąjį išsilavinimą turintys respondentai, mažiausiai - nebaigtą vidurinį. Pagal užsiėmimą, mažiausiai šeimos narių užsikrėtimo ŽIV diagnozę nuo visuomenės slėptų pensininkai (23,6 proc.) bei darbininkai (20,6 proc.). Labiausiai tai nuslėpti norėtų ūkininkai, žvejai bei namų šeimininkės. Pagal šeimos pajamas, mažiausiai pajamų (iki 500 litų) turintys respondentai norėtų mažiausiai slėpti nuo visuomenės artimųjų užsikrėtimą ŽIV. Didėjant pajamoms, daugėja ir žmonių, kurie norėtų tai nuslėpti nuo visuomenės.

Dauguma Lietuvos gyventojų vis gi norėtų nuo visuomenės nuslėpti informaciją, kad jo šeimos narys užsikrėtė ŽIV. Taip yra todėl, kad ŽIV yra tam tikro elgesio (lytiniai santykiai, narkotikų vartojimas) išdava, apie kurį nepriimta viešai kalbėti. Lietuvos gyventojų nuostatų tyrimas rodo, jog respondentai labai stigmatizuoja gyvenančius su ŽIV/AIDS.

Paklausus gyventojų, su kuo nenorėtų gyventi kaimynystėje, ŽIV infekuoti asmenys atsidūrė skalės viršuje po narkomanų, alkoholikų, anksčiau teistų, t.y. ketvirtoje vietoje. Gyventojai stigmatizuoja šias grupes ir nepakankamai tolerantiški ŽIV/AIDS asmenims bei linkę išlaikyti didesnį socialinį atstumą nuo gyvenančių su ŽIV/AIDS, nes šių asmenų gyvenseną jie sieja su nusikalstamu ar socialiai nepriimtinu elgesiu.

Socialinė distancija/tolerancija,
(Su kuo nenorėtų gyventi kaimynystėje) 2003 m.

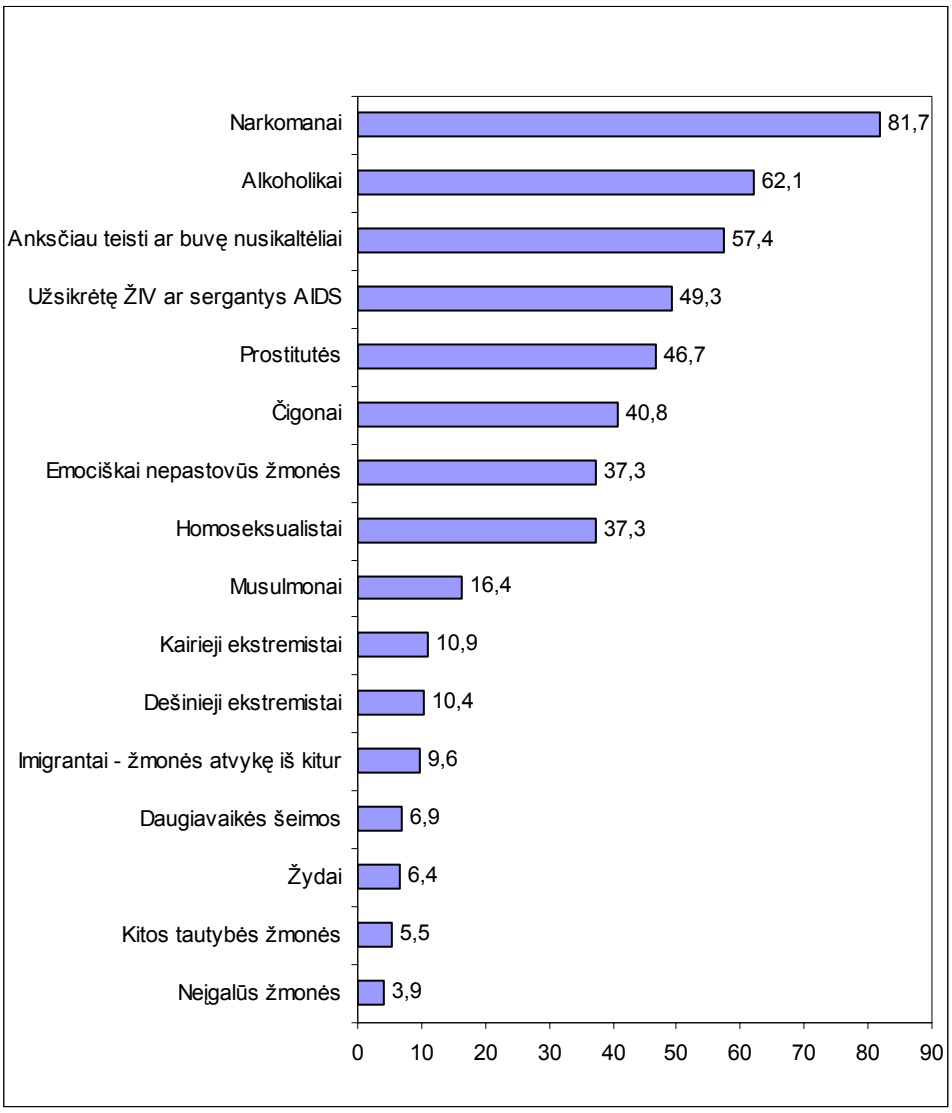

Lietuvos gyventojų tolerancijos į pažeidžiamas grupes pokyčiai

Tolerancija įvairių socialinių grupių atžvilgiu matuojama standartinės skalės pagalba. Tokius matavimus atliko Lietuvos – Didžiosios Britanijos rinkos ir visuomenės nuomonės tyrimų kompanija „Baltijos tyrimai“, kuri projekto vykdytojams suteikė statistinius duomenis, leidusius apžvelgti tolerancijos pokyčius per 13 pastarųjų metų. Reprezentatyvios 15 - 74 metų amžiaus Lietuvos gyventojų apklausos atliktos 1990, 1997, 1999 ir 2003 metais.

Rezultatai: Kiekvienai metais gyventojų klausta, su kuo jie nenorėtų gyventi kaimynystėje? Daugelis respondentų pirmoje eilėje minėjo narkomanus, alkoholikus, anksčiau testus ar užsikrėtusius ŽIV ir sergančius AIDS. Kad nenorėtų šalia gyventi su narkomanais 1990 m. teigė 88,9 proc. respondentų, 1997 m. – 89,9 proc., 1999 m.- 86,2, 2003 m. – 81 procentas.

Lietuvos gyventojų tolerancijos tendencijos - su kuo nenorėtų gyventi kaimynystėje (proc.) 1990-2003 m.

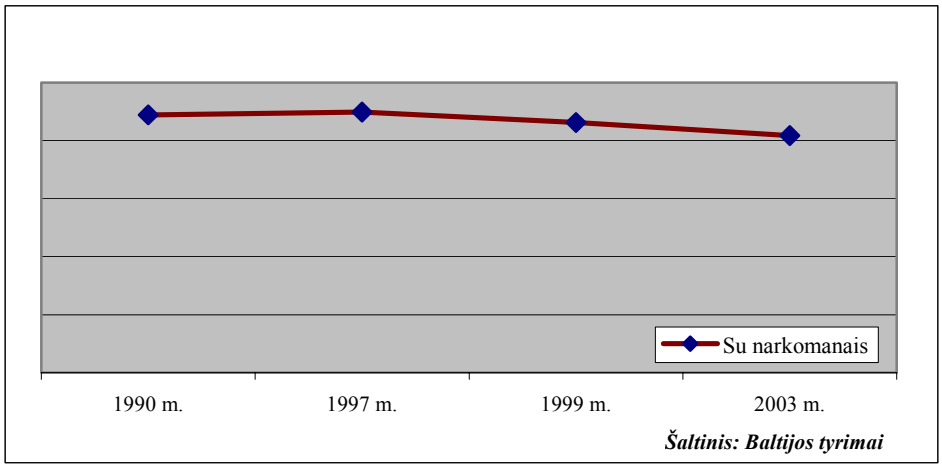

Daugiausiai respondentų atsakiusių, jog nenorėtų gyventi kartu su ŽIV infekuotais ir sergančiais AIDS užfiksuota 1990 m. – 77,6 proc. Vėlesniais tyrimo metais tokių žmonių procentas palaipsniui mažėjo: 1997 m. - 66,6 proc., 1999 m. - 55,1 proc., 2003 m. - 49 procentai. Tai rodo, jog visuomenės tolerancija su ŽIV/AIDS gyvenantiems asmenims didėjo.

Lietuvos gyventojų tolerancijos tendencijos - su kuo nenorėtų gyventi kaimynystėje (proc.) 1990-2003 m.

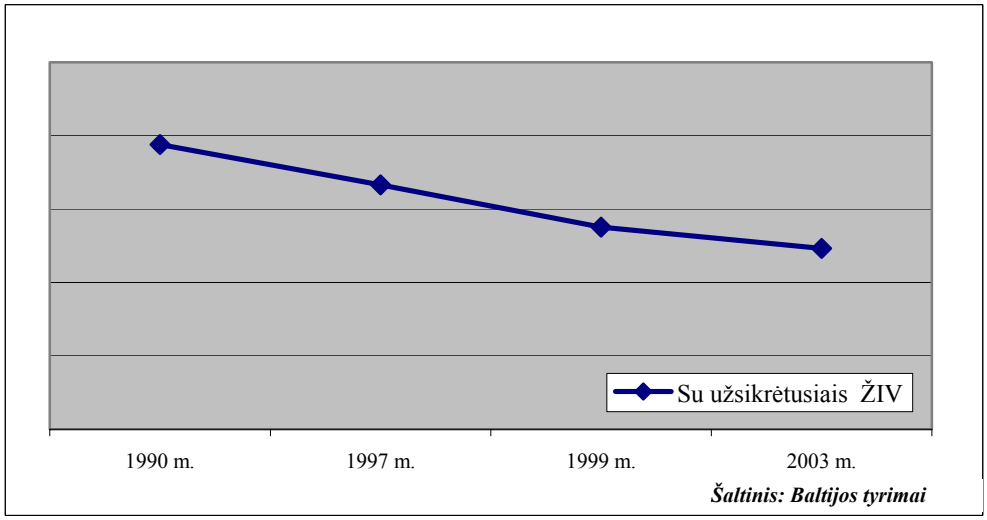

Tyrimai parodė, jog per 14 metų taip pat išaugo tolerancija homoseksualams. 1990 m. 87,4 proc. respondentų atsakė, jog nenorėtų su jais gyventi kaimynystėje, 1997 m.tokių buvo mažiau- 76,5 proc., 1999 m. – 67,5 proc., 2003m.- 37 procentai.

Lietuvos gyventojų tolerancijos tendencijos - su kuo nenorėtų gyventi kaimynystėje (proc.) 1990-2003 m.

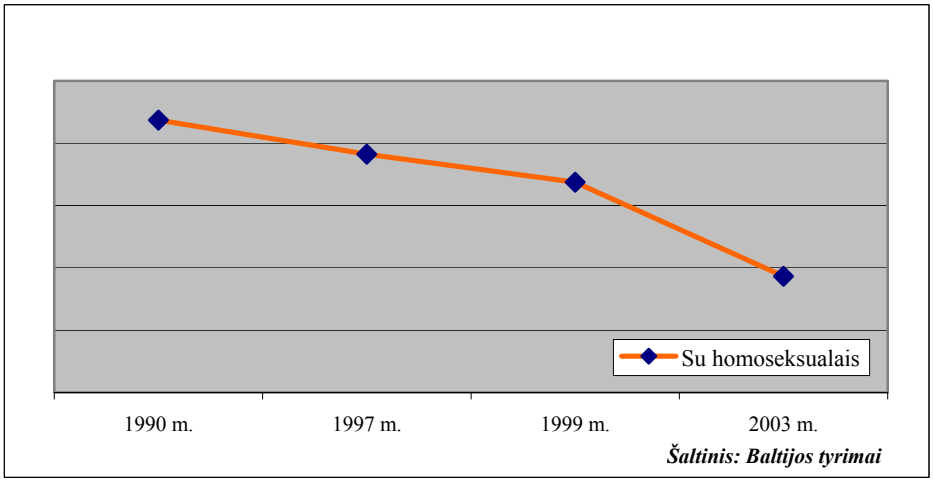

Išvados:

1. Lietuvos gyventojų tolerancija gyvenantiems su ŽIV/AIDS, anksčiau teistiems bei homoseksualams padidėjo. Tai rodo, jog švietėjiškos akcijos, informacija apie ŽIV/AIDS ir susijusias problemas suplanuotos ir įgyvendintos tikslingai bei sudarė prielaidas tolerantiškesnės visuomenės vystymuisi.

2. Per pastarąjį dešimtmetį mažai pakitusios tolerancijos nuostatos į narkotikus vartojančius asmenis rodo, kad ši gyventojų grupė vis dar smarkiai stigmatizuojama. Jų atžvilgiu būtina koreguoti visuomenės informavimo ir jos ugdymo metodus. AIDS yra siejama su intraveninių narkotikų vartojimu.

Tyrimo rezultatų apžvalga

Apibendrinant 2003 metų gyventojų žinių apie ŽIV/AIDS apklausos rezultatus, galima teigti, jog nežiūrint gerų gyventojų žinių apie ŽIV plitimą, gyventojai vis dar stigmatizuoja su ŽIV/AIDS gyvenančius asmenis. Išankstinį nusistatymą galėjo lemti vyraujanti visuomenės nuomonė, kad ŽI virusu užsikrečia tik išskirtiniai asmenys – vyrai, turintys lytinių santykių su vyrais, intraveniniai narkomanai, sekso darbuotojos. Infekcija taip pat asocijuojama su „blogu elgesiu“. Pastebima, jog ŽIV smerkiamas labiau nei kitos LPI ar hepatitas B ar C, kuriomis užsikrečiama panašiu keliu kaip ir ŽIV. Poreikis išlaikyti distanciją nuo socialinių grupių dėl vienokių ar kitokių priežasčių atsidūrusių ties marginalumo riba, rodo, jog visuomenei dar vis trūksta tolerancijos.

Tačiau apžvelgus tolerancijos pokyčius per pastaruosius 13 metų, stebimi ryškūs teigiami pokyčiai ŽIV infekuotų asmenų atžvilgiu ir tai laikoma tolerantiškėjančios visuomenės rezultatu.

Gėda, kuri asocijuojama su ŽIV, buvo skatinama ir žiniasklaidos platinamų istorijų, kurios dažniausiai yra pateikiamos neigiamos informacijos kontekste. Pastaraisiais metais Lietuvoje didžiausią įtaką neigiamam požiūriui į ŽIV turi tas faktas, jog ŽIV infekcija plinta per narkotikų vartojimą bei dauguma ŽIV užsikrėtusių asmenų yra nors kartą pabuvoję įkalinimo įstaigoje (65 proc. nuo visų ŽIV infekuotų). Plačiai visuomenei nušviestas 2002 m. ŽIV infekcijos protrūkis Alytaus kalėjime, kurio metu buvo išaiškinta, jog nuteistieji ŽIV infekcija užsikrėtė vartodami intraveninius narkotikus. Visa tai sukelia papildomas neigiamas asociacijas, jog ŽIV pozityvieji yra sunkūs nusikaltėliai.

ŽIV problemos stigmatizavimas bei diskriminacija kenkia ir prevencinei veiklai. Kai visuomenės atsakas į AIDS tampa kaltinimu ar žmonių su ŽIV niekinimu, epidemija paprasčiausiai nustumiama į pogrindį ir taip sukuriamos palankios sąlygos ŽIV plitimui. Vienintelis būdas sėkmingai įveikti epidemiją – gėdą pakeisti solidarumu, o baimę – viltimi.

Kadangi daugiausiai informacijos apie ŽIV visuomenė gauna iš visuomenės informavimo priemonių, organizuojant ŽIV prevencijos priemones, visuomenės švietimą bei nuomonės formavimą, būtina ypatingą dėmesį skirti bendradarbiavimui su žiniasklaida. Visuomenės informavimo priemonių atstovai turėtų didesnį dėmesį skirti subtiliems etikos klausimams pateikiant informaciją apie ŽIV/AIDS. Be to, tikslinga būtų organizuoti žiniasklaidos atstovų mokymus visoje šalyje apie ŽIV/AIDS ir susijusias problemas.

Tikslingas yra pačių ŽIV infekuotųjų įtraukimas į informavimo veiklą, kuris padėtų formuoti pozityvesnes visuomenės nuostatas ir suvokimą, jog neteisinga būti iš anksto nusistačius prieš ŽIV infekuotuosius.

JUNGTINIŲ TAUTŲ AIDS PROGRAMOS (UNAIDS) REKOMENDUOJAMA TERMINOLOGIJA

Paplitęs (netinkamas) terminas	Rekomenduojamas terminas
ŽIV/AIDS	Naudokite ŽIV visais atvejais: asmenys gyvenantys su ŽIV, ŽIV epidemija, ŽIV paplitimas, ŽIV prevencija, ŽIV testavimas, su ŽIV susijusios ligos; Kai turime galvoje AIDS: AIDS diagnozė, vaikai tapę pažeidžiami dėl…, vaikai likę našlaičiais dėl AIDS, atsakas į AIDS. Abu terminai „ŽIV epidemija“ ir „AIDS epidemija“ yra priimtini.
AIDS virusas	AIDS nėra virusas. AIDS sukeliantis virusas vadinamas žmogaus imunodeficito virusu arba ŽIV. Atkreipkite dėmesį, kad žodžių derinys „ŽIV virusas“ yra neteisingas, naudokite ŽIV.
AIDS užsikrėtęs	Nenaudokite žodžio „užsikrėtęs“, naudokite „asmuo gyvenantis su ŽIV“. Negalima užsikrėsti AIDS, kadangi tai ne virusas. AIDS yra paskutinė ligos stadija, kai pasireiškia indikacinės ligos, galinčios būti mirties priežastimi.
AIDS testas	Nėra AIDS testo, yra ŽIV testas, kuris padeda nustatyti šio viruso antikūnus.
AIDS auka	Žodis auka asocijuojasi su bejėgiškumu. Naudojama „asmuo gyvenantis su ŽIV“. Terminas „AIDS“ naudojamas tuomet, kai asmeniui nustatoma AIDS diagnozė.
AIDS pacientas	Terminas „pacientas“ naudojamas asmeniui, besigydančiam sveikatos priežiūros įstaigoje, apibūdinti
AIDS rizika	Naudokite „ŽIV infekcijos rizika“ arba „rizika užsikrėsti ŽIV“.
Aukštos rizikos grupės, pažeidžiamos grupės	Svarbiausios aukštos rizikos grupės (svarbiausios tiek epidemijos vystymosi, tiek atsako į ją kontekste)
Komercinio sekso darbuotojas/a	„Sekso darbuotojas/a“ arba „komercinis seksas“ arba „parduodantis/i sekso paslaugas“
Prostitutė	Naudojamas tik požiūriui į nepilnamečių prostituciją išreikšti, kitu atveju naudojamas terminas „sekso darbuotojas/a“
Intraveninių narkotikų vartotojas	Naudoti „injekcinių narkotikų vartotojas“, nes narkotikai gali būti leidžiami po oda, į raumenis ar veną.
Keitimasis (adatomis, švirkštais)	Naudoti „nesterilūs švirkštimosi instrumentai“, jei minime užsikrėtimo ŽIV riziką, arba „užkrėsti švirkštimosi instrumentai“, jeigu žinoma, kad juose gali būti ŽIV arba yra galimybė užsikrėsti ŽIV.
Kovoti prieš AIDS	Atsakas į AIDS
ŽIV paplitimo rodiklis	Naudoti „ŽIV paplitimas“ („rodiklis“ gali būti susijęs su laiko tėkme, todėl čia nenaudotinas)

Šaltinis: UNAIDS' Terminology Guidelines. (March 2007).

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Čaplinskas Saulius. ŽIV infekcija, AIDS ir visuomenės sveikata.- Vilnius: Lietuvos AIDS centro leidykla, 2004. - 64 p.

2. Čaplinskas Saulius. Apie ŽIV infekciją. AIDS, narkomanija ir lytiškai plintančias ligas. - Vilnius: Lietuvos AIDS centro leidykla, 2004. - 66 p.

3. National AIDS programmes: a guide to monitoring and evaluating HIV/AIDS care and support / World Health Organization, UNAIDS. – Geneva, 2004. – 45 p.

4. Gorobecas A., Čaplinskas S., Griškevičius A. ŽIV infekcijos atsparumas vaistams. - Bibliogr.:12 pavad. // Lietuvos bendrosios praktikos gydytojas. - 2003, t. 7, Nr. l1, p. 755-761.

5. Rakickienė J., Čaplinskas S. ŽIV infekcijos klinika. - Bibliogr.: 15 pavad. // Respublikinė konferencija „ŽIV infekcija neurochirurgijoje", lapkričio 24 d. Kaunas, 2000. – Vilnius: Lietuvos AIDS centro leidykla, 2000. - P. 10-18.

6. Report on the global HIV/AIDS epidemic. 2004 / UNAIDS. - Geneva, 2004. -231 p.

7. Čaplinskas Saulius, Trečiokas Algimantas, Griškevičius Algirdas ir kt. Užsikrėtusiųjų lytiškai lytiškai plintančiomis infekcijomis, žmogaus imunodeticito virusu ir sergančiųjų AIDS 2004 m. epidemiologinės situacijos apžvalga Lietuvoje /. - Vilnius, 2005. - 39 p.

8. Čaplinskas Saulius. Kraujo perpylimo saugumas. - Bibliogr.: 28 pavad. // Lietuvos bendrosios praktikos gydytojas. - 2003, t. 7. Nr. 3, p. 176-179.

9. Čaplinskas Saulius. Reguliuojamasis bendrosios praktikos gydytojo vaidmuo ŽIV infekcijos priežiūroje. - Santr. angl. - Bibliogr.: 31 pavad. / Visuomenės sveikata: numeris skirtas Bendrosios praktikos (šeimos) gydytojų asociacijos konferencijai „lnfekcinės ligos ir kiti aktualūs klausimai bendrosios praktikos gydytojo darbe", vasario 23 d. Vilnius. 2005. - 2005, Nr.1, p. 8-17.

10. Čaplinskas Saulius, Uždavinienė Vilma, Rakickienė Julija ir kt. ŽIV infekcijos gydymo ir stebėjimo nėštumo metu rekomendacijos /. -Bibliogr.: 27 pavad. // Lietuvos akušerija ir ginekologija. - 2002, t. 5, Nr. 3(rugsėjis), p. 204-211.

11. Zimbardo P. G., Leippe M. R. The psychology ofattitude change and social influence. - NewYork: Mc Graw Hill, 2000. - P. 162.

12. Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimo metodologija. - Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras, 2003. - 498 p

13. Алексеев А. Н. Контент-анализ: техника или методология? // Методологические проблемы контент-анализа. –- Москва, 1973. - Т. 1.

14. Bėkštienė V., Navaitis G. Vyresniųjų moksleivių požiūris į šeimą. – Vilnius: PMTI, 1986.

15. Barelson B. Content Analysis // Handbook of social psicho1ogy. - Wesley: Publisching Co. Inc., 1959. - Vol. I, p .5 17 .

16. Biltoon T., Bonnet K., Jones P. et al. Introduction to sociology. - London: Macmillan, 1996.

17.Holsti O. R. Content analysis for the social sciences and humanities. - Addison: Werley, Reading, 1969.

18.Osdood Ch. E. The representational model and relevant research methods // Trends in Content Analysis. - Urbana, 1959. - Vol. I, p .33-88.

19. Lithuanian response to HIV/AIDS – first 15 years / editor-in chief Saulius Čaplinskas. – [Vilnius]: Lithuanian AIDS Centre, 2004. – 64 p.

20. Andrejevas Vladimiras, Gražulienė Ramunė. Policijos bendravimas su žiniasklaida: mokomasis metodinis leidinys. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003. – 78 p.

21. Dawning answers: how the HIV/AIDS epidemic has helped to strengthen public health / ed. By O.Valdiserri. – Oxford: University Press, 2003. – 209 p.

22. HIV/AIDS: FHI/UNAIDS best practices in prevention collection / ed. By Bunmi Makinwa Mary O‘Grady. – Geneva: UNAIDS, 2001. – 342 p.

23. Visuomenės informavimo ir komunikacijos įgūdžių vadovas visuomenės sveikatos specialistams / sudarytoja Vilija Gudonienė. – Vilnius, 2002. – 36 p.

24. HIV/AIDS advocacy and communication for and with young people: Lithuanian youth HIV/AIDS communication country assessment: draft for comments to be discussed during: Baltic states‘ stakeholders meeting, Vilnius, December 16-17, 2001. – Vilnius: UNAIDS, 2001. – 62 p.

Saulius Čaplinskas, Gediminas Navaitis
ŽINIASKLAIDOS NUOSTATŲ Į ŽIV UŽSIKRĖTUSIUS ASMENIS TURINIO ANALIZĖ
Metodinė medžiaga

2007. 3,6 sp. l. Tiražas 150 egz.
Leido: Lietuvos AIDS centro leidykla, Nugalėtojų 14D, LT-10105, Vilnius
Spausdino: Baltijos kopija, Kareivių 13B, LT- 09109, Vilnius.